

T.C.
POLİS AKADEMİSİ
GÜVENLİK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
GÜVENLİK STRATEJİLERİ VE YÖNETİMİ ANABİLİM DALI

İSTİHBARAT VE DIŞ POLİTİKA İLİŞKİSİ: ABD
İSTİHBARAT TOPLULUĞU İNCELEMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ
Mehmet ŞENCAN

Danışman
Dr. Öğretim Üyesi Murat TINAS

Ankara-2019

T.C.
POLİS AKADEMİSİ
GÜVENLİK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
GÜVENLİK STRATEJİLERİ VE YÖNETİMİ ANABİLİM DALI

İSTİHBARAT VE DIŞ POLİTİKA İLİŞKİSİ: ABD
İSTİHBARAT TOPLULUĞU İNCELEMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ
Mehmet ŞENCAN

Danışman
Dr. Öğretim Üyesi Murat TINAS

Ankara-2019

ONAY

Mehmet ŞENCAN tarafından hazırlanan "İstihbarat ve Dış Politika İlişkisi: ABD İstihbarat Topluluğu İncelemesi" başlıklı bu çalışma, 24/12/2019 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda (oybirliği / oyçokluğu) ile başarılı bulunarak jürimiz tarafından Güvenlik Stratejileri ve Yönetimi Anabilim Dalı İstihbarat Araştırmaları programında Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Dr. Öğr. Üyesi Hatice ÇELİK (Başkan)

Dr. Öğr. Üyesi Murat TINAS (Danışman)

Dr. Öğr. Üyesi Selim ÖZTÜRK

TELİF HAKLARI BEYANNAMESİ

GÜVENLİK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Yüksek lisans tezi olarak sunduğum bu çalışmayı bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yol ve yardıma başvurmaksızın yazdığımı, yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlardan her seferinde yollama yaparak yararlandığımı belirtir; bunu şerefimle beyan ederim.

Enstitü veya başka herhangi bir mercii tarafından belli bir zamana bağlı kalmaksızın, tezimle ilgili bu beyana aykırı bir durumun tespit edilmesi durumunda, ortaya çıkacak tüm ahlaki ve hukuki sonuçlara katlanacağımı bildiririm.

Tarih 24.12.2019

Mehmet ŞENCAN

COPYRIGHT DECLARATION

I hereby declare that this Master's Thesis has been written by myself in accordance with the academic rules and ethical conduct. I also declare that all materials benefited in this thesis consist of the mentioned resources in the reference list. I verify all these with my honor.

Date

24.12.2019

Mehmet ŞENCAN

ÖNSÖZ

Çalışmanın planlanmasında, yürütülmesinde ve son halini almasında ilgisini ve desteğini esirgemeyen ve akademik deneyimleri ve yönlendirmeleri ile bana yardımcı olan değerli danışman hocam Dr. Öğretim Üyesi Murat TINAS'a ve kıymetli bilgilerini bizlerden esirgemeyen Polis Akademisi Güvenlik Bilimleri Enstitüsü'ndeki bütün değerli hocalarıma sonsuz teşekkür ederim.

ÖZET

T.C.

Polis Akademisi

Güvenlik Bilimleri Enstitüsü

Güvenlik Stratejileri ve Yönetimi Anabilim Dalı

İstihbarat ve Dış Politika İlişkisi: ABD İstihbarat Topluluğu İncelemesi

Mehmet ŞENCAN

Yüksek Lisans Tezi

Tez Danışmanı: Dr. Öğretim Üyesi Murat TINAS

2019, 90 Sayfa (Ekler Hariç)

Çalışmanın merkezinde dış politika ile istihbarat topluluğu arasındaki ilişki vardır. Çalışmada öncelikle CIA, DIA ve Intelligence Community gibi kurumların yayınladığı birinci elden kaynaklardan ve akademik makale, kitap ve dergilerden oluşan ikinci elden kaynaklardan yararlanılmıştır. ABD istihbarat teşkilatının yapısal organizasyonu fonksiyonel görev dağılımı bağlamında oluşturulmuş bir yapıyı temsil etmektedir. Bünyesinde yer alan 16 istihbarat teşkilatının koordinasyon ve eşgüdümünden sorumlu bir çatı organizasyon vardır. Bu çalışmada cevap aranan soruların başında şunlar gelir: “Dış politikada küresel ve çevresel etmenler doğrultusunda uygun kararların alınabilmesi için istihbarat teşkilatlarının rolünün büyüklüğü ne kadardır? Bir istihbarat topluluğu dış politika etkinliğini sağlamaya yönelik nasıl hareket eder?” Dünyanın önde gelen istihbarat teşkilatlarından olan ABD istihbarat topluluğunda bu sorulara nasıl cevap verilmiştir sorusuna cevap aranmaktadır. Olay incelemeleri, Küba Füze Krizi, Vietnam Savaşı, Körfez Savaşı ve Irak Müdahalesi, yoluyla bu sorulara cevap aranarak istihbarat ve dış politika ilişkisinin somutlaştırılması sağlanmıştır. Böylelikle söylenebilir ki tezin amacı olarak değişen dünyanın siyasi dinamikleri ekseninde, dış politika ve istihbarat topluluğunun birbirlerini destekler şekilde hareket ettiği düşüncesi yer alır.

Anahtar Kelimeler: Amerika Birleşik Devletleri, İstihbarat, Dış Politika, İstihbarat Çeşitleri, Eşgüdüm mekanizması, Denetim mekanizması

ABSTRACT

Turkish National Police Academy

Institute of Security Sciences

Department of Security Strategies and Management

**The Relationship Between Intelligence and Foreign Policy Making:
Analysis of the US Intelligence Community**

Mehmet ŞENCAN

Master's Thesis

Supervisor: Assist. Prof. Dr. Murat TINAS

2019, 90 pages (Excluding attachments)

The main issue of the thesis is the relationship between intelligence community and foreign policy. The main argument of the thesis is that foreign policy and intelligence agencies act in terms of support of each other in the axis of the political dynamics of the changing world politics. In US intelligence community, there are sixteen agencies and a co-ordinating center with the name of DNI. In order to play an useful role in the foreign policy making process, the functional distribution of intelligence types within the organization of the community, the structure of the coordination mechanism and the control mechanisms of intelligence community are important. How big is the role of intelligence agencies in order to make appropriate decisions in the line of global and environmental factors in foreign policy? How does the organization of intelligence community shape and support foreign policy? What is the main role of “the principle of functional distribution of duties” on the efficiency of foreign policy? Which answers does the US intelligence community, one of the world's leading intelligence community, give to these questions? In this regard, analysis of US foreign policy making process and US intelligence community provides to evaluate the relationship between intelligence and foreign policy making in the light of examining four events, Cuban Missile Crisis, Vietnamese Conflict, Gulf War and Iraq Intervention, in the US political history.

Key words: The United States of America, Intelligence, Foreign Policy, Types of Intelligence, Coordination Mechanism, Control Mechanism

İstihbarat ve Dış Politika İlişkisi: ABD İstihbarat Topluluğu İncelemesi

İÇİNDEKİLER

ONAY	IV
TELİF HAKLARI BEYANNAMESİ.....	V
COPYRIGHT DECLARATION	VI
ÖNSÖZ.....	VII
ÖZET.....	VIII
ABSTRACT	IX
İÇİNDEKİLER	X
KISALTMALAR	XIV
TABLolar LİSTESİ.....	XVI
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

İSTİHBARAT VE DIŞ POLİTİKA İLİŞKİSİ

1.1. İSTİHBARAT KAVRAMI.....	6
1.1.1. İstihbaratın Yenilenen Tanımı	9
1.1.2. İstihbarat Toplama Yöntemleri ve Çeşitleri.....	13
1.2. İSTİHBARAT VE DIŞ POLİTİKA	16
1.2.1. Dış Politika Analizi.....	17
1.2.2. İstihbarat ve Dış Politika İlişkisi.....	19

İKİNCİ BÖLÜM

ABD’DE DIŞ POLİTİKA YAPIMI

2.1. ABD DIŞ POLİTİKA ANALİZİ	25
2.1.1. Karar Alma Mekanizması	26
<i>2.1.1.1. Anayasal Düzen ve Dış Politika İlişkisi.....</i>	<i>27</i>
<i>2.1.1.2. Yürütme ve Dış Politika İlişkisi</i>	<i>29</i>
<i>2.1.1.3. Yasama ve Dış Politika İlişkisi.....</i>	<i>30</i>
2.1.2. Etki Grupları	31
<i>2.1.2.1. Lobi Faaliyetleri</i>	<i>32</i>
<i>2.1.2.2. Medya.....</i>	<i>32</i>
<i>2.1.2.3. Baskı Grupları</i>	<i>33</i>
2.2. ABD’DE DIŞ POLİTİKA İLE İLGİLİ KURUMLAR.....	33
2.2.1. Başkan	34
2.2.2. Yürütme Kurumları.....	35
<i>2.2.2.1. Dışişleri bakanlığı.....</i>	<i>36</i>
<i>2.2.2.2. Savunma Bakanlığı</i>	<i>36</i>
<i>2.2.2.3. Ülke Güvenliği Bakanlığı.....</i>	<i>37</i>
2.2.3. Kongre	38
2.3. ABD DIŞ POLİKASI YAPIM SÜRECİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ.....	39

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ABD İSTİHBARAT TOPLULUĞU

3.1. ABD İSTİHBARAT TOPLULUĞUNUN TARİHÇESİ.....	42
3.1.1. Kuruluş Dönemi (1945'e Kadar)	43
3.1.2. Uzmanlaşma Dönemi (1945-2001)	44
3.1.3. Modern Dönem (2001 Sonrası)	45
3.2. ABD İSTİHBARAT TOPLULUĞU YAPILANMASI	47
3.2.1. Merkezi İstihbarat Teşkilatı (CIA).....	49
3.2.2. Federal Soruşturma Bürosu (FBI)	51
3.2.3. Ulusal Güvenlik Teşkilatı (NSA).....	52
3.2.4. Savunma İstihbarat Teşkilatı (DIA).....	53
3.2.5. Ulusal İstihbarat Direktörlüğü (DNI)	54
3.2.6 ABD İstihbaratının Denetimi	55
3.3. ABD'DE İSTİHBARATIN EŞGÜDÜMÜ	58
3.3.1. Ulusal Güvenlik Konseyi (NSC).....	59
3.3.2. Ulusal İstihbarat Konseyi (NIC)	60
3.4. ABD İSTİHBARAT TOPLULUĞUNUN DEĞERLENDİRİLMESİ.....	61
3.4.1. İstihbarat Çeşitleri	62
3.4.2. İstihbaratın Eşgüdümü/Koordinasyonu	64
3.4.3. Denetim Mekanizması.....	65

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM
ABD İSTİHBARAT TOPLULUĞUNUN DIŞ POLİTİKA İLE
İLİŞKİSİ

4.1. OLAY İNCELEMELERİ.....	68
4.1.1. Küba Füze Krizi	69
4.1.2. Vietnam Savaşı	71
4.1.3. Körfez Savaşı (1990-1991)	72
4.1.4. Irak Müdahalesi (2003).....	74
4.2. ABD İSTİHBARAT TOPLULUĞU VE DIŞ POLİTİKA İLİŞKİSİNİN PANAROMASI	75
SONUÇ.....	79
KAYNAKÇA	81
ÖZGEÇMİŞ.....	90

KISALTMALAR

ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
AKİS	: Açık Kaynak İstihbaratı
BM	: Birleşmiş Milletler
CIA	: Merkezi İstihbarat Teşkilatı (Central Intelligence Agency)
CTIIP	: Siber Tehdit İstihbaratı Entegrasyon Merkezi (Cyber Threat Intelligence Integration Center)
DIA	: Savunma İstihbarat Teşkilatı (Defense Intelligence Agency)
DNI	: Ulusal İstihbarat Direktörlüğü (Director of National Intelligence)
FBI	: Federal Soruşturma Bürosu (Federal Bureau of Investigation)
FISA	: Dış İstihbarat Gözetim Kanunu (Foreign Intelligence Surveillance Act)
HRPSCI	: Temsilciler Sürekli Seçilmiş İstihbarat Komitesi (House Of Representatives Permanent Select Committee on Intelligence)
HUMINT	: Kapalı Kaynak (İnsan) İstihbaratı
MASINT	: Ölçüm, Malzeme ve Radar İstihbaratı
NCPC	: Ulusal Karşı Silahlanma Merkezi (National Counterproliferation Center)
NCS	: Ulusal Gizli Servis (National Clandestine Service)
NCSC	: Ulusal Karşı İstihbarat ve Güvenlik Merkezi (National Counterintelligence and Security Center)
NCTC	: Ulusal Terörizme Karşı Koyma Merkezi (National Counter Terrorism Center)
NSA	: Ulusal Güvenlik Teşkilatı (National Security Agency)
NSC	: Ulusal Güvenlik Konseyi (National Security Council)
NSOC	: Ulusal Güvenlik Operasyonları Merkezi (National Security Operations Center)
NTOC	: Gözdağı Operasyonları Merkezi (National Threat Operations Center)
OMB	: Yönetim ve Bütçe Ofisi (Office of Management and Budget)

PIAB : Başkanlık İstihbarat Tavsiye Kurulu (President's Intelligence Advisory Board)
SIGINT : Sinyal İstihbaratı
SSCI : Senato Seçilmiş İstihbarat Komitesi (Senate Select Committee on Intelligence)
TECINT : Teknik İstihbarat

TABLÖLAR LİSTESİ

Sayfa

Tablo 2.1. Bakanlık Konuları ve Dış Politika	39
Tablo 3.1. ABD İstihbarat Topluluğu.....	49
Tablo 3.2. İstihbarat Topluluğu Sınıflandırması.....	63

GİRİŞ

21'inci yüzyıl siyasal ve ekonomik sistemi ardında dış politika ve istihbarat anlamında tecrübeler bıraktı. Böylelikle bu tecrübeler, 21'inci yüzyılın siyaset ve ekonomik temellerini şekillendirmektedir. Bu şekillendirmenin en önemli enstrümanlarından biri ise küreselleşme olgusudur. Özellikle de küreselleşme olgusu 21'inci yüzyıl itibariyle çok farklı anlamları içinde barındırmaktadır ki istihbaratı ve onunla ilgili kurumları etkilememesi hemen hemen imkânsız gibi görünmektedir.

İstihbarat kavramsal olarak eski çağlardan beri kullanılan bir enformasyon edinme ve bunu kullanma aracı olmasının yanında farklı kişiler tarafından farklı tanımlar içinde kullanılmıştır. Her bir tanım, istihbaratın politika yapıcılarının etrafında dönen politik dünyayı bilmelerine ve şekillendirmelerine yardımcı olması üzerinde durmuştur (Warner, 2009: 16). İstihbarat aynen geçmişte olduğu gibi bugün de dış politika yapım sürecinde başat bir rol oynamaktadır. Dış politika yapım sürecinde dikkatlerin toplandığı nokta olan belirsizliğin yok olabilme çabukluğu ve etkisi, politika yapıcılarının en büyük sorunsalı olarak görülmektedir. Belirsizliğin ve bunun neden olacağı sorunların giderilmesi için ana argümanın istihbarat olduğu açıktır. Bundan dolayı istihbarat teşkilatı ve dış politika birbiriyle bağımlı ve birbirini destekleyici hareket eden iki kavram olarak belirir. İstihbarat ve dış politika ilişkisi özellikle karar alma süreçlerinde görülmektedir. Bu durum istihbaratın gelecek hakkındaki belirsizliği sağladığı bilgiler ve kurgulamalar ile giderebilme özelliğinden kaynaklanmaktadır.

Arı (2014: 203) küreselleşmenin güvenlik algısına ve dolaylı olarak uluslararası ilişkilere etkisini anlatırken devletler düzeyindeki ilişkilerin Soğuk Savaş döneminden farklı olduğunu ve bu ilişkilerin bütününün ideolojik, etnik veya ekonomik güdüler çerçevesinde ve motivasyonunda olmadığını vurgulamaktadır. Ama bunun yerine çoklu diyalog diplomasisi ve bilgi çağının ana unsuru olan istihbari faaliyetlerin çerçevesinde savaşız sorunlarla başa çıkabilme ortamının varlığından da söz etmek mümkündür. Bunun en önemli nedeni, mücadele alanının eskide olduğundan daha fazla genişlemiş olmasıdır ve böylelikle dış politika yapımı ve istihbarat ilişkisi çok taraflı, çok boyutlu, çok değişkenli bir alanda varlığını sürdürmektedir.

İstihbarat topluluğunun organizasyon yapısını dış politika temelini nasıl şekillendireceği ile alakalı bir mefhum olarak da görmek mümkündür. Devletler dış politikalarını oluşturma ve yeniden tanımlama konusunda, sadece 21'inci yüzyılın deneyimlerinden değil bunun yanında kendi vizyonları, çevrelenmiş bölgesel sınırları ve kültürel potansiyelleri çerçevesinde ortaya koyacakları aktivitelerden yararlanmaktadırlar. Hâlihazırda tecrübelerinin ve kültürel potansiyellerinin etkileri günümüz güvenlik ve dış politika uygulamalarında hissedilir. Yenilenen çağın getirdiği küreselleşme akımına uyum sağlamak isteyen devletler, hem ulusal hem de uluslararası arenada siyasal ortamın kabuk değiştirdiğini unutmamalıdır (Nye ve Welch, 2011: 432). Ayrıca, küresel siyasi ortamın her an bir değişime sebep olabilecek yapısının politika yapıcıların önüne sunulması ve buna göre dış politika yapım sürecinin şekillenmesi gerekir. Bu kırılgan ve esnek yapının üzerinde istihbarat topluluğunun organizasyon yapısı dış politika yapım süreci sonunda elde edilecek kazanımlar açısından büyük bir önem arz etmektedir.

Bu tezin ana konusu istihbarat topluluğu ve dış politikanın birbiri ile olan bazen uyumlu ve senkronize ilerleyen ve bazen de birbiriyle çatışan ilişkiler yumağı şeklinde gelişen ama daima istihbaratın dış politikayı desteklediği şeklinde olduğu üzerine kurulmuştur. Özellikle dış politika etkinliğinin istihbarat topluluğu organizasyonundan çok etkilenmesinin en önemli sebeplerinden birisi belirsizliğin olumsuz etkilerini istihbarat kanadının yok etmesidir. Dış politika etkinlik katsayısını istihbarat topluluğu organizasyon yapısına bağlı olarak operasyonel çevrelerdeki faaliyet girişimleri ve sonuçları oluşturmaktadır. Tez açısından en zorlayıcı durum ise istihbarat çalışma alanının diğer sosyal bilimlerden ve fen bilimlerinden daha farklı olmasından kaynaklanır. İstihbarat topluluğu ve dış politika arasındaki ilişkinin çok uzun zamanlardan beri üzerinde durulmasına ve etkilerinin birebir görülmesine rağmen; istihbarat, uluslararası ilişkiler akademik camiasında çok fazla bilimsel çalışmaların olmadığı bir alandır. İstihbarat çalışmaları alanı için yeni profesyonel bir çalışma alanı demek doğru olur. Ayrıca, şunu da eklemek gerekir ki bu tez, istihbarat teşkilatlanması 21'inci yüzyılda nasıl bir yapıya bürünmelidir, nasıl bir istihbarat topluluğu teşkilatlanma yapısı dış politika ile daha uyum sağlayabilir ve dış politika etkinliğini arttırabilir, istihbarat topluluğu ve dış politika arasındaki ilişkinin boyutunun önemi politika yapımının hangi kademelerinde yer alır gibi sorulara cevap

aramaktadır. Bu soruların en doğru şekilde cevaplanabilmesi adına, bu tez, dış politika ve istihbarat etkinliğinin birbirlerini nasıl etkilediği ve desteklediğini ABD istihbarat topluluğu ve dış politikası arasındaki ilişkinin belirli argümanlarını ortaya koyarak incelemektedir. ABD istihbarat topluluğunun incelenmesi yoluyla bu iki unsurun birbiriyle nasıl bir ilişkinin olduğunu, birbirlerine nasıl destek verdikleri ve aynı zamanda destek vermesi gerektiğini ve ikisi arasında var olan destekleyici hareketin temelinde yatan unsurlar ve mecburiyetler bu çalışmada ortaya konulmaktadır.

ABD istihbarat topluluğunun seçilmesinin en önemli sebepleri arasında iç ve dış istihbarat birimlerinin ayrılması ve bu birimlerin birbiriyle uyumlu bir şekilde nasıl çalıştığının analiz edilebilmesi için değerli değişkenler ve mekanizmalar sunmasıdır. Böylelikle, ABD istihbarat topluluğu incelemesi, dış politika ve istihbarat topluluğunun birbiriyle olan ilişkisinin somutlanabilmesi açısından önemli bir girdi olarak görülmektedir.

Tez dört bölümden oluşmaktadır. Tezin İstihbarat ve Dış Politika İlişkisi isimli ilk bölümü istihbarat ve dış politika kavramlarının 21'inci yüzyıl için nasıl bir ifade şekli bulduğu ve bu iki unsurun birbiri içinde hangi konularda ilişkili olduğu anlatılmaktadır. Öncelikle, bu bölümde, istihbarat konusu üzerinde durularak bu kavramın nasıl bir dönüşüm geçirdiği ve politika yapıcılar için nasıl bir öneme haiz olduğunu görmek mümkündür. İstihbarata bütüncül açıdan bakmak adına yenilenen istihbarat tanımına ve istihbarat toplama faaliyetine değinmektedir. Ayrıca, bu bölüm dış politika olgusuna geniş bir çerçeveden bakarak dış politikanın temel dinamikleri üzerinde durmaktadır. Dış politika kavramına analiz çerçevesinden bakılarak dış politika etkinliğinin nasıl sağlanabileceği ve istihbarat topluluğu ile ilişkisini ortaya koyar. Bu da tezin genel çerçeve hatlarını göstermektedir.

İkinci Bölüm olan ABD Dış Politika Analizi ve Kurumları isimli bölümde ABD dış politikasının önemli dinamikleri üzerinde durulduğu ve politika yapım sürecine hangi unsurların ve aktörlerin girdiği konusu irdelenmektedir. Bölümün ana çerçevesini ABD dış politikasının içsel ve dışsal aktörlerle nasıl bir ilişki içinde olduğu ve özellikle karar alma mekanizmasına etkileri, ulusal ve uluslararası güvenliğe bakış açıları ve bunların dış politikaya sirayeti üzerinde durmaktadır. Ayrıca dış politika analizinde önemli yer edinen etki gruplarına da vurgu yapılmaktadır. Böylelikle bütüncül bir bakış açısı oluşturulması planlanmaktadır.

Üçüncü Bölüm olan ABD İstihbarat Topluluğu isimli bölümde Amerikan istihbarat topluluğunun tarihsel çerçevesi çizilmiş ve üç döneme ayrılarak fonksiyonel görev dağılımı ve eşgüdüm/koordinasyon mekanizması bağlamında incelenmiştir. Ardından, ABD İstihbarat topluluğundaki dış politikayla birebir bağlantısı olan teşkilatlar bütüncül bakış açısıyla görev ve yetkileri bakımından ortaya konulmuştur. Bölümün sonunda ise ABD istihbarat topluluğunun değerlendirilmesi istihbarat çeşitleri, istihbaratın eşgüdüm ve koordinasyonu ve istihbaratın denetim mekanizması çerçevesinde ele alınmıştır.

ABD İstihbarat Topluluğunun Dış Politika ile İlişkisi başlıklı dördüncü bölümde ise ABD istihbarat topluluğu ve dış politikasının nasıl bir ilişki içinde oldukları ve aralarındaki ilişkinin hangi boyutlarda gerçekleştiği üzerinde durularak karar alma mekanizması açısından istihbarat topluluğunun neyi ifade ettiği incelenmektedir. Bu incelemeyi yaparken Küba Füze Krizi, Vietnam Savaşı, Körfez Savaşı ve Irak Müdahalesi örnek olay olarak alınmıştır.

Sonuç olarak ise yukarıdaki bütün incelemeler ile istihbarat ve dış politika unsurlarının ana argümanları tartışılmaktadır. ABD dış politikasının ABD istihbarat topluluğuyla olan ilişkisinin temel hatlarının neler olduğu, iki öge arasındaki etkileşimin boyutları ve karar alma süresindeki istihbarat topluluğunun boyutu tezin ana konusunu oluşturmaktadır.

BİRİNCİ BÖLÜM

İSTİHBARAT VE DIŞ POLİTİKA İLİŞKİSİ

Uluslararası ilişkiler sistemi sürekli değişim içinde gelişen ve sadece ülkeleri içine alan bir sistem değildir; bunun yanında çeşitli devlet-dışı organizasyonları da içine alan bir sistemi ihtiva etmektedir. Uluslararası sistemin ana unsurları ortaya konulurken yapılan tartışmaların çehresinin Soğuk Savaş sonrası düzenin iki kutuplu bir düzen yerine çok boyutlu ve çok kutuplu bir düzenin üzerine yoğunlaştığı görülür. Bu karmaşık durumun en önemli sebebini Emeklier (2017: 59) şöyle dile getirmektedir: “Soğuk Savaşın sona ermesiyle birlikte ABD güç skalasındaki rakibini/ötekini kaybetmiş, uluslararası sistemde ve alt-sistemlerde ortaya çıkan güç boşluğu jeopolitik bir belirsizliğe yol açmıştır”. Bu durumda istihbarat olarak yenilenen bir tanıma ve fonksiyonlarının genişlemesine ihtiyaç vardır. İstihbaratın en önemli rolünü belirsizliği karar alma mekanizmaları için ortadan kaldırmaya çalışmasında gözlemlemek mümkündür.

Bu bölümün ana konusunu istihbarat ve dış politika kavramlarının açıklanması ve 21’inci yüzyıl dinamiklerine göre nasıl bir tezahüre sahip olduğu oluşturmaktadır. Bunlar yapılırken dikkat edilen en önemli unsurların başında değişen uluslararası ilişkiler ve küresel siyasetin çok boyutlu ve çok kutuplu olduğu gelmektedir. Bu bağlamda oluşturulan istihbarat ve dış politika ilişkisinin 21’inci yüzyıl siyasal dinamikleri ile uyumlu hareket ettiğine vurgu yapılmaktadır. Bölümde özellikle değişen uluslararası ilişkiler çerçevesinde tekrar konumlanan istihbarat olgusu ve dış politika ilişkisi üzerinde durulmaktadır. Çalışmada bu yapılırken istihbarat kavramının yenilenen tanımı ve istihbarat toplama yöntemleri ve çeşitleri üzerinde durulmuştur. Ayrıca dış politika analizi ve istihbaratın dış politika ile ilişkisinin nasıl bir yörüngede ilerlediği vurgulanmıştır. Böylelikle bölümün alt başlıkları “istihbarat kavramı” ve “istihbarat ve dış politika” isimleri altında toplanmaktadır. Sonuç olarak, tezin bu bölümünde istihbarat ve dış politika ilişkisinin yüzeysel bir çerçevesi çizilmektedir.

1.1. İSTİHBARAT KAVRAMI

Her yeni yüzyıl paradigmal gelişmesini ve aksiyomlarını bir önceki yüzyılda var olan gelişmelerin ve tecrübelerin ışığında oluşturmaktadır. Tarih boyunca dünya üzerindeki devletler hep bir var olma ve varlığını sürdürme mücadelesi içerisinde olmuştur. Bu varlık mücadelesi siyasi, askeri, ekonomik, toplumsal, teknolojik vb. alanlar olmak üzere farklı kulvarlarda da olsa hep aynı amaç uğruna devam eder. İşte bu varoluş mücadelesi içerisinde devletlerin ilk oluşum süreçlerinden günümüze kadar, hatta insanlığın var olması ve toplum halinde yaşamaya başlamalarından itibaren, milletler çeşitli faaliyetlerde bulunmuşlar ve Küçükyılmaz'ın da (2019: 91) güvenlik ve küresel siyasetin yeniden şekillendiği bu yüzyılda üzerinde durduğu gibi bu faaliyetlerin en önemlisi, belki de en eskilerinden bir tanesi de istihbarat faaliyetidir. Tarih galip gelen tarafın şekillendirdiği alan olmasına rağmen, konu casusluk ve istihbarat gibi gizli faaliyetlere geldiğinde geçmiş başarısız tecrübelerden evirilen yeni bilgiler ve bilinçaltı işlemleri, belirsizliği azaltmak ve geleceği şekillendirme yolunda istihbarat tüketicilerinin kullanımına sunulur.

İstihbarat işlemini sadece bir bilgi akışı olmaktan çıkaran ve aynı zamanda yeni yüzyılın önemli değişkenlerinden biri olan istihbarat teşkilatının bilgileri tekrar yeni bilgi kıvamında ele alma işlemi, gelecek zamanın siyasi manevralarında bugün olduğundan daha büyük rol oynamaktadır. Bundan dolayı hem kavramsal açıdan istihbarat hem de kurumsal olarak istihbarat topluluğu küresel politik çerçevede yenilenen bir aksiyom kümesi sunmaktadır. Bunun en önemli amaçlarından birisi olarak belirsizliğin ortadan kaldırılması görülmektedir. İçinde bulunduğumuz yüzyılın anlaşılması için yeni bir değişkene ihtiyaç vardır. Bunlardan sonra söylenebilir ki uluslararası ilişkilerde etkili olabilen ve politika yapma işlemini birebir etkileme anlamında önemli rol oynayan değişkenin ana hatlarından birini istihbarat kavramı oluşturmaktadır.

Bilgi anlamındaki istihbarat, insanlık tarihi kadar eskiye dayanır ve 19'uncu yüzyıl ortalarına kadar çok az uzmanlaşma yoluna gitmiştir (Micheal, 1996: 15). Ayrıca, Sun Tzu'nun (2008: 161) "Savaş Sanatı" istihbaratın mahiyetini açıklayan ilk kitaplardan olma özelliğini gösterir ve onun içerisinde de anlatılan durum savaş ve barış döneminin mücadele araçlarındaki farklılık ama amaç konusundaki benzerliktir. Bundan dolayı, öncelikle savaşın ve barışın mahiyetinin kavranabilmesi istihbarat

kavramının nasıl bir içerikle donatıldığı konusunu anlayabilmek açısından önem arz etmektedir. İstihbarat, savaş ile alakalı bir kavram olmakla beraber; savaş ise sadece maddesel boyutta yani silahlarla yapılan bir mücadele şekli değildir. Bunun yanında barış, sadece silahların susması ve sessizliğin hâkim olması anlamına gelmez. Savaş ve barış dönemleri politik bir denge düzlemi üzerine oturmaktadır.

Hem savaş hem de barış kavramları görüldüğünden çok fazla şeyler ihtiva etmektedir. Her iki dönem faaliyetlerinin istihbarata katacakları şeylerin başında tahriften arındırılmış bilgiye ulaşım ve bunun en doğru şekilde kullanılması gelmektedir. Bu iki dönemde de istihbaratın sadece bilgisel değişkenleri toplamak ve politika yapıcıların kullanımına sunmak olmadığı açık bir şekilde görülebilir. Özellikle küreselleşmeden dolayı iletişim ve bilgi yoğunluğunun arttığı bugünün çok değişkenli siyaset düzeninde bilgiye erişmekten ziyade bilginin kullanımı önem arz etmektedir. İstihbaratın hem savaş hem de barış döneminde politikanın merkezinde olacağı kesindir. Ayrıca istihbaratın kültürel, ekonomik, askeri ve teknoloji gibi çeşitli alanlarla desteklenmesi zaruri bir hal almıştır. Bunun en önemli sebebi uluslararası ilişkiler mefhumunun küresel değişkenlere bağlı olarak dönüşüm geçirdiğidir.

Uluslararası ortam çok boyutlu ve çok değişkenli bir tarafa doğru evrimini gerçekleştirmektedir. Bugünkü uluslararası sistem birbiriyle çelişik gibi görünen oluşumların birbirlerini besleyerek biçimlendirdiği bir yapıya sahiptir (Koçer, 2004: 103). Bu durum uluslararası sistemin çok boyutlu olmasına neden olabilmektedir. Çok boyutluluk kavramının unsurları arasında devlet-dışı aktörleri, terörizmi ve insan hakları gibi olguları ve kuruluşları bir çırpıda saymak mümkündür. Ken Booth (2012: 32) ise, uluslararası ilişkiler ortamının betimlenmesi için yaptığı bu kaotik ortamın temelinde yatan unsurlardan birisinin terörizm olduğunu dile getirir. Daha açık bir ifade ile terörizm, hedef alınan yeri bir yıldırma aracı olarak düşünüldüğünde, savaş ve barış döneminde kullanılan araçlar daha somut hale gelir. Jürgen Habermas (2016: 90), bu durumu Dünya Ticaret Merkezindeki ikiz kulelere yapılan terörist saldırının ABD değil de Avrupa'daki bir yere yapılması durumunda sonucun farklı olabileceğini dile getirerek uluslararası sistemin kaotik durumunun demografik, sosyolojik, jeopolitik unsurların çok boyutluluğu çerçevesinde gelişeceğine işaret etmektedir. Aynı zamanda bu etki farklılığının çerçevesi ise uluslararası ilişkilerin çok boyutlu olması ile de ilintili olduğunu söylemek mümkündür. Bu iki yazarın bahsettiği

örnekler çerçevesinde uluslararası sistemde çıkar odaklı kazanımlar elde etmek için çeşitli argümanları istihbarat ile ilişkilendirmek mümkündür. Bundan dolayı, kültürel, ekonomik, siyasi, teknolojik değişkenleri de çok boyutluluk unsurunun içerisinde eritebiliriz ki istihbarat topluluğunun şekillenmesinden ziyade istihbarat kavramının etimolojik içeriğini doldurmak gerektiği çok açıktır.

Savaş ya da barış döneminde politika yapıcılar için en önemli şey, önlerini görebilmek ve gelecek hakkında öngöründe bulunmak için bilgisel ve araçsal istihbari ürünlere sahip olmaktır. İstihbaratın ilgi alanı cari bilgiye ve kurgulanabilir bilgiye ulaşabilme mücadelesinde kendini hissettirir. Bunun yanında istihbarat diğer politika araçlarıyla karşılaştırıldığında daha ucuzdur ve bilgisel veri aktarımının en kısa yolu olarak görülmektedir (Micheal, 1996: 38). Böylelikle istihbaratın devlet politikaları içinde büyük bir yer edindiği izlenimi daha berrak olarak görülebilmektedir. İsabetli bir istihbarat ağının verebileceği hedefe ulaşmaya odaklanmış bir istihbarat teşkilatı, silahlı güçlerden çok daha ileri düzeyde ve daha az maliyetli çözüm sunar. Ek olarak, yukarıdaki bilgilerin ışığında söylenebilir ki savaş ve barış dönemi faaliyetleri politikanın içerisine dolmuş birer alt küme özelliği gösterir ve bunların merkezinde yatan en önemli unsurlardan biri olarak karşımıza istihbarat kavramının içerisinde yer alması çıkmaktadır.

21'inci yüzyıl itibarıyla bilginin dolaşımının hızlı olmasından dolayı bilginin kullanımı büyük önem kazanmıştır. İstihbarat işlemini, tarihsel perspektif içinde sadece haber alma ve bu alınan habere göre hareket edilmesi olarak görmek, günümüz gelişmiş istihbarat topluluklarının başarılı faaliyetlerini göz ardı etmek olacaktır. Bilginin elde edilmesi kadar onun değerlendirilmesi, yorumlanması ve kurgulanması da önemlidir. Bu açıdan, istihbarat teriminin tanımlanmasında fayda vardır. Tanımlama işleminin yapılmasıyla daha sağlıklı istihbarat temelli dış politika analizi ve söylemleri geliştirilebilir.

İstihbaratın sadece bir casusluk ya da haber alma faaliyeti biçiminde değil, bunların yanında bilgiye ulaşma, bilginin kullanımı, işlenen bilgiden yeni bilgilerin üretimi ve yeni kurgulamaları oluşturması, günümüzün güvenlik politikalarının ihtiyaç duyduğu bir tanımlamadır. İstihbarat faaliyetlerinin tarihsel süreçlerine baktığımız zaman, Soğuk Savaşın bitimi ve Sovyet Rusya'nın dağılmasıyla ideolojik anlamda; 9/11 saldırıları ile etki alanı anlamında, özellikle asimetrik savaşın terörizm ile

yayılması bakımından (Temizel, 2011: 331), ve 2008 finansal kriziyle beraber ekonomik anlamda (Özdemir, 2015: 57) bir dizi kırılmalar yaşamıştır. Bu kırılmalar ile beraber istihbaratın sadece kimyası değil, dış politikadaki önemi ve zorunluluğu da değişmiştir. Böylelikle istihbaratın gerek tanımı gerekse de faaliyet alanlarının genişlemesine neden olmuş bir uluslararası ortamdan söz etmek mümkündür.

“Birçok uluslararası ilişkiler değerlendirmesinde, maddi veya düşünsel terimlerle tanımlanmış olsun veya olmasın, güvenlik olgusu aktörlerin davranışlarını yönlendirir” (Burke, Lee-Koo ve McDonald, 2016: 66). Değişen güvenlik ve dış politika, istihbarat çeşitlerinin değişimine ve evrimleşmesine yol açmıştır. Politik kırılmalar sadece değişen politik çevrelere uyumsal geçişin keskin olması mukabilinde önem arz eder. Örneğin, Walsh (2011: 19) 21’inci yüzyıl İngiliz istihbarat çehresinin değişimindeki rolün en büyük kaynağını 9/11 saldırıları olarak görmektedir. 9/11 itibariyle devletlerin istihbarat algılarının değiştiği görülür. Daha sonraki bölümlerde de detaylarıyla değinileceği gibi 9/11 saldırıları nasıl ki ABD’nin istihbarat organizasyonunda belli başlı değişimlere sebebiyet vermişse diğer devletlerin de kendi ülke sınırları içindeki münferit olaylar, durum değerlendirmesine ve bazı değişimlerin zorunluluğuna işaret etmektedir. Bu değişimlerden en çok etkilenen kavramlardan biri olarak istihbarat kavramı karşımıza çıkmaktadır.

1.1.1. İstihbaratın Yenilenen Tanımı

İstihbarat geleceği görebilme, başka bir söylem ile belirsizliği yok etme ve kurgulayabilme işlemidir. Bu iki işlem istihbaratın tanımını, topluluk yapılanmasını ve faaliyet alanlarını düzenlemek ve güncellemek için ön ayak olurken aynı zamanda istihbarat kelimesine hem etimolojik hem de antropolojik açıdan kullanılabilir verimli bir bütünlük sağlayacaktır. Öte yandan istihbaratın tanımını bilgi edinme ve bilgiyi kullanma anlamındaki faaliyetler alanına indirgemek ise, istihbaratın en önemli amacı olan geleceğin belirsizliğini ortadan kaldırma ve bilgiden bilgi üretebilme işlemi saf dışı bırakmak anlamına gelir. Bu durum ise istihbaratın dış politika yapım sürecine ve karar alma mekanizmasına olan etkisinin azalmasıdır. Çünkü dış politika yapımının ve karar alma mekanizmasının temeli belirsizliği yönetmektir. Sorunları anlamak ve onlarla yüzleşmek için belirsizliğin ortadan kaldırılmasının en önemli metodu

olabilirlik ve olası sonuçlar için senaryolar oluşturmaktan geçer (Friedman ve Zeckhauser, 2012: 834). Bundan dolayı, daha basit bir ifade ile istihbarat, fırsatları sezebilmek ve geleceği şekillendirmek için kullanılır. Yani, istihbarat bir nevi belirsizliği azaltıp politika yapıcılar için öngörülebilir politik alanlar oluşturabilme işlemidir. Belirsizliği azaltmak, genellikle, politika yapıcıların, kanunları yapanların, askeri komutanların ülkeyi, vatandaşları veya ülkenin ilgi alanlarını tehdit eden faaliyetlerin engellenme fırsatını bulunmasına olanak sağlayarak, düşmanların bunları sır olarak sakladığı uyarısını yapmak olarak tanımlanır (Fingar, 2011: 40). Bu tanım yanlış olmasa bile, oldukça dar bir tanımlı ihtiva etmektedir. Ayrıca, modern bir tanımlı ifade etmemesine rağmen Soğuk Savaş dönemini anlatan bir tanım olarak dikkat çeker. Bunun için, istihbarat topluluğu ile dış politikanın analizi ve birbiriyle olan ilişkilerinin daha net ortaya çıkarılabilmesi için tanımın yenilenen siyasi değişkenlere uygun olarak yapılması gerekir.

İstihbarat teriminin içerisinde politika yapıcılar için verimli olabilecek öğelerle doldurulması, geleceğe ulaşabilme açısından önemli argümanları politik çevrelere sunacaktır. Bundan dolayı, operasyonel çevreler denilen istihbarat faaliyet alanlarının mevcut sınırlarının çok iyi bir şekilde kavranabilmesi ve buna uyumlanacak istihbari faaliyetlerin yapılması gerekir. Geleceğe ulaşma konusunun ele alınışı ve işlenişi dahi politika yapıcıların uluslararası ve bölgesel arenada manevra kabiliyetini istihbarat kavramı çerçevesinde geliştirmektedir. Manevra kabiliyetinin elde edilmesi aşamasında operasyonel bölgelerin sınırlarına dikkat çekilmesi ve onun doğrultusunda bir faaliyetler kümesinin kurulması gerekmektedir. Bunun da en önemli nedeninin istihbarat işleminin politika yapıcıların faaliyetlerini ve projelerini etkilediği su götürmez bir gerçek olmasıdır.

21'inci yüzyılın gerek ekonomik çerçevesi bakımından gerekse de siyasal çerçevesi anlamında bir önceki yüzyıldan farklı bir yapıda seyir göstermesinin en önemli sebeplerinden biri bilginin dolaşımının çok daha hızlı ve anlamsal olarak daha farklı bir boyuta ulaşması olarak görülür. Bu yüzyılın siyasal sistemini anlayabilmek için yeni değişkenler kümesine ihtiyaç vardır. Değişkenlerin ana hatlarından biri olan bilginin kullanımı ve değerlendirmesinin siyasal anlamda aktörlerinden biri istihbarattır.

Bütün bunlarla beraber ele alındığında, 20'nci yüzyıl, gerisinde bıraktığı birçok kırılmalarla beraber yeni yüzyıldaki sistemin evrilmesinde önemli rol oynamıştır. Bu kırılmaların içinde en belirgin olanları ise Sovyet Rusya'nın dağılmasıdır. Dağılma ile beraber iki kutuplu dünya düzeninden yeni siyasal sistemin temellerinin atıldığı zamanlara doğru evrilmiş siyasal tecrübelerin miras kaldığı görülür. 21'inci yüzyıl siyasal sisteminin doğum sancıları olarak bilinen 9/11 saldırıları devletlerin dış politika ve ulusal güvenlik denklemlerinin sınır ötesinde olacağını bir önceki yüzyıla nazaran daha belirgin bir şekilde gündemlerine alması gerektiğinin habercisi olarak görülmektedir. Bu yeni yüzyılın ilk uygulaması olarak bilinen ABD ve İngiltere'nin başını çektiği koalisyon güçlerinin Irak müdahalesi olarak kayıtlara geçer. Bu yüzyılın tarihsel kırılma noktaları olarak bu olaylar göstermektedir ki kırılmaların en önemli sonuçlarından biri bilgisel gelişimin özellikle dış politika yapım sürecinde önemli bir rol oynamasıdır.

Dış politikadaki gelişmeler ve dış politika etkinliği istihbarat teşkilatlarının sağladığı ve elde ettiği verilerden tekrar ürettiği bilgilerin ve kurguların ekseninde uygulama alanı bulmaktadır. Bundan dolayı bu iki paradigma, istihbarat topluluğu ve dış politika, arasındaki ilişkinin günümüz düzleminde daha iyi kavranabilmesi için öncelikle istihbarat teriminin modern anlamda yeniden tanımlanmasına ve bu tanımın kapsam alanının genişletilmesine ihtiyaç vardır. İstihbarat kelimesinin kavramı farklı dillerde ve kültürlerde farklı anlamlar ve yorumlar içinde kullanılmaktadır ki bunlara birkaç örnek de vermek mümkündür. Fransızcada istihbarat kelimesine tekabül eden kavram araştırma anlamına gelen 'reinseignement' kelimesi kullanılır; Almanca'daki 'nachrichten' kelimesi de bilgi anlamına gelir ve Çince'deki istihbarat kelimesi hem bilgi anlamında hem de istihbarat anlamında kullanılırken, İngilizce'deki 'intelligence' kelimesi ise zekâ anlamında kullanılır (Richards, 2010: 3). Etimolojik kökenler farklı kültürlerin istihbarat kavramına yüklediği anlam ve önemi belirttiği gibi bu kültürlerdeki yerleşik dünya görüşü ve hedeflerinin istihbarat kavramıyla da iç içe olduğunu gösterir.

Daha önce de vurgulandığı üzere, istihbarat teşkilatlarının ana amacının bilgi toplamak olarak atfedilmesi, günümüz güvenlik ve dış politika genel görüşü ve hedefleriyle uyuşmamaktadır. İstihbarat kelimesinin tanımını sadece politika yapıcılar için bilgi aktarımı sağlayan kanal olarak tanımlamaktan ziyade bilgi üretim kanalı

vazifesinin görüldüğü bir mecra olarak görmek en doğru seçenek olacaktır. Çünkü istihbarat çalışma alanı teorik kurgulardan yoksunluğu barındıran bir sahadır. Yenilenen uluslararası aksiyomlar, istihbaratın bir proto-bilim olması nedeniyle, istihbarat teşkilatlarının problem çözme faaliyetlerinden beslenmektedirler. Kelime anlamında istihbarat, birçok anlamda kullanılabilir; ayrıca topluluğun yapılanmasına da tesir edecek iki tür anlamı olduğunu McDowell (2009: 11) “Stratejik İstihbarat” kitabında şöyle açıklar:

- İstihbarat bir ‘işlem ve faaliyet’ olarak kullanılır ve böylece istihbarat işinden söz edebiliriz.
- Ayrıca istihbarat, işlemin son çıktısı olarak da kullanır. Daha açıklayıcı ifade ile ‘geliştirme, benimseme ve üretme’ olarak tanımlanır.

İstihbarat teriminin içerisinde politik yapıcılar için verimli olabilecek öğelerle doldurulması, geleceğe ulaşabilme açısından önemli argümanları politik çevrelere sunacaktır. İstihbarat tanımının yapılması aşamasında üzerinde durulması gereken en önemli nokta, istihbari faaliyetlerin kültürel, teknolojik, ekonomik ve politik çevreler olarak adlandırılan manevra kabiliyetlerinin coğrafi olarak bölgeden bölgeye değişen operasyonel bölgelerin sınırları dâhilinde olabileceğidir. Bundan dolayıdır ki, operasyonel çevrelerdeki mevcut sınırların çok iyi bir şekilde kavranabilmesi ve buna uyumlanacak istihbari faaliyetlerin yürütülmesi gerekmektedir. Geleceğe ulaşma konusunun ele alınışı ve işlenişi dahi politika yapıcılarının uluslararası ve bölgesel arenada manevra kabiliyetini daha da güçlendirir. Manevra kabiliyetinin elde edilmesi aşamasında operasyonel bölgelerin sınırlarına dikkat çekilmesi ve onun hizasında bir faaliyetler kümesinin kurulması gerekmektedir. Bundan dolayı, istihbari işlemin politika yapıcılarının faaliyetlerini ve projelerini etkilediği su götürmez bir gerçektir.

Bunun için, istihbarat topluluğu ve dış politika arasında uyumsal bir etkinlik oluşturabilmek için istihbarat kavramını tanımsal olarak içeriğini ve fonksiyonlarını genişletmek ve yeniden biçimlendirmek gerekir. İstihbarat kavramının tanımını yaparken günümüz çok boyutlu operasyonel çevreleri içinde beş önemli tema bulunmakta ve bunlar bağlamında yapılan tanımdan istihbarattan istenilen asgari verimin alınacağı aşikârdır: “Toplama, işleme, değerlendirme, yorumlama ve kurgulama (McDowell, 2009: 11)”.

Çok boyutlu operasyonel çevreleri ulusal ve uluslararası arenadaki devletlerin sınırları içinde ve ötesinde kültürel, ekonomik, siyasal, teknik etkinlikleri çerçevesinde düşünmek gerekir. Daha önce bahsedilenlerden de yola çıkarak *istihbarat, çok boyutlu operasyonel çevrelerde, açık ve gizli kaynaklardan toplanan bilgileri, hammadde gibi yeniden işleme koyarak değerlendirme ve yorumlama yoluyla ilk uç ve sonuç arasında bağlantılı ve kurgulanabilir yeni bir paradigmal faaliyet oluşturabilme işlemidir*. Yapılan bu tanımın en önemli özelliği ise istihbaratın sadece bilgi toplama işlemi olmadığı bunun yanında elde edilen bilgiyle bağlantılarını koparmadan yapılan kurgulama işleminin temelinde tanımlanmış olmasıdır.

İstihbarat teşkilatının performansını değerlendirirken, ihtiyaç duyulan en önemli şeylerden birisi istihbaratın limitlerini anlayabilmektir. İstihbaratın fonksiyonlarını belirgin bir şekilde ortaya koymanın ve bunların teşkilatların kullanımına belirlenen limitler dâhilinde sunmanın istihbarat için yenilenen ve genişletilmiş bir tanıma ihtiyaç olduğuna bir işaret olarak gösterilebilir. İstihbarat tanımının istenilen düzeyde ve limitleri saptanarak yapıldığında istihbarat teşkilatlarının verimli bir şekilde faaliyette bulunmalarında etkinlik sağlanır. Yukarıda yapılan tanım, istihbaratın günümüz çerçevesine uyum sağlamasına ve faaliyet alanlarında verimliliğe yardımcı olacaktır. Böylelikle, istihbarat teşkilatlanmasının temel argümanlarını tanımın içerisindeki unsurlardan çıkarmak mümkün hale gelebilir.

1.1.2. İstihbarat Toplama Yöntemleri ve Çeşitleri

İstihbarat toplama yöntemleri ve çeşitleri istihbarat bilgisini değerlendirmek, yorumlamak ve kurgulamak kadar önem arz etmektedir. Toplama yöntem ve çeşitlerinin üzerinde durulması, istihbarat kavramına bütüncül bir bakış açısı katması anlamında gereklidir. Böylelikle istihbarat anlamında bilgi toplama-analiz ilişkisinin etkin bir şekilde kavranabilmesi sağlanabilecektir. İstihbaratın kavramsal tanımı, ülkelerin bu kavram çerçevesindeki oluşturduğu ve bu kavrama yüklediği sistemin taslak halini bildirmektedir ki böylelikle istihbaratın kullanım mekanizmaları olan istihbarat çeşitlerinin verimliliklerine de vurgu yapmış olunur. Küreselleşmenin boyutuna bağlı olarak ortaya çıkan teknolojik gelişmeler istihbarat çeşitlerinin de şekillenmesinde ve zenginleşmesinde rol oynamıştır. İstihbarat çeşitlerinin tasnifi iki

ana başlık altında incelenebilir: Haber alma kaynaklarına göre ve ölçeklerine göre (Karataş, 2017: 49). Haber alma kaynaklarına göre tasnif edildiğinde karşımıza şöyle alt kategoriler çıkmaktadır:

- i. Açık Kaynak İstihbaratı (AKİS)
- ii. Kapalı Kaynak (İnsan) İstihbaratı (HUMINT)
- iii. Teknik İstihbarat (TECINT)

Açık kaynak istihbaratı (AKİS), herkesin erişimine açık olan kolayca ulaşılabilen kaynakların taranmasına dayalı istihbarat türüdür. Bu tür istihbarat edinilen araçlar gazete, dergi, radyo, televizyon ve internettir. AKİS, bahsedilen araçlar vasıtasıyla dolaşan bilgilerin istihbarat sağlayıcılar vasıtasıyla belirli ölçütler çerçevesinde değerlendirilmesine dayalı bir istihbarat şekli olarak karşımıza çıkar. Burada üzerinde durulması gereken husus ise bilginin dolaşımının hızlı olmasından dolayı bilgilerin değerlendirilmesini yapacak olan istihbarat sağlayıcıları için zorluğun ortaya çıkmasıdır. Açık kaynaklardan veya teknik teçhizattan elde edilemeyen veya yetersiz ve etkisiz kalan bilgilerin toplanmasında insan kaynaklı istihbarat çeşidi devreye girer. Diğer istihbarat toplama çeşidi olarak sahaya inen insandan elde edilen istihbarat olan kapalı kaynak başka bir deyişle insani istihbarat (HUMINT) olarak tanımlamak mümkündür. Ayrıca teknik istihbaratı ölçüm ve malzeme istihbaratı, sinyal istihbaratı ve görüntü istihbaratı olarak kategorize etmek mümkündür. Nükleer, elektro-optik, radar, radyo frekansları aracılığıyla istihbarat sağlayan ölçüm ve malzeme istihbaratı (MASINT), sinyal sağlayıcılar aracılığıyla elde edilen istihbarat olan sinyal istihbaratı (SIGINT), görüntü, uydu ve havadan fotoğrafçılık aracılığıyla elde edilen istihbarat olan görüntü istihbaratı (IMINT), diğer ülkeler tarafından kullanılan askeri teçhizatları analizinden elde edilen istihbarat olan teknik istihbarat (TECINT) olarak tanımlanmaktadırlar.

İstihbarat, ölçeklerine göre tasnif edildiğinde ise ortaya üç ana faktör çıkmaktadır:

- i. Stratejik İstihbarat:

Genel anlamda, akıl, mantık ve yaratabilme gücünün karşılığı olan strateji, bir milletin veya milletler topluluğunun sadece savaşta değil barışta da uyguladığı her türlü eylemdir. Stratejik istihbarat, ulusal ve uluslararası düzeyde siyasi ve askeri planların oluşturulabilmesi için gerekli olan ve genellikle ulusal hükümetler

tarafından, ulusal ve uluslararası alanda askeri, diplomatik, siyasi ve ekonomik konulara ilişkin çok geniş bir çerçevede yer alan istihbari bilgilerin elde edilmesi ve bunların işlenmesi faaliyetlerinin yürütüldüğü bir alanı ifade eder. Bu bilgiler, ekseriyetle diğer devletleri hedef alan ve onların hükümet, bakanlıklar ve silahlı kuvvetleri sayesinde yapılan istihbarat faaliyetlerini kapsar ve bu yönüyle de stratejik istihbarat, yani ihtiva ettiği bilgilerin konu, içerik, hassasiyet ve önemi bakımından, fonksiyonel anlamda istihbaratın en yüksek düzeyini temsil eder (Seren, 2017: 274).

Gelişen uluslararası ilişkiler paradigmalarına paralel olarak gelişen ekonomik göstergelerin argüman olarak kullanılması, stratejik istihbaratın alt başlığı olarak doğan ekonomik istihbarat teriminin ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Ekonomi istihbaratı iki amaç doğrultusunda hareket eder. Bunlardan birincisi devletler bilgi değerlendirmesi yoluyla kendi şirketlerinin ve kuruluşlarını küresel piyasada daha iyi konuma gelmesi için diğer devletlerin ekonomik hamlelerini kendi çıkarları doğrultusunda takip etmesidir ve ikincisi ise yerel, bölgesel ve uluslararası kuruluşlarının pazar paylarının arttırılması için bilgi elde edilmesinin ve alışverişinin sağlanmasıdır (Porteous, 1995). Küresel güvenliğin ve istihbarat yöntemlerinin kabuk değiştirdiği günümüz ilişkilerinde her türlü argümanın dış politika etkinliğini etkilediği görülmektedir. Bundan dolayı ekonomik istihbarat türü ülkenin ekonomik hamlelerinden ülkeye yapılması muhtemel ekonomik saldırı ve tehditlere karşı bir bilgi akışının sağlandığı istihbarat türüdür.

ii. Operasyonel İstihbarat:

Operasyonel istihbarat, geniş bir harekât alanı içerisinde gerçekleştirilen harekât planlarını ve mücadelelerini desteklemek suretiyle düşmanın askeri yeteneği, imkânı ve niyetine odaklanır ve böylece düşmanın ne zaman, nerede ve nasıl bir güçle eylemlerini gerçekleştirebileceğine yönelik ön kestirimlerde bulunur. Bu istihbarat türü daha geniş bir süreyi kapsar, anlık kararlardan ziyade karar alıcıların politikalarının daha uzun sürede eyleme geçmesi yönüyle taktik istihbaratın genişlemiş halidir denilebilir.

iii. Taktik İstihbarat

Taktik istihbarat, sahada mücadele ve bilginin elde edilmesiyle alakalı bir istihbaratın türü olduğu için çoğunlukla askeri alanda karşılaşılan ve savaş sahasında kullanılan bir istihbarat çeşidi olup, genellikle harekât alanındaki komutanların veya

harekâtı icra eden karar alıcıların ihtiyaç duyduğu şekilde; düşmanın konumu, fiziki durumu, imkân ve kabiliyetleri, niyetleri ya da hassas noktaları hakkında talep edilen istihbarat bilgileri için planlanır. Bu istihbarat çeşidine askeri istihbarat da denilebilir. Özellikle, günümüzde terörizmle mücadele veya karşı ayaklanma operasyonlarını desteklemekle kullanılan taktik istihbarat oldukça önemli bir rol üstlenmektedir (Seren, 2017: 272).

1.2. İSTİHBARAT VE DIŞ POLİTİKA

Dış politika, temel olarak uluslararası sistemde devletler bazında bir aktör tarafından yürütülen resmi dış ilişkilerin toplamı olarak tanım bulmaktadır (Sönmezoğlu, 2014: 5). Tanımından da yola çıkarak dış politikayı etkileyen birden çok faktör olmakla birlikte temel sorulardan birisi ise dış politikanın devletin sınırları içindeki siyasetinin ihtiyaçlarına göre mi yapıldığı yoksa tehdit algısı doğrultusunda dış siyasete cevap vermek için mi yapıldığıdır ki bu soru aslında dış politika analizinin ana hatlarını oluşturmaktadır.

Siyasetin uluslararası bir boyutu olduğunun kabulü bu disiplinin kendisi kadar eskiye dayanır (Heywood, 2012: 176). Bundan dolayı dış politikanın gerek tanımını gerek etkilendiği faktörleri göz önüne alırken üzerinde durulması gereken önemli konuların başında dış politika mefhumunun ulus üstü bir yapıyı barındırdığıdır. Bundan dolayı dış politika, devletlerin bölgesel sınırlarının dışında uluslararası arenadaki devletler ve çeşitli gruplar ile yürüttüğü ilişkilerin bütünü olarak siyaset içinde kendisine yer edinir. Tanımsal anlamda geniş alanlar/disiplinlerin bütünü ihtiva etse bile dış politikanın çerçevesinin diplomasi, ticaret, işbirlikleri, savunma, kültür ve istihbarat gibi konuların bazında oluştuğu görülmektedir (Tinas, 2016: 34).

Dış politika yapım sürecinin ulusal ve uluslararası boyutta birçok faktörü olmasına rağmen, dış politikanın istihbarat ile birbirini destekler şekilde ilerlemesi doğru politika hamleleri için bir ön dayanak olarak kabul bulur. Gerçek bilgiye ulaşılması ve istihbarat mekanizmasının iyi çalışması dış politika anlamında iyi sonuçların doğmasını garanti etmese de kötü bir istihbarat mekanizmasının kötü dış politika sonuçlarına sebep olma olasılığı çok daha fazladır. Bunun en önemli sebepleri arasında karar alma süreci sırasında devletlerin gerek bölgesel sınırlarının gerekse

ekonomik, kültürel, teknolojik vb. gibi potansiyelleri çerçevesinde sınırlamalara tabi olmaları gösterilebilir. Bu sınırlamalar doğrultusunda devletler dış politikada bir etkinlik ve küresel sistemde bir verimlilik arayışı içindedirler. Bundan dolayıdır ki doğru bilgiye istihbarat kanalıyla sadece ulaşmak yeterli olamamakta ve bu bilginin değerlendirilmesi ve yeniden kurgulanması da büyük önem arz etmektedir. Bir önceki alt başlıkta da üzerinde durulduğu gibi istihbarat kavramına bilgi toplama-analiz anlamında bütüncül bakışı aktardıktan sonra istihbarat-dış politika ilişkisinin ortaya konulması daha kolaylaşacaktır. Bu durumda söylenebilir ki istihbarat ve dış politika arasındaki karşılıklı bir desteğin var olması politika yapıcılarının dış politika etkinliğinin sağlanması açısından ellerini güçlendirir. Bundan dolayı istihbarat ve dış politika ilişkisinin en çok görüldüğü yer olarak karar alma süreçleri gösterilebilir.

1.2.1. Dış Politika Analizi

Küresel ölçekte dış politika analizi kendine devletleri konu edinmiş olsa da farklı unsurların analizde yer edindiği de görülür. Dış politika analizinin yapılmasındaki ana amaç devletlerin dış politika eğilimlerinin ve etkinliklerinin anlaşılması, aynı zamanda bunlar arasında ortak veya birbirine zıt bağların kurulmaya çalışılmasıyla ilintilidir. Ayrıca, Breuning (2007: 16), dış politika karar alma sürecine odaklanarak kararların hangi unsurlar çerçevesinde alındığını ve bu kararların uygulanabilirliği üzerinde durmuştur. Dış politika analizi, siyasi aktörlerin nasıl siyasi kararlar aldıklarını ve nasıl diğer yabancı çevrelerle ve sivil kuruluşlarla ilişki kurduklarını daha iyi anlamamız için olanaklar sunar. Özellikle karar alma mekanizmalarının nasıl çalıştığını ve hangi aktörlerin birebir etkili olduğunu anlamak dış politika analizinin sağlam temellerin üzerine oturmasına sebep olmaktadır.

Dış politika öylesine bileşik bir disiplindir ki bunun içine karar alma sürecinde etkiye sahip olmak için hem devletin içinden hem de dışından birçok aktör girer. Bunun için, dış politika analizinde iç ve dış faktörlerin birbirinden ayrılması zor görünmektedir. Bu sorunsalı somutlaştırmak adına Roskin ve Berry (2014: 128) Sovyet Rusya'nın Afganistan'a saldırmasını hem içsel faktörler hem de dışsal faktörler anlamında değerlendirmiş ve bunun kaotik bir durumu ihtiva ettiğini ortaya koymuştur. Bahsi geçen kaotik durumun en önemli sebeplerinden biri arasında bilginin

gerek bireyler gerekse de devletler arasında çok çabuk yayılabildiği ve hızlı bir şekilde biçim değiştirdiği yer alır. İ ve dış politikaların birbirinden ayrılması gitgide zorlaştıkça, İçişleri Bakanlığı adını taşımakta olan bir bakanlık dahi kendini dış meselelerin içerisinde bulabilmektedir (Kent, 2003: 61). Fakat dış politika yapım sürecinde etkili olan faktörler dış politika analizinin ana konusunu kavrama açısından büyük bir öneme sahiptir.

Uluslararası düzlemde siyaset anlamında dış politikayı etkisi altına alabilecek birden fazla unsur bulunmaktadır ki bu durum kaotik bir ortamın temel dinamiklerini ortaya koyar. Dış politikanın tek bir etken dâhilinde açıklanamayacağı aşıkardır. Dış politika analiz sürecinde etkisi olan unsurlara bakıldığında bireyler, devlet altı gruplar, devlet ve sistem seviyeleri ile karşılaşılır.

Birey seviyesinde analiz liderlere odaklanmış ve onların davranışları, ruhsal durumları, algıları ve hareketlerini analiz konusu ederek dış politika analiz seyrini çözümlmeye çalışmaktadır. Liderlik unsuru, birçok çalışma sahasında, atılan adımların başarılı veya başarısız olmasını etkileyen en önemli değişkenlerden biri olarak ortaya çıkar (Preston, 2010: 5). Liderlerin kişilik yapıları ve dış politika hamleleri arasında ilişki kurulmaya öncelik verilir ki inançları, değerleri, kişisel özellikleri gibi özellikler dikkate alınarak dış politikanın nasıl bir yol izleyeceği veya izlediği konusunda bir araştırma yapmaktadır. İkincil bir unsur ise bireylerin bulunduğu bürokratik yapının ve yetiştiği veya yaşamakta olduğu çevrenin kişisel özelliklerini harmanlayarak bir analiz yapma yoluna gidilir. Birey analizinde liderler kişisel özellikleri bakımından tek başına incelendiği gibi çevresel etmenlerin etkisiyle karar mekanizmalarının nasıl bir hal almış olduğu veya alacak olduğu da analiz dhilindedir.

Devlet altı gruplar seviyesindeki bir analizin dış politika yapım süreci ile alakalı ve aktör odaklı olduğu görülmektedir. Devlet altı grupların kamuoyu, sivil toplum, medya, baskı grupları ve lobiler olduğuna dikkat çekmek gerekir. Bu etki grupları karar alma mekanizmasını yasama ve yürütme organlarına etki ederek hem i hem de dış politika yapılmasında etkili olabilmek özelliklerine sahiptir.

Devlet seviyesinde analiz, devletin sahip olduğu askeri, ekonomi, politik yapı ve teknoloji gibi unsurları içinde barındıran bir analiz seviyesini ifade eder. Realist bir bakış açısını sunmaktadır. Devlet seviyesindeki analiz açısından bakıldığında dış

politikayı etkisi altına alan unsurlar içinde kamuoyu, etnik yapı ve milli öncelikler, ekonomik durum, askeri ve teknolojik unsurlar sayılabilmektedir. Bunun için söylenebilir ki politika seçenekleri belirli sınırlamalar çerçevesinde iç dinamiklerini de dış politika denkleminin içine katmak gerekmektedir ve ayrıca bu kararların devlet bazında kabul edilebilir olması gerekir (Breuning, 2017: 116).

Sistem seviyesinde analiz ise küresel düzenin değişkenlerini içinde barındıran bir analiz tarzını elinde tutar ve bunlara küresel ısınma gibi çevre bazındaki etmenleri içinde barındırdığı gibi terörizm ve nükleer silahlanma, güç dengesi veya dağılımı küreselleşmeyle beraber uluslararası ticaret ve bilişim anlamındaki gelişmeler gibi konuları da içinde barındırabilmektedir. Bununla birlikte, birden fazla devlet kümesi tarafından oluşturulan politikaların oluşturduğu dünya sisteminin yegâne olduğu hakkında bir örneğimiz elimizde yoktur (Kofman, 1998: 19). Bu seviyedeki analizde daha çok aktör olarak devletlerin iletişimin ön plana çıktığı görülür ki dış politika analizini sadece bölgesel anlamda veya tek bir konu bağlamında ortaya koymak yerine küresel düzlemde bir değerlendirmenin söz konusu olduğu görülmektedir.

1.2.2. İstihbarat ve Dış Politika İlişkisi

Kent (2003: 61), istihbaratı bir kurum olarak niteleyerek onun karar alıcılar için gerekli bilgileri elde etmesine, değerlendirmesine ve analizine vurgu yapmaktadır. Dış politikanın vazgeçilmez unsuru olan istihbarat, sadece bilgi alımı olarak değil, bilginin yeniden üretimi ve kurgulanması yoluyla dış politika ve dolayısıyla güvenlik denklemlerine daha da işlerlik katmaktadır. İstihbarat teşkilatı ve dış politika ilişkisinin tarihsel incelenmesinde İkinci Dünya Savaşı'na kadar istihbaratın dış politika etkinliğini sağlayabilmesi açısından önemi sınırlı kalmıştır. Fakat uluslararası siyasetteki olayların ve olguların geçmişte olduğundan daha fazla devletler bazında bir etkileşim sağlamasından sonra bilginin ve bilgiyi kullanımının yoğun olarak işlenmesi, devletlerin dünya siyasetindeki hamleleri açısından önem arz etmektedir. Bilgisel faktörlerin daha fazla artması ve diplomatik ilişkilerin ülkeler arasında gelişmesi istihbarat ve dış politika mefhumlarını birbirleriyle bağdaştırma yolunu açmıştır. Dış politika ve istihbarat uluslararası ilişkilerin önemli çarklarından birini oluşturmaktadır.

Dış politika konseptinin uygulama ve etkinlik oranının memnun edici değerler alabilmesi için dış politika konseptinin istihbarat ve askeri argümanlarla desteklenmesinin gerektiğini devletler geçmiş yüzyılın sonlarındaki olaylardan edindiği tecrübeler vasıtasıyla kavramış durumdadır. Bu tecrübelerin de merkezinde oluşan düşünce, dış politika etkinliğinin ve istihbarat topluluğunun birbirlerini destekler şekilde ilerlediği temelinde kendini gösterir. Bunun en önemli nedeni, genel çerçevede söylenecek olursa, 20'nci yüzyılın son on yılının biçimsel yaklaşımında, istihbarat teşkilatları sadece geleneksel anlamda tanımlanan şekliyle kendilerinden istenen bilgileri sağlayan bir merkez olarak görülmemektedir. Bunun yanında, giderek artan oranda, belirli olayların süreçlerini ve bir genel durumu anlama açısından sınıflandırılması istihbarat teşkilatlarından beklenmektedir (Ireland, 2017: 49).

İstihbaratın gerek yapılan tanımından gerekse de tarihsel sürecinden çıkarılacak sonuç, dış politika ve istihbarat ilişkisinin analizinde en önemli unsur istihbaratın daha geniş bir yelpaze içinde değerlendirilmesi gerektiğidir. Uluslararası düzenin şekillendiği paradigmalardan, daha açık bir ifade ile çok boyutlu ve kutuplu küresel sistem, artmasıyla istihbaratın ilgilendiği alanlarda da artış olmuş ve bu durum istihbarat topluluklarının organizasyon yapılarına yansımıştır. İstihbarat teşkilatının ana unsurlarından biri olan politika yapıcılarının özellikle dış politika ve ulusal güvenlik alanında atacağı adımları destekler ve yön verecek düzeyde olması, dış politika etkinliğinin sağlanabilmesi açısından önem arz eder. Bu anlayış açısından bakacak olunursa, “devletin dış politika ve ulusal güvenliği açısından ihtiyaç duyulan rakip ve düşman devletlerin ajanları ve diğer varlıkları hakkında bilgilerin toplanması ve işleminden geçirilmesi, dış politikanın uygulanmasını kolaylaştırmaya yardımcı olacak örtülü faaliyetlerin yürütülmesi ve resmi olmayan girişimlere karşı hem istihbarat sürecinin hem de istihbarat ürününün korunmasını içeren gizli devlet faaliyetleri olarak değerlendirmek mümkündür” (Karataş, 2017: 33). Bunun yanında, dış politika ve istihbarat faaliyetleri birbirini destekler nitelikte olduğunda dış politika etkinliğinin sağlanabileceği düşünülmektedir. Fakat iyi bir istihbarat teşkilatı her zaman iyi bir dış politika vaat etmeyebilir; fakat kötü bir istihbarat teşkilatı kötü bir dış politikaya sebep olabilmektedir.

Karar alma mekanizmasının birimleri arasındaki koordinasyonun sağlanabilmesi dış politika etkinliği açısından önem arz eder ve bu birimler birbirinden

farklı unsurları içeren dış politika sürecinin etkinlik açısından en önemli araçlarından biri olan istihbarat teşkilatları ile koordinasyon mekanizmasının kurulması olacaktır. Küresel sistemin çok boyutlu ve kutuplu olduğunun bir göstergesi olarak Ingram (1998: 40), “Soğuk Savaş döneminin bitmesi gözle görülebilir bir çatışmanın bittiği anlamına gelmemekte; bilakis bilgisel ve bilginin kullanımı anlamındaki faaliyetler açısından bir yoğunluk ve derinliğe sebep olmuştur” diyerek küresel sistemin ana argümanı olan bilgi kullanımının 21’inci yüzyıldaki önemini ortaya koymuştur. Çünkü istihbarat sadece bilginin toplanması ve onun doğrudan politika yapıcılarının kullanıma sunulmasından ibaret olmakla kalmamakta bunun yanında edinilen bilginin yeni bir bilgiymiş gibi tekrar işleme sokulup başındaki ve sonundaki bağlarını koparmadan yeni bir bilgi üretebilme, analiz edebilme ve değerlendirebilme faaliyetidir. Böylelikle istihbarat dış politikayı destekler bir şekilde politika yapım sürecinde yer alır. Daha önce de bahsedildiği gibi uluslararası arenanın kabuk değişim işlemi her yüzyılın başında ya da ileriki safhalarında olan bir olgudan ziyade, her an değişebilme özelliği hat safhada olan 21’inci yüzyılın kronikleşen bir görüntüsünü ihtiva etmektedir. Politik manevraların görüntüsü, daha açıklayıcı bir ifade ile sessiz savaş olarak adlandırılabilir politik mücadelelerde görülür ki hattı zatında silah ile yapılan savaş politikanın başka araçlarla devamından başka bir şey değildir (Clausewitz, 2003: 30). İstihbarat politik faaliyetlerin vazgeçilmez bir unsuru ve yardımcısı olma hüviyetini her zaman koruma noktasında belirgin göstergeler sunmaktadır.

İstihbarat teşkilatı ve dış politika karar alıcıları arasındaki ilişkisi düşünüldüğünde ortaya çıkması gereken netice dış politika etkinliğidir. Bu unsur istihbarat ve dış politikanın birbirini tamamlayıcı nitelikteki çıktılarının neticesinde elde edilmesiyle mümkündür. Çünkü 21’inci yüzyılın en önemli özelliklerinden birisi haline gelen küreselleşme olgusu birçok yönden dış politika unsurunu etkilemeye devam etmektedir. Küreselleşme, eskisine göre çok daha fazla karşılıklı bağımlılığın olduğu bir dünya yaratmak üzere tasarlanmış daha açık politikaların desteklediği teknolojiler içermektedir. Bilgisel gelişmenin böylesine bir ortam içinde bulunmasından dolayı, bu etkileşimin sonuçlarının devletlerin lehine dönüşmesi istihbarat topluluklarının hem yapısal hem de fonksiyonel görev dağılımı açısından verimliliği ile alakalı bir durumdur. Çünkü devletlerin dış politika denklemlerindeki

paradigmaların çok boyutlu ve kutuplu olmasından dolayı istihbarat algılarının da buna uyarlanması zaruridir.

Dış politika etkinliğinin sağlanmasının en önemli koşulları arasında bilgisel akışın doğru ve eksiksiz bir biçimde olması ve bunun için de istihbarat topluluğunun yapısal oluşumunun buna müsait olması gelmektedir. Devletler dış politikada ilgi alanlarının belirlerken istihbarat topluluğunun yapmış olduğu faaliyet ve çalışmalardan azami derecede bilgisel akışın imkân verdiği biçimde istifade ettikleri sürece dış politika etkinliğinin doyum noktasına ulaşabilirler. Gerekçelere göre alınan dış politika kararları amaca en iyi şekilde hizmet eden kararlar olmalıdır. Dış politika ve istihbarat arasındaki ilişkinin önemi ise mantıksal çerçeve içinde alınan karar ve atılan adımlar mevzu bahis konu üzerindeki seçenekleri arasından dış politika etkinliğini sağlayacak olmasında yatmaktadır (Sönmezoğlu, 2014: 7).

İstihbarat ve dış politika 21'inci yüzyılın temel değişkenlerini şekillendiren bir unsur olan küreselleşmenin etkisiyle birbiriyle gayri ihtiyari bir etkileşim sürecine maruz kalmıştır ve bu ilişkinin en önemli sonuçlarından birisi ise dış politika etkinliği olarak görülmektedir. Bundan dolayı, istihbarat ve dış politika arasındaki ilişkinin dış politika etkinliğini sağlama ve birbirini destekleme temelli olduğunu söylemek mümkündür.

Sonuç olarak, istihbarat kavramının değişen küresel siyasi yapının çok boyutlu ve kutuplu olmasından dolayı bir değişim geçirmesi gerekliliği üzerinde durularak dış politika ile ilişkisi üzerinde durulmuştur. Bu süreç içinde yenilenen istihbarat tanımının sadece istihbaratın muhtevasını değiştirmekle kalmayacağı aynı zamanda da istihbarat topluluğunun teşkilatlanma yapısı için de önemi vurgulanmıştır. Böylelikle bir sonraki bölümde incelenecek olan ABD istihbarat topluluğu ve dış politika yapım süreci için özellikle bilginin kullanımı ve analizi anlamında karar alıcılara önemli girdileri sağlayacak olan mantığın temelleri atılmıştır.

Bölümün konu şemasına bakıldığında iki önemli unsur ile karşılaşılmaktadır. Bu unsurlar istihbarat kavramı ve istihbarat ve dış politika ilişkisidir. Bölümde istihbarat için yenilenen bir tanım yapılmıştır ve dış politika anlamında uluslararası ilişkilerin değişim boyutu üzerinde durulmuştur. Bu değişimin en önemli argümanlarını uluslararası ilişkilerin çok boyutluluğu ve çok kutupluluğu oluşturmaktadır. Bahsi geçen iki argümanın oluşumuna Sovyet Rusya'nın dağılımı ve

küreselleşmenin boyutsal gelişmesi sebebiyet verdiği üzerinde durulmuştur. Bu merhalede incelenen istihbarat ve dış politikanın birbirleriyle nasıl bir ilişki içinde olduğunun ve ilişkinin boyutu analiz edilmiştir.

İKİNCİ BÖLÜM

ABD'DE DIŞ POLİTİKA YAPIMI

ABD'nin sahip olduğu dış politika gelenekleriyle 20'nci yüzyıl uluslararası ilişkilerinin gerektirdikleri etkileşim içine girmesinin bugünkü ABD dış politikasını yarattığı söylenebilir. Böylelikle ABD açısından kendine münhasır bir dış politika çerçevesinin oluştuğunu gözlemlemek mümkündür. Bugünkü ABD'yi oluşturan topraklara farklı değerlere sahip başka bir ulus yerleşmiş olsaydı, ABD'nin Kuzey Amerika ile sosyolojik anlamda özdeşleşerek dünyaya şekil verme isteği bu kadar baskın çıkmayacaktı (Sümer, 2008: 121). Sümer ABD'nin bugünkü durumunun en önemli araçlarının arasındaki unsurları coğrafi nedenlerin dışında demografik, toplumsal ve ekonomik anlamda bir bütünlüğün sağlanması olarak vurgulamıştır. ABD'nin dış politika analizinin temelleri arasında yer alan ve etkin bir konuma sahip olan unsurlarının merkezinde ABD dış politikasının karar alma mekanizması yer almaktadır. Karar alma mekanizması dâhilinde oluşan dış politika yapım sürecine etkisi olan unsurların kimyası ABD dış politikasında büyük öneme haizdir. ABD dış politikasının çok boyutlu olması, uluslararası sistemin en önemli karakterlerinden ve değişkenlerinden biri olmasının nedenlerinin başında gelir. ABD merkezi karar alıcılarının tercihleri üzerine yapılan bir araştırma, onların en önemli amaçlarının dış politika hedeflerini genişletmek ve sonraki en önemlisi ise iktisadi arz güvenliğini sağlamak olduğunu belirtmektedir (Krasner, 1978: 35). Bundan dolayı istihbarat teşkilatının yapısı ve bununla ilişkili performansı karar alma mekanizması için büyük bir öneme haizdir. Ayrıca dış politika yapımına müdahil olan etki gruplarından da söz etmek gerekir. Bu gruplar hem yürütme hem de yasama organlarını etkileme hüviyetine sahip olan değişkenleri bünyesinde barındırmaktadır. Bu etki gruplarını, ileride detaylı anlatılacağı üzere, lobiler, medya baskı grupları olarak belirtmek mümkündür.

Bu bölümün ana argümanını dış politika karar alma mekanizmasındaki unsurların nasıl çalıştığını ve hangi kurumların dış politika yapım sürecine girdiği oluşturmaktadır. Bundan dolayı karar alma mekanizmasının çerçevesini çizen anayasal düzen ve yasama organı bulunur ve bunların yanında çizilen çerçeve içerisinde hareket eden ve sorumlulukları bulunan yürütme organı bulunmaktadır.

21'inci yüzyıl ile beraber değişen siyasi algı, dış politika konusuna daha geniş ve bütünlüycü bir perspektiften bakılmasına neden olmuştur. Böylelikle, karar alma mekanizmasındaki kurumsal bütünlük ilkesiyle açıklanan bir yapı içinde seyreden dış politika yapım sürecinden bahsetmek mümkündür.

Bölümde ABD dış politika yapım sürecindeki kurum ve kuruluşların üzerinde durulmaktadır. Bunun için karar alma mekanizması ve etki grupları çerçevesinde bir analiz yapılmaktadır. Bunun ardından Başkan, yürütme kurumları ve kongre gibi ABD dış politika kurumlarının dış politika yapımındaki önemi vurgulanmıştır. Bu bağlamda bölümde üç ana başlık bulunmaktadır: ABD Dış Politika Analizi, ABD'de Dış Politika İle İlgili Kurumlar ve ABD Dış Politika Yapım Sürecinin Değerlendirilmesi.

2.1. ABD DIŞ POLİTİKA ANALİZİ

Devletlerin dış politika mefhumunun tarihsel, coğrafi ve jeopolitik unsurlarından bağımsız bir şekilde hareket etmesi mümkün değildir. ABD dış politika yapısı ele alındığı zaman bu üç unsurun göz önünde bulundurularak analiz yapılması doğru olur ki bu üç unsur devletlerin dış politika bağlamında önemli aksiyomlarını oluşturmaktadır. Böylelikle her devletin dış politikası öncelikle kendi varoluş mantığının bir türevidir (Sanberk, 2005: 1).

Soğuk Savaş döneminden bu yana ABD dış politikasının belli başlı ilgilendiği konuların başında liberal politikaların diğer ülkelerin iç ve dış politikalarına sirayet etmesini sağlama olduğu görülmektedir. Bunun en önemli sebepleri arasında küreselleşme yoluyla oluşturulacak liberal yönetim sistemleriyle yönetilen ülkelerin ABD'ye kalıcı bir düşmanlık gütmelerinin mümkün olmayacak olması yer alır (Sümer, 2008: 138). Soğuk Savaş'ın sona ermesi ve Sovyetler Birliği'nin dağılması devletlerin özellikle dış politika ile güvenlik algısında önemli bir değişikliğe sebep oldu (Kösebalaban, 2014: 362) ve politika yapım sürecinin de bundan etkilendiği görülmektedir. Dış politika yapım süreci dış politikanın yörüngesini belirlemede en önemli unsurların başında gelir. Bu sürecin gidişatının etkileyen içsel ve dışsal faktörlerden bahsedilebilir. Böylelikle, ABD dış politikasının incelenmesi konusunda iki farklı argümandan bahsetmek mümkündür: Karar alma mekanizmasını içsel

faktörler olarak ve etki gruplarını ise dışsal faktörler olarak sınıflandırmak mümkündür.

Dış politika kavramına geniş bir yelpazeden bakıldığı zaman, dış politika yapım sürecine etkisi olan yegâne unsurun karar alma mekanizması ve etki grupları etrafında çevrelendiği görülür. Bundan dolayı bu iki argümanın incelenmesi dış politika yapımı ve istihbarat teşkilatı arasındaki ilişkiyi ortaya koyması açısından önemli bir düzlem sağlamaktadır. Karar alma mekanizmasını oluşturan ve etkileyen etmenler dış politika yapım sürecinde birebir etkili olmakta ve bunlar arasındaki koordinasyon ve etkileşim gücü, dış politikada etkili sonuçlar alınmasına katkı sağlamaktadır. ABD için konuşacak olursak, buna en bilinen örnek olarak ABD'nin Milletler Cemiyetine üye olma sürecinde yürütme organının başı olan Başkan ve yasama organının başı olan kongrenin çatışmasını ve ardından cereyan eden olayların dış politika mefhumunun yönünü nasıl belirlediği dile getirilebilir (Bartolo ve İdris, 2000: 145). Böylece ABD dış politika analizi karar alma mekanizması ve etki grupları çerçevesinde incelendiğinde dış politika ve istihbarat topluluğu arasındaki ilişkiyi daha berrak bir şekilde ortaya koymak mümkündür.

ABD'nin karar alma mekanizmasının incelenmesi, ülkenin dış politika stratejilerinin nasıl şekillendiğini ve bu süreç içerisinde ne gibi aktörlerin ve unsurların rol oynadığını anlayabilmek için bir zorunluluk arz etmektedir. Bu sürecin sağlıklı bir şekilde incelenebilmesi için de öncelikle ABD devlet sistemi ve karar alıcılarının bağlı olduğu yürütme-yasama organlarının ve etki gruplarının üzerinde durulması gerekir. Küresel düzlemde cereyan eden olayları bir kenara bırakırsak devletin içindeki yapıların ve aktörlerin dış politika sürecinde başrol oynadığı görülmektedir. Ayrıca etki gruplarının dış politika ile nasıl bir etkileşim içinde olduğunu ortaya koymak ABD dış politika analizine bütüncül bir bakış açısı sağlamaktadır.

2.1.1. Karar Alma Mekanizması

Karar alma mekanizmasının ana argümanlarını yasal düzendeki aktörler oluşturmaktadır. Bunların belli başlıları arasında anayasal düzen, yasama, yürütme organları bulunur. Bunların dış politika ile olan ilişkilerine bakıldığında yasal çerçevede ve teamüller ile oluşan bir düzenin olduğu görülür. Karar alma mekanizması

içinde yer alan anayasal düzen ile yüzeysel bir çerçeve çizilerek yasamanın ve yürütmenin dış politika açısından nasıl bir ilişkisinin olduğunu ortaya koymak özellikle karar alma sürecindeki aktörlerin etkilerini analiz etme açısından gereklidir.

2.1.1.1. Anayasal Düzen ve Dış Politika İlişkisi

Devletler, uluslararası alanda değişik birimlerle (birey, devlet, hükümetler arası ya da hükümetler dışı uluslararası örgüt vs.) ilgili dış politikalarını oluştururken ve uygularken, hukuk iki değişik düzeyde devreye girmektedir:

- i) Devletin dış ilişkilerinin bağlı olduğu iç ya da ulusal hukuk rejimi düzeyinde,
- ii) Dış ilişkileri düzenleyen hukuk rejimi (uluslararası ve ulus üstü/uluslar üstü hukuk) düzeyinde (Pazarcı, 2008: 119).

Bu düzeyler devletlerin uluslararası ilişkilerde bir çerçeve çizmesinden dolayı dış politika etkinliğinin sınırlarının belirleyebilmektedir.

Özellikle devletlerin karar alma mekanizmalarının dış politika açısından maruz kaldıkları ilk denetleyici unsur olarak karşılına iç hukuk sistemi, daha açıklayıcı bir ifade ile anayasal düzenleri çıkar. Bunun için, devletlerin dış politika konusunda hem karar alma esnasında hem de uygulama sürecinde sahip oldukları anayasal düzenini ve uluslararası hukuk düzenini dikkate almaları gerekmektedir.

ABD Anayasası ülkenin kurucu ve temelindeki yasalarını, hükümet şeklini ve halkın temel hak ve özgürlüklerini düzenler. 1787 yılında hazırlanan ve 1789 yılında yürürlüğe giren ABD Anayasası günümüzde yürürlükte olan yazılı anayasaların en eskisidir (Sönmezoğlu, 2014: 151). ABD anayasasının temelinde federal devlet düzeni yer alır. Anayasanın yapısı önsöz ile beraber 7 madde ve 17 değişiklikten oluşmakla birlikte özünde üç bölüm mevcuttur. İlk bölümde yasama, yürütme ve yargı yetkilerinin nasıl paylaşıldığı, anayasa değişikliklerinin nasıl yapılması gerektiği ve eyaletlerin konumu yer almaktadır. İkinci bölümde, Haklar Bildirgesi, Amerikan halklarının temel hak ve hürriyetlerini garantiye almak için eklenmiştir. Üçüncü bölümde ise, yapılmış olan 17 değişiklik yer alır (www.senate.gov, 2019)

ABD Anayasasının en önemli özelliği ise kuvvetler ayrılığı prensibi çerçevesinde karar alma mekanizmasının düzenlenmesi olarak görülür. ABD anayasası dış politika ile ilgili doğrudan kanunları barındırmasa dahi yürütme ve yasama organlarına dış politika ile ilgili yetkiler vermiştir. Bu yetkilerin bazen birlikte kullanılmasını zorunlu kılmış bazen de yetkileri paylaşmıştır. Böylelikle anayasanın dış politika yetkileri açısından karmaşık bir durumu ihtiva ettiği görülmektedir. Bunlara örnekler ise şöyle verilebilir:

- “Başkan, Senato’nun tavsiye ve rızası ile ve mevcut senatörlerin üçte ikisinin onayı ile antlaşmalar yapma yetkisine sahip olacak ve büyükelçileri, diğer diplomatik kişi ve konsolosları... önerecek ve Senato’nun tavsiye ve rızası ile bunların atamalarını yapacaktır.” (ABD Anayasası, Madde II, Bölüm 2) (www.archives.gov, 2019)
- “Yürütme yetkisi, Amerika Birleşik Devletleri Başkanı’na verilecektir.” (ABD Anayasası, Madde II, Bölüm 1) (www.archives.gov, 2019)
- “Başkan, Birleşik Devletler Kara ve Deniz Kuvvetleri ve Birleşik Devletler için faal hizmete çağırıldıkları takdirde, eyaletlerin milis kuvvetlerinin başkomutanı olacaktır.” (ABD Anayasası, Madde II, Bölüm 2) (www.archives.gov, 2019)

İlgili maddelerden de görüldüğü gibi gerek dış politikada gerekse askeri politikalarda yürütme organının başı olan Başkana geniş yetkiler verildiği fakat kongre tarafından denetlenme fonksiyonunun olduğunu belirtmek gerekir. Yasama organı olan kongrenin belirli açılardan denetleme ve gözetim mekanizması görevi üstlendiği görülür. Dış politika özelinde, yürütme ve yasama organları arasında bir paylaşma şeklinden ziyade daha çok bu organların arasında bir denge ve denetleme mekanizmasının olduğu açıkça belirtilmiştir. Özellikle anayasanın birinci maddesinin sekizinci bölümde bahsedildiği gibi kongreye savaş ilan etme, müsadere ve misillemeye izin verme anlamında büyük yetkiler verilmiştir ve böylelikle dış politika konusunda yasama organı olarak Kongre bir kontrol ve fren mekanizması işlevi görmektedir.

2.1.1.2. Yürütme ve Dış Politika İlişkisi

ABD Anayasası ikinci maddesinde belirttiği gibi yürütme yetkisi 4 yıl için seçilen Başkana aittir. Başkanlık seçimlerinde aynı zamanda Başkan Yardımcısı da seçilir. Yürütme organına bakıldığında Başkan, Başkan Yardımcısı, 15 Bakanlık ve ilgili Milli Güvenlik Konseyi ve CIA gibi ilgili birimlerden teşkilidir. Başkan yürütme yetkisini kullanırken hükümeti kurmakla yetkilendirilmiştir. Böylelikle hem devlet başkanı hem de hükümet başkanı olarak görev yapar. ABD’de katı bir şekilde kuvvetler ayrılığı ilkesi bulunmakta ve Başkan Kongreye karşı sorumlu değildir. Bu durum aynı zamanda Kongrenin Başkanı azledemeyeceği anlamına gelmektedir.

Başkanın gerçek gücünün kaynakları arasında anayasa tarafından verilen devletin başı olması, başkomutan olması, üst düzey idarecilerin seçiminde aday gösterebilmesi, anlaşmaları müzakere etmesi, diplomatik faaliyetleri yapması ve bunları yönetmesi gibi yetkileri saymak mümkündür. Başkan dış politikada karar alma mekanizmasının merkezinde yer alır ve bu mekanizmayı kullanırken bazı yardımcı kurum ve kuruluşlar bulunmaktadır. Bunların başında Dışışleri Bakanlığı, Ulusal Güvenlik Konseyi, CIA, Savunma Bakanlığı ve Ülke Güvenliği Bakanlığını saymak mümkündür.

Dışışleri Bakanlığı dış politikanın oluşturulmasında ve uygulanmasında bire bir etkisi olan en önemli kurumdur ve kabine üyeleri içinde Dışışleri Bakanı en prestijliler arasında yer alır (Sönmezoğlu, 2014: 155). Bu kurumun içerisinde bulunan Dışışleri Servisi bakanlığın karar alma sürecinde çok önemli bir yere sahip olan bir birimdir ve bakanlığın içinde birçok bölgesel ve fonksiyonel özelliklere göre ayrılmış bürolar bulunmaktadır (Sönmezoğlu, 2014: 154). Başkanın ve bakanın çalışma tarzları karar alma sürecinde etkisi olmasına rağmen, bakanlık dış politika karar alma mekanizmasının en önemli ayaklarından birini oluşturur ve mensupları tarafından verilen önerilerin etkisi yadsınamaz. Örneğin, ABD için Soğuk Savaş döneminin en önemli dış politika argümanlarından biri olan “Çevreleme Politikası (Containment Policy)” George Kennan adında bir diplomat tarafından doktrin haline getirilip Soğuk Savaş dönemi ABD dış politikasının stratejik gövdesini oluşturmuştur (Kissinger ve Dean, 1957: 60). Bu örnek ile anlaşılmaktadır ki dış politikada karar alma sürecinin en önemli yapı taşları arasında Dışışleri Bakanlığı gelir. Ayrıca karar alma sürecinde

stratejik bilgi ve personel desteği sunma anlamında önemli girdilere sahip olan bir unsur olarak dikkatleri çeker.

Karar alma sürecinin en önemli yapılarından bir diğeri ise Ulusal Güvenlik Konseyi'dir. Ulusal Güvenlik Konseyi, CIA ile birlikte 1947 yılında kurulmuş ve Soğuk Savaş dönemi itibariyle de Konseyin üyeleri artmıştır. Bunun en önemli sebeplerinden biri olarak Sovyet Rusya ile güç mücadelesine girilmesi ve doğal olarak bilgi akışının ve kullanımının önem arz etmesi olarak görülmektedir. Ulusal Güvenlik Konseyinin üyeleri arasında Başkan, Başkan Yardımcısı, Dışışleri Bakanı, Savunma Bakanı bulunmaktadır. İleride detaylarıyla üzerinde durulacak olan konseyin dış politika karar alma sürecinde etkili olduğu bünyesinde bulundurduğu üyelere anlaşılabılır.

Silahlı kuvvetleri hiyerarşik olarak yetki alanına alan Savunma bakanlığı, dış politika karar alma sürecinin bir diğ yardımcı kurumlarından biridir. Genelkurmay Başkanı Başkana rapor sunma bakımından bir bağımsızlığa sahip olup, karar alma mekanizması içinde Uluslararası Güvenlik İşleri ve Savunma Bakanı Yardımcılığı Ofisi bakanlığın dış politika ile ilişkisini düzenleyen ve ilgili bakanlıklarla koordinasyonunu sağlayan bir kuruluştur.

2.1.1.3. Yasama ve Dış Politika İlişkisi

ABD federal bir yapıya sahiptir ve yasama görevini Kongre yürütmektedir. Yasa koyucular, anayasanın hazırlanması ve değişikliklerin evresinde kanun yapma gücünü tek bir kurumun iradesine bırakmak yerine Kongreyi iki meclis olarak düzenlemişler ve böylece yasama organının gücünü kendi içinde paylaştırmayı amaçlarlar. Bu iki meclis ise Temsilciler Meclisi ve Senato olarak isimlendirilmiştir. ABD kongresi Temsilciler Meclisi üyeleri iki yıllığına seçilir ve 435 temsilciden oluşur ve ABD Senatosu ise 50 eyaletten gelen 100 senatörden oluşur. Senatörler temsilcileri iki yılda bir üçte biri yapılan seçimlerle yenilenmekle beraber her senato üyesinin görev süresi 6 yıldır (www.congress.gov, 2019).

Senato üyelerinin sürelerinin temsilcilerinkine göre daha fazla olması bu bölümde dış politika açısından bir istikrarı temsil eder. Ayrıca kongrenin yapısı incelendiğinde, karar alma mekanizması bakımından Başkanın kararlarını etkileme

özelliğinden ziyade denetleme özelliğinin öne çıktığı görülmektedir. Senatonun dış politika açısından önemi ise uluslararası anlaşmaların sadece Senatonun onayından sonra yürürlüğe girmesinde yatmaktadır. Bu onay ise Senatonun üçte ikilik gibi büyük çoğunluğuna bağlıdır ve bu oran Senatonun gücünün somutlaştırılması açısından açık bir gösterge olarak kabul edilir. Ayrıca Senato, Dış İlişkiler Komitesi üyelerinin karmaşık uluslararası ilişkilerle münasebetlerini kolaylaştıran bir yardımcı birim olarak göze çarpar.

Temsilciler Meclisi ve Senatonun dış ilişkilere etkisi karşılaştırıldığında Senatonun açık ara önde olduğu görülmektedir. Fakat Temsilciler Meclisi'nin mali konulardaki yetkisi bu aralığın genişliğini bir nebze de olsa kapatır. Özellikle de 2. Dünya Savaşından sonra ABD'nin kullandığı fonlara verdiği onaylar itibariyle dış politikada etkisinin olduğu görülmüştür. Özellikle de 1948 ve 1951 yılları arasında yürürlüğe konan Marshall yardımlarından 16 ülke faydalanmış ve bu durum Temsilciler Meclisinin en önemli özelliklerinden birine dış politika bağlamında somut bir örnektir.

2.1.2. Etki Grupları

Dış politika analizi yapılırken de üzerinde durulan konu olarak dikkat çeken etki gruplarının önemi dış politika yapım sürecine birden çok paradigmanın dış politika denklemine girmesinden oluşan bir aksiyom olmasıdır. Farklı dönemlerde dış politikanın meşgul olduğu konunun muhtevasına ilişkin olarak etki grupları içinde öne çıkan unsurların çeşitliliğinden söz etmek mümkündür (Sönmezoğlu, 2014: 165). Böylelikle etki gruplarının etki alanı konunun ihtivasına göre şekillenmektedir denilebilir. Etki gruplarının en başında gelenler arasında lobi faaliyetleri, medya ve baskı grupları yer almaktadır. Bu unsurlar dış politikanın sadece karar alma mekanizmasındaki aktörler tarafından yapılmadığının bir göstergesi olarak dış politika yapımına müdahil olabilmektedirler. Böylece etki grupları bağlamında dış politika denklemine etki edecek paradigmalardan dışsal faktörler hesaba katılarak yapılacak analizin işlerlik sağlayacağından bahsedilir.

2.1.2.1. Lobi Faaliyetleri

ABD'deki İsrail lobisi üzerine bir kitap yazan Mearsheimer ve Walt (2007: 5), kitabında lobinin tanımını “dış politikanın yönlendirilmesi bağlamında bir araya gelmiş örgütlerden ve bireylerden oluşan gevşek bir koalisyon” olarak yapmaktadır. ABD siyasi sisteminin belli başlı etki grupları arasında yer alan lobi faaliyetleri kanun yapıcıları (yasama) etkilemenin yanı sıra kanun uygulayıcısı konumundaki yürütme organının faaliyetlerini de etkileyebilmektedir. ABD'de kamusal politikaların yapılması esnasında lobi faaliyetleri devreye girmektedir. Lobiler, kongre ve hükümet ile kurdukları etkileşim sayesinde politika yapımına etki etmektedirler. Lobi faaliyetlerinin en önemli özelliklerinden biri ise bunların dolaylı yada dolaysız yoldan karar vericilerin politikalarının yönünü belirleyebilmesidir (Marrar, 2008: 11). Özellikle de etkili olan lobiler arasında İsrail lobisi ve Ermeni lobisi dikkatleri çekmektedirler. Bunların yanında dini ve etnik grupların faaliyetlerini de bu başlık altında saymak mümkündür.

2.1.2.2. Medya

Genel anlamda medyanın politika yapımına doğrudan etkisinden ziyade dolaylı etkisi üzerinde durmak gerekmektedir. Yazılı, görsel ve elektronik medyanın toplum ile doğrudan ilişki kurabilme özelliğinden dolayı dış politika alanında olup biten hiçbir şey insanın hayatından bağımsız bir şekilde değerlendirilemez (Denk, 2007: 146). ABD dış politikası için de durum aynıdır. Medya insan/birey ve dış politika karar alıcıları arasındaki iletişim kaynağı olabilme özelliğinden dolayı doğrudan bir etki yerine dolaylı bir etkiye sahip unsur olarak dikkat çeker. Dolaylı etkisinin en önemli sonuçlarından birisi kamuoyu oluşturmastır. Çünkü kamuoyu oluşturulması bir takım olayların, haberlerin, yorumların bireyler ile paylaşılmasıyla oluşan bir süreci ihtiva eder (Karadoğan, 1996: 54). Böylelikle dolaylı yoldan dış politikaya etkisinin olduğunu söylemek mümkündür. Medya organları vasıtasıyla hükümet ve toplum arasındaki bilgi akışının ABD'de önemli bir yer edindiğinden dolayı medyanın dış politika kararlarını etkilediğini söylemek mümkündür.

2.1.2.3. Baskı Grupları

ABD dış politika karar alma süreçlerine baskı gruplarının etkisi medya unsurundan daha fazla etki etmektedir. Modern yönetim şekli olarak demokrasi düşünüldüğünde baskı gruplarının karar alma mekanizmalarına katkı ve etkilerinin önemli boyutlarda olduğu görülmektedir. Baskı gruplarına şunlar örnek verilebilir: siyasi partiler, dernekler, vakıflar, sendikalar. Siyasetin hem çatışma hem de ironik bir şekilde uzlaşma yönü olduğu göz önünde bulundurulduğunda baskı grupları demokrasilerde katılımı sağlama aracı olmasının ötesinde iktidar ve karar vericiler ile hem çatışma hem de uzlaşmanın bir aktörü olarak temsil ettikleri kitleler adına bazen geçici bazen kalıcı nitelikte faaliyetleri ile bireylerin etkin bir siyasal ve yönetsel katılım gerçekleştirmelerine aracılık etmektedirler (Acar, 2019: 236).

2.2. ABD’DE DIŞ POLİTİKA İLE İLGİLİ KURUMLAR

Karar alma mekanizması ve etki grupları ile ABD dış politikasının yüzeysel bir resmi çizildikten sonra ilgili kurumlar ile detaylara inmek bu alt başlığın ana temasını oluşturmaktadır. Anayasal düzlemde yasama ve yürütmenin birbirinden kesinkes ayrılmış olması, birbirleriyle olan ilişkilerinin sonucunu dış politika yapım sürecine aktarabilme açısından kayda değer bir unsurdur. Dış politika ile ilgili kurumların fonksiyonel olarak dış politika denklemindeki yerleri bazında sınıflandırılarak analiz edilmesi, dış politika karar alma mekanizmasının nasıl bir düzlemde çalıştığını somutlaştırmaktadır. Bundan dolayı, ilgili kurumları üç başlık altında incelemek mümkündür:

- Başkan
- Yürütme Kurumları
- Kongre

Üç unsurun da ABD dış politika yapım sürecinde önemli rolleri bulunmaktadır. ABD anayasal düzeninde yürütme organı Başkan’ın uhdesinde toplansa bile Başkan ve yürütme kurumlarını ayrı başlıklar altında incelemek dış politikayı politika girdi ve çıktı süreci olarak görmek bağlamında önemlidir. Dışişleri, Savunma ve Ülke

Güvenliği Bakanlıkları Başkanlığın bünyesinde dış politikaya yardımcı olan yürütme kurumları olarak geçmektedir. Görevsel nitelikleri kendi içinde farklı olmasına rağmen dış politika yapım sürecine fonksiyonel katkıları bakımında önem arz etmektedirler.

2.2.1. Başkan

Yürütme organının başı olan Başkanın görev süresi dört yıldır ve Başkan seçilirken aynı zamanda Başkan Yardımcısı da seçilir. Yürütmeye verilen yetkiler anayasanın ikinci maddesinde yer almaktadır. Yukarıda da belirtildiği üzere ABD anayasasının ikinci maddesinde Başkanın devlet başkanı, ordu komutanı gibi unvanları bulunmakla birlikte kabineyi kurmakla görevli ve kabinedeki bakanlar Başkana karşı sorumlu (www.constituonus.com, 2019) olduğu belirtilmektedir. Bundan dolayı dış politika meseleleri ile birebir ilgilidir.

Böylelikle söylenebilir ki, anayasanın verdiği yetki dâhilinde, Başkan diğer devletler ile ABD arasındaki ilişkilerden sorumludur. Bu sorumluluğunu ise içerisinde Dışişleri ve Savunma Bakanlıkları marifetiyle yerine getirmektedir. Başkan, aynen diğer bakanlıklarda olduğu gibi, dış politikanın düzenlenmesi konusunda geniş yetkilere sahiptir. Başkanlık makamı liderlik unsuru ile bezenmiş ve başkanların bireysel özelliklerinden etkilenmiş bir kimyayı içerisinde barındırır. Çünkü Başkanların ülke adına elde edilen kazanımları kendiliğinden kazanmış olmadıkları çok açıktır; fakat bu kazanımlar onların kararlılık ve liderlik tipolojilerine bağlı olan siyasi kişilikleri olmadan elde edilemezdi (Ambrose, 1991: 120). İşte burası Başkanın dış politika için önemini bizzat vurgulamaktadır. Bu tipolojiler aynı zamanda Başkanların kongre ve yürütme kurumları ile olan ilişkilerinin yörüngesini de belirlemesi bağlamında önemlidir.

Başkanın dış politika bağlamında görev ve yetkilerini şu şekilde saymak mümkündür (www.state.gov, 2019):

- Yeni devletleri tanımak,
- Diğer devletler ile anlaşmaları müzakere etmek,
- Senatonun onayına sunulmayan anlaşmaları müzakere etmek ve uygun bulmak

Başkan yasaların kendine verdiği yetkiyi kullanırken doğal olarak başkan-kongre ilişkisi ikileminin ortaya çıktığı görülür. Fakat Hamilton (2004: 7) kongre ve Başkan arasındaki ilişkiden bahsederken bu ilişkinin doğasındaki ana unsuru, demokratik ülkelerin kimyasında bulunan, dengeleme-fren (*balancing-check*) mekanizmasının ortaya çıkması olarak belirtmektedir. Dış politika özelinde mevzu ilişkiye baktığımız zaman yasama yetkisinin asliliği (ilkelliği) ilkesi gereği kongrenin yasa yapıcı konumda dengeleme yönünün ağır bastığı; bunun yanında, yürütme faaliyetlerinin uhdesinde toplandığı Başkanın ise politika yapıcı rolde bulunduğu söylenebilir.

2.2.2. Yürütme Kurumları

Değişen uluslararası ilişkiler düzeninde bütüncül bir bakış açısıyla kurumsal yapılanmaya bakmak, kurumların dış politika eksenindeki rollerinin betimlenmesi açısından önem arz etmektedir. Bu bağlamda özellikle 9/11 sonrası ABD yürütme ve istihbarat kurumlarının yapısının değiştiği görülür. Yürütme kurumları Başkanın uhdesinde toplanmıştır ve doğrudan Başkana karşı sorumlulukları söz konusudur. Bu kurumlar, dış politika yapım sürecinde önemli girdilerin yürütmenin başı olan Başkana sunulmasında ve politikaların uygulanmasında önemli birimler olarak dikkat çeker. Yukarıda da bahsedildiği üzere kurumsal dış politika unsurlarına bütüncül açıdan bakmak anlamında terörizmin uluslararası bir düzlemde kendine yer edinmesinden dolayı Ülke Güvenliği Bakanlığı da bu silsile içine eklenmiştir. Bu kurumları ise şu şekilde sıralamak mümkündür:

- Dışişleri Bakanlığı
- Savunma Bakanlığı
- Ülke Güvenliği Bakanlığı

2.2.2.1. Dışışleri bakanlığı

İlk kurulan federal bakanlıktır ve aynı zamanda kabine içinde Başkana vekâlet etme sıralamasında ilk sırada yer alır. Önemli görevleri arasında devlet dış politikasının belirlenmesi, yurtdışı temsilciliklerinin idare edilmesi ve devletin diplomatik ilişkilerinin yürütülmesi yer almaktadır (www.state.gov, 2019). Görev ve yetkileri bakımında Dışışleri bakanlığının görev alanlarına bakıldığında zaman geniş bir yelpazesinin olduğu görülür. Buradaki birimler büro ve ofis şeklinde teşkilatlanmıştır. İlgilendiği konuların belli başlıları arasında ise şunlar yer alır (www.state.gov, 2019):

- Silahlanma Kontrolü ve Uluslararası Güvenlik
- Sivil Güvenliği, Demokrasi ve İnsan Hakları
- İktisadi Büyüme, Enerji ve Çevre
- Kamu Diplomasisi ve Kamu İşleri
- Bölgesel Politikalar

Özellikle dış politika karar alma mekanizmasında önemli bir yer edinmiş olan bakanlık, politikaların yapılmasında birebir etkili olan kurumların başında gelir. Dış politikanın özellikle uygulama aşamasında önemli derecede destek sağlamaktadır. Örneğin, Paterson (2018: 34), Bush'un diplomatlarının, İran ve Pakistan'da demokratik reformların yürürlüğe konulması anlamında yol gösterecek olan Afganistan Destek Programı'nı birer katalizör olarak görmekte olduğunu ve bunun hayata geçirilmesi için Millennium Challenge Corporation'ı kurduktan sonra denetlenmesinden ve işleyiş programından sorumlu olan kurum olarak Dışışleri Bakanlığını görevlendirmiş olduğunu bu anlamda vurgulamaktadır. Dışışleri Bakanlığı özellikle dış politikanın uygulanması noktasında büyük öneme haiz bir yapıyı içerisinde ve mantığında barındırmaktadır. Dış politika anlamında ise öneminin burada yattığı söylenebilir.

2.2.2.2. Savunma Bakanlığı

Dışışleri Bakanlığı ile beraber dış politikanın en önemli kurumlarından ve önemini askeri sahada göstermektedir. Aynen diğer bakanlıklar gibi Başkana karşı sorumlu olan Savunma Bakanlığı 1947 yılında kurulmuştur ve silahlı kuvvetlerden sorumludur. 1947 Ulusal Güvenlik Yasası bağlamında kurulmuştur ki bu yasa İkinci Dünya

Savaşı'nın akabindeki ABD askeri ve istihbarat hizmetlerinin yeniden yapılanmasını kapsamaktadır. Bakanlığın birimlerine bakıldığında askeri birimlerden oluştuğu görülmektedir (www.defense.gov, 2019):

- Deniz Kuvvetleri Dairesi
- Kara Kuvvetleri Dairesi
- Hava Kuvvetleri Dairesi
- Ulusal Güvenlik Teşkilatı (NSA)

Bakanlığın içindeki birimlerin içinde en çok dikkat çekenini Ulusal Güvenlik Teşkilatı (NSA)'dır. Sonraki bölümde detaylarıyla değinilecek olan teşkilatın değeri sadece silahlı kuvvetlere değil istihbarat koordinasyon hizmetleri aracılığıyla istihbarat birimlerine de teknik istihbarat sunmasında yatmaktadır.

2.2.2.3. Ülke Güvenliği Bakanlığı

Dünya genelindeki ülkelerin İçişleri Bakanlıkları ile benzerlikleri görünse dahi buradaki dış politika analizine alınmasının en önemli sebeplerinden birisi 21'inci yüzyılda değişen dış politika anlayışından dolayı bütüncül bir bakışın gerekli olmasıdır. ABD için 9/11 saldırıları gerek uluslararası güvenlik algılamasında gerekse de devlet anlamında teşkilatlanma kırılmalarının yaşandığı milat olarak dikkatleri çekmektedir. Bu saldırıların en çok etkilendiği ülke olan ABD'nin güvenlik ve istihbarat teşkilatlanmasında reformların olduğu görülür (Çelikkanat, 2007: 127). ABD'nin en son kurulan bakanlığıdır ve 2002 yılında 9/11 saldırılarının akabinde kurulmuştur. Bakanlığın ilgi alanları arasında;

- Göç ve gümrük muhafaza,
- Ekonomik güvenlik,
- İstihbarat ve analiz,
- Siber güvenlik,
- Terörizm,
- Sınır güvenliği,
- Sivil hak ve özgürlükleri

gibi konular bulunmaktadır. Ülke Güvenliği Bakanlığının dış politikadaki önemi terörizm konusunda kendini göstermektedir. Ayrıca, 9/11 saldırılarının akabinde

kurulması da terörizm olgusunun ABD için önemli olduğunu vurgular. Çünkü bu tarih itibariyle terörizm uluslararası sorun olması daha kuvvetli dillendirilmeye başlamasından dolayı Ülke Güvenliği Bakanlığının dış politika yapım sürecinde önemli girdi sağladığını söylemek mümkündür. Kurulmasındaki temel amacının ABD’ye yapılacak olan terör saldırılarını önlemek ve bu saldırıların sonrasında ortaya çıkabilecek zararın minimuma indirilmesi olarak göze çarpar (McEntire, 2018: 12).

2.2.3. Kongre

Kongrenin dış politika anlamında önemli yetki ve görevleri bulunmaktadır ki bu önemi yasa koyucu olmasından kaynaklanmaktadır. Elindeki gücün niteliği gereği üç adet fonksiyonunun olduğunu söylemek mümkündür (www.congress.gov, 2019):

- Finansal kaynak Oluşturma
- Savaş İlanına Karar Verme
- Uluslararası Anlaşmaları Onaylama

Kongrenin varoluş aksiyomundan kaynaklı olan dış politikada önemli yerinin olduğunun vurgulanması noktasını Katzenbach (1970: 33) şöyle ifade eder: “Ne ABD Başkanı ne de onun dış politika sorumluluklarını yerine getiren diplomatlar kongrenin dış politikadaki gücüne ve dış politikaya dâhil olmasına karşı bir tereddütleri yoktur.” Bu gücün en basit göstergesi olarak, anayasada yer aldığından, askeri ve diplomatik faaliyetler için çıkarılacak yasa ve bütçe kanunlarına onay vermesi karşımıza çıkar. Kimin dış politikayı belirlediğine dair belirli bir anlaşma olmamasına rağmen kongrenin asli görevinin kontrol mekanizmasının çerçevesini çizmesi olduğu görülür. Lee H. Hamilton (1982: 133) ise “Congress and Foreign Policy” başlıklı makalesinde bu durumun karmaşıklığını, anayasa hukuku akademisyeni olan Edwin Corwin’in Birleşik Devletler anayasasının ABD dış politikasını yönlendirme konusunda Başkan ve kongrenin üstünlük savaşımına davetkâr olduğunu ve kongrenin bir fren mekanizması oluşturduğuna dair düşüncesini paylaşmaktadır.

Yasama yetkisini elinde bulunduran kongre dış politika anlamındaki bu yetkisini kullanması belirli komiteler marifetiyle görülmektedir. Kongrenin yapısında yer alan Temsilciler Meclisi ve Senato olarak ayrılmış yapı içinde komitelerin de ayrıldığını görmekteyiz. Her iki yapı içinde de dış politika ile alakalı komitelerin

olduğu görülmektedir. Temsilciler meclisi çatısı altındaki komiteler Dışışleri Komitesi ve Ülke Güvenliği Komitesi adıyla çalışmalarını sürdürürken; Senato'daki komiteler ise Dış ilişkiler Komitesi ve Ülke Güvenliği ve Hükümet İşleri Komitesi olarak yer aldığı görülmektedir. Komitelerin işleyiş tarzına bakıldığı zaman komitelerin konu üzerinde araştırma yaptığı ve kongreye tercihleri ve görüşlerini rapor etmesi ile karşılaşılır. Bazı kongrelerin politika yapımında, Dışışleri Komitesi ve Dış İlişkiler Komitesi gibi, büyük bir etkisi bulunmaktadır (www.senate.gov, 2019).

2.3. ABD DIŞ POLİKASI YAPIM SÜRECİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

Dış politika analizi konusunda karar alma sürecinin en önemli ayaklarından birini oluşturan Başkanın yanında kongre ve Başkana yardımcı yürütme kurumları bulunmaktadır. Yürütme kurumları içinde dış politika ile birebir ilişkisi olanların başında Dış işleri Bakanlığı, Savunma Bakanlığı ve Ülke Güvenliği bakanlığı gelmektedir. Bu bakanlıkların dış politika bağlamında ilgili oldukları konulara baktığımızda karşımıza şöyle bir tablo çıkmaktadır:

Tablo 2.1: Bakanlık Konuları ve Dış Politika

Dışışleri Bakanlığı	Uluslararası Güvenlik, Diplomasi, İnsan Hakları, Ticari İlişkiler, Enerji Politikaları
Savunma Bakanlığı	Askeri Operasyonlar
Ülke Güvenliği Bakanlığı	Terörizm ve Ekonomik Güvenlik

Dış politika kurumlarının genel seyrinde, mevzu bakanlıklarının önemleri kendi konuları bazında önemli olmasına rağmen, dış politika yükünün büyük kısmının Dışışleri Bakanlığının bünyesinde toplandığı görülmektedir. Kongre ve Başkan arasındaki ilişkinin ise dengeleme-fren mekanizması şeklinde kendini gösterdiğini söylemek mümkündür. Kongre, yasama görevini uhdesinde bulundurması sebebiyle yürütme yetkisine sahip olan Başkanın yasal çerçevesini çizmektedir. Bu yasal

erevenin ana temasını yukarıda da bahsedildiği gibi Hamilton (2004: 7) dengeleme-fren mekanizması oluşturduğunu söylemiştir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ABD İSTİHBARAT TOPLULUĞU

ABD istihbarat topluluğu dış politika yapım sürecinde önemli bir rol üstlenmiştir. Bu rolden genel anlamda istihbarat topluluğu ve dış politika ilişkisinin temelinde birbirlerini destekler bir yapının varlığı çerçevesinde söz etmek mümkündür. ABD istihbarat topluluğu ABD dış politikasını desteklemek ve dış politika karar alma sürecine girdilerin sunmak bağlamında istihbarat faaliyetlerinin yürütülmesi amacıyla kurulan on altı birim ve bir tane de çatı organizasyondan oluşmaktadır. ABD istihbaratının ana görevi ise iç ve dış istihbaratı toplamak, analiz etmek ve bunları ABD’li siyasi liderlerin kullanımı için dağıtarak onların ülkenin güvende olması adına karar verme aşamasında bilgisel donanıma sahip olmalarının sağlanmasıdır (www.intelligence.gov, 2019). İstihbarat kullanıcıları Başkan, politika yapıcılar, kanun koyucular ve ordudur (www.intelligence.gov, 2019).

ABD istihbaratı topluluğunun bünyesinde istihbarat ve politika yapıcılar arasındaki ilişkinin yörüngesi ve sonuçları açısından istihbarat topluluğunun betimlenmesi önemli verilere ulaşmak ve istihbarat başarılarını/başarısızlıklarını anlamak bağlamında örnekler barındırmaktadır. ABD istihbaratına yüzeysel olarak bakıldığında 2005 yılından bu zamana kadar çeşitli reformlar geçirmiştir. 21’inci yüzyıldaki bu reformların kaynağında ise 9/11 saldırılarının ve Irak müdahalesine sebep olan “Kitleli İmha Silahı” raporundaki istihbarat başarısızlıkları sonunda çıkarılması elzem olmuş olan “İstihbarat Reformu ve Terörizmi Önleme” (*The Intelligence Reform and Terrorism Prevention Act*) yasasının olduğu görülmektedir.

Bu bölümde incelenecek ana konu, ABD istihbarat topluluğu üyeleri ve bunların teşkilatlanmasının nasıl oluşturulduğu, hangi tarihsel merhalelerden geçtiği ve hangi ihtiyaçlar çerçevesinde son durumunu aldığıdır. Ayrıca ABD istihbarat topluluğunun tarihsel sürecini dönemsel sınıflandırma yoluyla incelenmesiyle ortaya çıkarılacak senaryoda ABD’nin istihbarat anlamında nasıl bir değişim silsilesi içinde hareket ettiğine değinilecektir. Çünkü, tarihsel unsurların ve olguların devletlerin istihbarat teşkilatlanmalarını etkiledikleri bir gerçektir (Scott ve Hughes, 2006: 657). Böylece, değişimin istihbarat topluluğunun performans anlamında verimliliği elde

etme açısından bir gösterge sunması planlanmaktadır. Bu bağlamda anahtar unsurları fonksiyonel görev dağılımı ve istihbarat başarısızlıkları olarak belirtmek mümkündür.

Bu bölüm ABD istihbarat topluluğunu konu almıştır. ABD istihbarat topluluğu incelenirken topluluğun tarihsel manada nasıl bir değişim geçirdiği ve hangi teşkilatlanma yapısına hangi süreçler sonunda ulaştığı üzerinde durulmaktadır. ABD istihbarat topluluğu üç döneme ayrılarak fonksiyonel görev dağılımı ilkesi doğrultusunda teşkilatlanmaya gidişinin tarihsel silsilesi anlatılmaktadır. Ayrıca dış politika ile ilgili istihbarat teşkilatına değinilmektedir. Sonrasında istihbarat topluluğunun denetim, eşgüdüm ve istihbarat çeşitlerine göre nasıl sınıflandığı konusu üzerinde durularak ABD istihbarat topluluğunun çerçevesi çizilmektedir.

3.1. ABD İSTİHBARAT TOPLULUĞUNUN TARİHÇESİ

İstihbarat topluluğunun yapısal ve sistemsel dönüşümleri belirli siyasi olaylar, başarısızlıklar ve teknolojik gelişmeler neticesinde yenilenen bir devinim tarihi içerisinde yer alır. Immerman (2006: 2) casusluk faaliyetlerinin ABD'nin siyasi gelişimi ve ulusal/uluslararası güvenliği açısından önemli bir konumda yer aldığından bahsetmektedir. Özellikle istihbarat topluluğunun ABD'de belirli siyasi kırılmalar çerçevesinde kurulmuş olmasının yanında siyasi ihtiyaçlar ve teknoloji uyumu bağlamında oluşturulan bir yapılanma süreci görülmektedir (Sayle, 1986: 1). ABD istihbarat topluluğunun yapılanma tarihindeki önemli siyasi olaylarının arasında Pearl Harbor ile başlayıp İkinci Dünya Savaşı'nın sona ermesi ile biten tecrübeler serüveni ve 9/11 saldırıları yer almaktadır. İleride detaylarıyla üzerinde durulacak olan istihbarat birimlerine tarihsel süreçte değinmek ABD istihbarat topluluğunun nasıl bir değişimden geçtiğinin anlaşılabilmesi ve ihtiyaç-teknolojik uyarlanma bağlamında somutlandırılması için önem arz etmektedir.

Bu bağlamda ABD istihbarat teşkilatlanmasını üç ana dönem altında incelemek mümkündür:

- Kuruluş Dönemi,
- Uzmanlaşma Dönemi,
- Modern Dönem

Bu dönemler ABD istihbarat topluluğunun nasıl bir değişim geçirdiğini ve hangi merhalelerden geçerek bu zamana kadar geldiğini anlatmaktadır. Ayrıca dış politika ile ilgili istihbarat birimleri daha sonra değinilecek olmakla birlikte buradaki teşkilatlanmanın tarihsel süreci, ABD istihbaratının temelindeki ana unsurları belirtmesi bağlamında önem arz eder.

3.1.1. Kuruluş Dönemi (1945'e Kadar)

1945'e kadar olan bu dönemin en önemli özelliği merkezileşmiş, başka bir ifade ile iç ve dış istihbaratın büyük çoğunluğunun tek bir istihbarat biriminde toplanmasıyla oluşan bir istihbarat topluluğundan ve bunun yanında askeri istihbarat odaklı bir yapıdan söz etmek mümkündür. Bu dönemdeki istihbarat birimlerinin Deniz İstihbarat Ofisi (ONI) (*Office of Naval Intelligence, ONI*), Federal Soruşturma Bürosu (*Federal Bureau of Investigation, FBI*) ve Sahil Güvenlik İstihbaratı (*Coast Guard Intelligence, CGI*) biçiminde şekillendiği görülür. FBI, özellikle İkinci Dünya Savaşı sonuna kadarki süreçte iç ve dış istihbarat ile ilgili bir görev alanına sahiptir ve ONI ile CGI ise askeri istihbaratın yerine getirilmesi ile görevlendirilmiştir (www.fbi.gov, 2019).

Öncelikle ABD'nin en eski istihbarat teşkilatı olarak dikkat çeken Deniz İstihbarat Ofisi 1882'de kuruldu. Aynı zamanda 1902 yılında kurulan Federal Soruşturma Bürosu her iki dünya savaşında istihbarat faaliyetleri anlamında merkezileşmiş ve etkin bir rol oynamış istihbarat birimidir (www.fbi.gov, 2019). Bu süreçte sadece istihbarata karşı koyma faaliyetlerini yerine getirmemiş, bunun yanında dış istihbarat hizmetinin de sorumluluğu kendisine verilmiştir. 9/11 saldırıları sonrasında birtakım yapılanma değişiklikleri geçirmiş ve yeni teşkilatlanma içerikleri ve kaynakları eklenmiş olmasına rağmen bu dönem için FBI istihbarat yükünün çoğunluğunu taşıyan istihbarat birimi olarak dikkat çeker (www.intelligence.gov, 2019). Ek olarak, ABD'nin coğrafik özelliklerinden dolayı, geniş kıyı şeridi ile sahil güvenlik için bir istihbarat ofisinin açılması zaruri hale gelmişti. Bundan dolayı 1915 yılında faaliyetlerine başlayan Sahil Güvenlik İstihbaratının 2. Dünya Savaşında önemli katkıları olmuştur (www.intelligence.gov, 2019). Collins'in (1991: 40) de özellikle üzerinde durup vurguladığı gibi Sahil Güvenlik İstihbaratı her daim askeri hizmet amaçlı olmuştur ve bu durum yasa koyucunun güvencesine bağlanmıştır.

Sonuç olarak, klasik dönemde CGI ve ONI birimlerini askeri istihbarat anlamında değerlendirirken FBI'ı iç ve dış istihbarat anlamında değerlendirmek mümkündür. Bu dönemde basit istihbarat teşkilatlanma yapısı görülür.

3.1.2. Uzmanlaşma Dönemi (1945-2001)

Bu dönem 2. Dünya Savaşının sonu ve 9/11 saldırılarına kadar uzanan dönemi kapsamaktadır. ABD istihbaratı 2. Dünya Savaşı tecrübesini yaşamıştır ve istihbarat teşkilatındaki belirli istihbarat başarısızlıkları sonucunda istihbarat reformunun zorunluluğu üzerinde durulmuştur. Bu istihbarat başarısızlıklarından örnek vermek gerekirse ilk bakışta Pearl Harbor saldırısı akla gelir. Vogel (2012: 44), ABD istihbaratının Japonların gerçek maksatlarını algılayamamasıyla başlayan yanlış stratejik analizinin yıkıcı sonuçlara sebebiyet vermesi üzerinde durur ve bu durumun büyük bir istihbarat başarısızlığı olduğunu söyler. Akabinde, Soğuk Savaş döneminde oluşan çatışmasızlık hali, bu dönemde istihbarat teşkilatının şekillenmesindeki ana aksiyomlardan birini oluşturur.

Uzmanlaşma dönemi istihbarat topluluğunun “fonksiyonel görev dağılımı” ilkesiyle ayrılmış birimler şeklinde yapılandığı dönemi ihtiva etmektedir. Fonksiyonel görev dağılımı ilkesi ile oluşturulmuş istihbarat topluluğundaki teşkilatların iç ve dış istihbarat olarak ayrıldığı ve bu silsileye de teknik ve askeri istihbaratların da eklendiği görülür. ABD, bu ilke ile oluşturulmuş teşkilatlanma yapılarına örnek verilecek dikkate değer ülkelerden biridir.

2. Dünya Savaşının sonunda ilk kurulan istihbarat teşkilatının Dışişleri Bakanlığı bünyesinde oluşturulan İstihbarat ve Araştırma Bürosu (*The Bureau of Intelligence and Research*) olduğu görülür ve bu teşkilat en eski sivil istihbarat birimi olarak dikkat çeker. Birimin önemli görevleri arasında tam kaynaklı istihbarat, istihbarat politikası ve koordinasyonu ve analitik araştırma yer alır (www.state.gov, 2019). 2. Dünya Savaşı sonunda kurulan en önemli istihbarat birimleri arasında 1947’te faaliyetlerine başlayan Merkezi İstihbarat Teşkilatı (*Central Intelligence Agency, CIA*) ve 1952’de kurulan Ulusal Güvenlik Teşkilatı (*National Security Agency, NSA*) istihbaratın uzmanlaşma temelli bir yapıda ilerlemesi için atılan önemli adımların başında gelir. Bu bağlamda, ilk kurulduğunda ABD istihbarat faaliyetlerini

koordine etme ve ülkenin güvenliği bağlamında istihbarat paylaşımı temelinde merkezi bir yapı olarak kurulan CIA, faaliyetlerini dış istihbarat temelli sürdürmektedir (www.cia.gov, 2019). Ek olarak, NSA, sinyal istihbaratı konusunda uzmanlaşmış bir teknik istihbarat birimi olarak dikkat çeker. 1961’de ise askeri istihbarat görevini yerine getirmek için, özellikle dış askeri istihbarat alanında uzmanlaşmış ve kurulmuş kurum olan Savunma İstihbarat Teşkilatı (*Defense Intelligence Agency, DIA*) çeşitli politikalarda önemli katkıları ve etkisi bulunmaktadır. DIA, Vietnam’da, terörist saldırılara karşı koymak adına önemli bir rol üstlenmiştir (www.intelligence.gov, 2019).

Uzmanlaşma döneminde çeşitli bakanlıklarda ve askeri birimlerde ihtiyaçlar dâhilinde istihbarat teşkilatları kurulmuştur. Bunların belli başlıları 25. Hava Kuvvetleri (*Twenty-Fifth Air Force*), Ulusal Keşif Ofisi (*National Reconnaissance Office*), ABD Ordu İstihbaratı ve Güvenlik Komutanlığı (*U.S. Army Intelligence and Security Command*) ve Deniz Piyade İstihbaratı (*Marine Corps Intelligence*) birimleridir ve bu teşkilatlar askeri istihbarat amaçlı kurulmuştur. Enerji Bakanlığı İstihbarat ve Karşı-istihbarat Ofisi (*Office of Intelligence and Counterintelligence*) ve Hazine Bakanlığında kurulmuş olan İstihbarat ve Analiz Ofisini (*Office of Intelligence and Analysis*) de bakanlıkların kurduğu sivil istihbarat birimleri içinde değerlendirmek mümkündür.

Uzmanlaşma dönemindeki istihbarat teşkilatlarına bakıldığında zaman belirli alanlarda uzmanlaşmaya gidildiği görülmektedir. Bu dönemin istihbarat birimleri sivil-askeri-bağımsız bazlı örgütlenmelere bağlı olarak şekillenmiştir. ABD istihbaratının temelinde yer alan fonksiyonel görev dağılımı ilkesinin bu döneme hâkim olduğu, iç-dış-teknik istihbarat şeklinde uzmanlaşmaya gidilmesinden çıkarılabilir.

3.1.3. Modern Dönem (2001 Sonrası)

Modern dönem, küreselleşmenin bir getirisi olarak bilginin yayılım hızının kontrol edilmesi ve istihbarat olaylarına bütüncül bakılması bağlamında incelenmektedir. Bu durumu Hook ve Spainer (2018: 282) istihbarat reformlarının önündeki en önemli engelin FBI ve CIA’in de içerisinde olduğu 16 istihbarat biriminin farklı konularda

faaliyet gösterdiğini ve aralarında sağlıklı iletişimin ve bütünlüğün kurulamadığını dile getirerek vurgulamıştır. Daha açık bir ifade ile istihbarat topluluğunun 21'inci yüzyılda en önemli konularının başında eşgüdüm ve bütünlük bağlamında kurgusal reformlar gelmektedir.

Bu dönem 9/11 saldırılarının bir sonucu olarak şekillenmiş istihbarat topluluğu teşkilatlanmasının hâkim olduğu bir dönemi ifade etmektedir. Modern dönem, terör saldırılarının sonrasında istihbarat başarısızlığının yol açtığı, özellikle eşgüdüm ve bütüncül bakma eksikliğinden dolayı, bir teşkilatlanma reformunun zorunluluğunun ortaya çıktığı bir olaylar silsilesidir (Zegart, 2006: 33). Ayrıca Borch (2003: 845), 9/11 saldırılarını ve Pearl Harbor'u istihbarat başarısızlığı konusunda aynı düzlemde olduklarını söylemektedir ve eşgüdüm mekanizmasının yeterli düzeyde çalışmamasını sebep olarak göstermiştir ki 9/11 saldırıları itibariyle CIA'in eşgüdümü sağlaması noktasında eksiklikler meydana geldiği bir gerçektir. Bu saldırıların en önemli sonuçlarından birisi Zegart (2006: 33)'ın da dile getirdiği gibi Soğuk Savaş dönemindeki gibi ABD'nin güvenliğine tehditlerin büyük güçler tarafından değil, terörist gruplar tarafından geldiğidir. Bu dönemin dikkat çeken diğer olayı ise CIA'in Irak'taki Kitle İmha Silahları Raporudur. Bu rapor, hem istihbarat başarısızlığına yol açmıştır hem de uluslararası hukukun ihlali (McGoldrick, 2004: 42) anlamına gelmesi açısından istihbarat topluluğunun performansında olumsuz bir etkiye sahiptir.

Modern dönemin en önemli özelliklerinden biri olan uluslararası düzenin ve ilişkilerin çok çabuk kabuk değiştirdiği aksiyomu, dönemin istihbarat teşkilatlarına bütüncül bakılması zorunluluğunu ortaya çıkarmış bir olgudur. Böylelikle ülke güvenliği denilen ve ana konularından olan terörizm ile mücadele olan Ülke Güvenliği Bakanlığının faaliyetlerini sadece ülke sınırları içinde düşünmenin etkilerini dış politika etkinliğinin sağlanamamasında hissetmek mümkündür. Bu bilgilerin ışığında söylenebilir ki stihbarata bütüncül bakmanın eksikliğinden kaynaklı bir istihbarat başarısızlığından bahsetmek gerekir.

Bu dönemde, İstihbarat topluluğu içindeki eşgüdüm konusunun çözülebilmesi için çatı organizasyona ihtiyaç duyulduğu görülmektedir. Bu bağlamda Kongre, Ulusal İstihbarat Direktörlüğünü (*Director of National Intelligence, DNI*) istihbarata bütüncül bir bakış ile bakmak ve ABD istihbarat teşkilatındaki koordinasyonu sağlamak anlamında kurmuştur (www.dni.gov, 2019). Terörizmin etkilerinin azaltılması ve terör

ile daha etkin mücadele etmek için 2005 yılında çıkarılan yukarıda da söylenilmiş olan terörü önleme yasası ile kurulmuş Ülke Güvenliği Bakanlığını bağlı olarak İstihbarat ve Analiz Ofisi (*Department of Homeland Security Office of Intelligence and Analysis*) 2007 yılında kurulmuştur (www.dhs.gov, 2019).

Sonuç itibarıyla üç döneme ayrılmış olan ABD istihbarat topluluğu teşkilatlanmasından bahsetmek tarihsel süreç içinde oluşmuş istihbarat kültürünün vurgulanmasıdır. İlk dönemi olan kuruluş döneminde basit bir teşkilatlanma modeliyle askeri istihbarat ve iç-dış istihbaratın tek merkezden yapıldığı istihbarat topluluğu teşkilatlanmasından söz etmek mümkündür. Fonksiyonel görev dağılımı ilkesini temel olarak oluşturulmuş kompleks bir yapılanmayla istihbarat teşkilatında iç-dış-teknik istihbarat üçgeninde bir yapılanmanın oluşturulduğu uzmanlaşma dönemi, kendi konularında uzmanlaşmış istihbarat birimlerinin bulunduğu dönem olarak dikkat çeker. Son olarak, 2001 sonrasındaki dönemi eş güdüm mekanizmasının istihbarat teşkilatına uyumlaştırılmasıyla oluşturulmuş ve istihbarat olgusuna bütüncül olarak bakmanın zorunluluğu çerçevesinde kurgulanan modern dönem şeklinde incelenmesi mümkündür. Modern dönem istihbarat topluluğu teşkilatlanmasının en önemli iki özelliği olarak eşgüdüm mekanizmasının oluşturulması ve istihbarat faaliyetlerine bütüncül bakış açısıyla bakılmasıdır.

3.2. ABD İSTİHBARAT TOPLULUĞU YAPILANMASI

ABD istihbarat topluluğunun oluşumu 2. Dünya Savaşından önce uzmanlaşma anlamında basit bir yapı bulunmasına rağmen, 2. Dünya Savaşından sonra şekillenmeye başlamış ve ardından istihbarat teşkilatı dış politika yapım sürecinde etkili rol oynamaya başlamıştır. ABD istihbarat topluluğu, ülkenin ulusal güvenliğine, dış politika yapımına ve dış ilişkilere yardımcı olmak anlamında istihbari faaliyetlerin fayda sağlaması açısından kurulmuş 16 devlet kurumunun ve bir çatı teşkilatın oluşturduğu bir topluluğu ifade eder.

İstihbarat topluluğu terimini ilk telaffuz eden 1950-1953 yılları arasında CIA direktörlüğü yapmış olan Walter Bedell Smith'dir (Warner ve McDonald, 2005: 4). Genel bir çerçeve çizmeden önce, 2010 yılında Washington Post'un haberine göre ABD içinde istihbarat, ülke güvenliği, karşı-terörizm ve ulusal güvenlik konularında

alışan 1.271 devlet organizasyonu, 1931 özel şirket 10.000 ayrı yerde çalışmalarını sürdürmektedir ve neredeyse Washington’da yaşayan insan nüfusunun bir buçuk katı kadar da, güvenlik için çok gizli kleransa sahip (Priest ve Arkın, 2010) olduğunu dile getirmektedir. Bu durum, ABD istihbarat topluluğunun boyutlarını anlama açısından bir gösterge teşkil edecektir. Böylelikle, bu rakamlar ABD için dış politika ve istihbarat ilişkisinin ne kadar derin olduğunu göstermekle birlikte karmaşık ve çok boyutlu bir organizasyon şemasına da işaret etmektedir.

ABD istihbarat topluluğu yapılanmasında bakanlıklara bağlı olan istihbarat teşkilatlarının birçoğu Savunma bakanlığına bağlıdır ve herhangi bir bakanlığa bağlı olmayan, direk Başkana bağlı olan Merkezi İstihbarat Teşkilatı (CIA) bulunmaktadır. İstihbarat hizmeti sunan teşkilatlar içinde dış politika ile çok yakından ilişkisi olan ve karar alma mekanizmasını etkileyebilme özelliğini içinde barındıran kuruluşların başında Merkezi İstihbarat Teşkilatı (CIA), Savunma İstihbarat Teşkilatı (DIA) ve Ulusal Güvenlik Teşkilatı (NSA) gelir. ABD istihbarat topluluğunu kabaca görebilmek için tablo 2.1 yardımcı olacaktır (www.dni.gov, 2019):

Tablo 3.1: ABD İstihbarat Topluluğu

Kurum Adı	Bağlı Olduğu Kuruluş	Kuruluş Yılı
Merkezi İstihbarat Teşkilatı	-	1947
Savunma İstihbarat Teşkilatı	Savunma Bakanlığı	1961
Hava Kuvvetleri İstihbarat Teşkilatı	Savunma Bakanlığı	1948
İstihbarat ve Güvenlik Komutası	Savunma Bakanlığı	1977
Sahil Güvenliği İstihbaratı	Ülke Güvenli Bakanlığı	1915
İstihbarat ve Karşı İstihbarat Ofisi	Enerji Bakanlığı	1977
İstihbarat ve Analiz Ofisi	Ülke Güvenli Bakanlığı	2007
İstihbarat ve Araştırma Bürosu	Dışişleri Bakanlığı	1945
Terörizm ve Finansal İstihbarat Ofisi	Hazine Bakanlığı	2004
İstihbarat Şubesi (FBI bünyesinde)	Adalet Bakanlığı	2005
Ulusal Güvenlik İstihbarat Ofisi	Adalet Bakanlığı	2006
Deniz Piyade İstihbarat Teşkilatı	Savunma Bakanlığı	1978
Ulusal Jeo-Uzamsal İstihbarat Teşkilatı	Savunma Bakanlığı	1996
Ulusal Keşif Ofisi	Savunma Bakanlığı	1961
Ulusal Güvenlik Teşkilatı	Savunma Bakanlığı	1952
Deniz İstihbaratı Ofisi	Savunma Bakanlığı	1882

3.2.1. Merkezi İstihbarat Teşkilatı (CIA)

1947 yılında Başkan Truman döneminde kurulan teşkilat, ABD'nin karar alma mekanizması için gerekli olabilecek dış kaynaklı bilgilerin elde edilmesini ve analizini sağlayan istihbarat kuruluşudur. Dış politika karar alma sürecinin en önemli unsurlarından birini oluşturur ve bağımsız bir yapıya sahip olmakla birlikte faaliyetlerinden dolayı Başkana karşı sorumludur. CIA Başkanı Ulusal Güvenlik Konseyinde yer almaktadır ve daha önce de belirtildiği gibi Konseyin karar alma

sürecinde önemli bir işleve sahiptir. Sadece Başkana karşı sorumlu olmasının yanında bir diğer özelliği ise çalışanlarının maaşını, sayısını, teşkilat yapısı ve görevlerini, faaliyetlerinde faydalandığı kişileri CIA yasasına göre gizli tutma hakkına sahiptir (Karataş, 2017: 143).

Ulusal güvenliği ilgilendiren konularda bilgi toplama ve analiz yapma işlevini yerine getirmek olan CIA'nın Ulusal Güvenlik Konseyi (*National Security Council, NSC*)'ndeki etkisi o kadar tartışmasız ve tesirlidir ki eski ABD Başkanı olan George W. Bush'un babası George W. Bush da CIA'de görev yapmış direktörlerin arasında yer alır. Bu tesirin en büyük nedenlerinden birisi olarak ise bilgi toplama, analiz etme ve bilgi üretme faaliyetlerine uygun bir şekilde yapılanmasının olması gösterilebilir. CIA'de istihbarat faaliyetleri için 4 adet direktörlük bulunur: Analiz Direktörlüğü (İstihbarat Direktörlüğü), Ulusal Gizli Servis Direktörlüğü, Bilim ve Teknoloji Direktörlüğü ve Destek Direktörlüğü.

Analiz Direktörlüğü, geçmişte istihbarat direktörlüğü adı altında faaliyetlerini sürdürmekteydi. Başkana ve politika yapıcı görevlilere ülkenin güvenliği için bilgileri toplama ve politika yapımına yardım etme görevini üstlenmiştir (Agrell ve Treverton, 2009: 24). Bilgi toplama kapsamında uydu, uçak, radyo, telsiz, sinyal vericileri gibi araçlar kullanılarak gerekli bilgiler ilgili yerlere ulaştırılmaya çalışılır. Bu direktörlüğün içinde karşı istihbarat merkezi, ulusal sorunlar ofisi, terörizm, analiz için okul, politika desteği ve Asya-Pasifik, Latin Amerika, Rusya gibi bölgeler ile ilgili ofisler bulunmaktadır. Burada en ilgi çekenlerden birisi direktörlüğün içindeki eğitim ve akademik çalışma yapan okulun bulunmasıdır. Bu kurumların içinde Sherman Kent İstihbarat Analizi Okulu (*Sherman Kent School for Intelligence Analysis*) ve Warrenton Eğitim Merkezi bulunur.

Ulusal Gizli Servis Direktörlüğünde, operasyonel faaliyetlerin düzenlendiği ve kontrol edildiği misyonlar yer alır ve direktörlüğün başlıca amacını insani istihbarat (HUMINT) yoluyla bilgi edinmek oluşturur. Bunun yanında ayrıca sinyal ve elektronik istihbarat aracılığıyla bilgilere ulaşmayı hedefleyen bir direktörlüktür ki buradaki faaliyetler Ulusal Gizli Servis (NCS) tarafından yönetilir.

Bilim ve Teknoloji Direktörlüğü, bir tür eğitim faaliyetlerinin yürütüldüğü yer olarak göze çarpar. Personelin teknolojik gelişmeler ışığında eğitimini sağlamak ve bu

teknolojinin kullanılması hakkında bilgilenmelerini sağlamak temel görevleri arasındadır.

Destek Direktörlüğünün organizasyon yapısına ilişkin ve idari görevleri bulunmaktadır ve güvenlik ofisi, iletişim ofisi ve enformasyon teknolojileri ofisinden oluşur. Personelin güvenliği için gereken desteğin sağlanması adına bütün önlemleri alır.

Ayrıca bununda belirtilmesinde fayda vardır ki CIA'in iç istihbarat ile alakalı faaliyetlere dahil olmaması gerektiğini söyleyen Executive Order 12333 (United States Intelligence Activities) sayılı yasanın varlığı istihbarat topluluğundaki fonksiyonel anlamda görev ayırımına işaret etmektedir ve daha sonra çıkarılan 13355 ve 13470 sayılı yasalar ile düzeltmelere gidilse dahi iç-dış istihbarat ayrımı korunmuştur (National Archives and Records Administration, 2008: 45325). Böylelikle, istihbarat topluluğu içinde CIA sadece dış istihbarat hakkında bütün faaliyetlerinden sorumlu ve görevli iken; hiçbir şekilde iç istihbarat konularına müdahil olamamaktadır.

3.2.2. Federal Soruşturma Bürosu (FBI)

FBI, ABD istihbarat teşkilatının Adalet Bakanlığı bünyesinde faaliyetlerini sürdüren iç güvenlik ve istihbaratından sorumlu birimdir. FBI'ı, federal kolluk organizasyonu olmasından dolayı sadece polis teşkilatı olarak düşünmemek gerekir. FBI, kolluk yetkisi de verilmiş bir istihbarat teşkilatıdır (Ateş, 2014: 54). FBI'ın sorumlu olduğu alanlar arasında kontra-terör, dış istihbarata karşı koyma, siber suçlar, vatandaşlık haklarının korunması ve karşı istihbarat faaliyetleri yer almaktadır. Daha önce de bahsedildiği üzere ABD iç istihbarat ve güvenlik faaliyetlerini yürüten kurumdur ve bu durum 12333 sayılı kanun ile sabitlenmiştir.

FBI'nın organizasyon yapısına baktığımızda altı şubeden oluştuğu ve bunların ulusal güvenliği ilgilendiren yapılanmalar ile desteklendiği görülmektedir. Bunlar şöyle sıralanır (www.fbi.gov, 2019):

- *Ulusal Güvenlik Şubesi*: Karşı İstihbarat Bölümü, Terörle Mücadele Bölümü, Terörist İzleme Merkezi ve Kitleli İmha Silahları Direktörlüğünden oluşur.

- *Suç, Siber, Müdahale ve Hizmetler Şubesi*: Suç Araştırma Şubesi, Önemli Olay Müdahale Grubu, Siber Bölümü ve Uluslararası Operasyonlar Bölümü ve Mağdur Hizmetleri Bölümünden oluşur.
- *İstihbarat Şubesi*: İstihbarat Direktörlüğü, Ortak Sözleşmesi Ofisi ve Özel Sektör Ofisinden oluşmaktadır.
- *Bilim ve Teknoloji Şubesi*: Kriminal Adalet Enformasyon Hizmetleri Bölümü, Laboratuvar Bölümü, Operasyonel Teknoloji Bölümünden oluşur.
- *Enformasyon ve Teknoloji Şubesi*: IT Uygulamaları ve Veri Bölümü, IT Girişim Hizmetleri Bölümü ve IT Altyapısı Bölümünden oluşur.
- *İnsan Kaynakları Şubesi*: İnsan Kaynakları Bölümü, Güvenlik Bölümü ve Eğitim Bölümünden oluşur.

Yukarıdan anlaşıldığı üzere, FBI'ın odaklandığı faaliyetler arasında terörizm, karşı istihbarat, casusluk ve ulusal güvenlik meseleleri gelmektedir. İç güvenlik yerine ulusal güvenlik terimi kullandığından uluslararası operasyonlarda yer alabilme özelliği bakımından önemli bir istihbarat topluluğu üyesi olarak dikkat çeker. FBI'ın dış politika bağlamındaki önemi ise ABD istihbarat topluluğunun iç ve dış istihbarat anlamında uzmanlaşmaya gitmesi konusunda iç istihbarat faaliyetlerini temsil ederek ve bunu yasa ile garantiye alarak tamamıyla iç istihbarata yoğunlaşmasıdır.

3.2.3. Ulusal Güvenlik Teşkilatı (NSA)

NSA hem Savunma Bakanlığına bağlı hem de ABD istihbarat topluluğunun bir üyesidir. 1952 yılında kurulmuştur. ABD istihbarat topluluğunun en fazla istihbarat toplayan ve bu istihbarat bilgileri çok geniş çaplı bölgesel ve kıtasal araştırmalar sonucunda elde eden bir kuruluş olarak dikkatleri çeker (Dumbrell, 1997: 89). Genel olarak görevleri açısından şu konu başlıkları bulunmaktadır: Tehdidi anlama, sinyal istihbaratı, siber güvenlik, istihbarat araştırmaları ve ABD ordusuna destek. Bugün itibarıyla NSA'nın iki ana sorumluluğu bulunmaktadır: Bilginin emniyeti ve sinyal istihbaratı (Haddow, Bullock vd., 2011: 217). Bütün bu görevleri ifa edebilmesi içinde yüksek teknolojik alt yapı ile donanmıştır ki en önemli görevleri arasında ABD bilgi

sistemlerinin korunması vardır. Özellikle vurgulanması gerekir ki çalışmalarını kriptoloji üzerine yapan ve bu konuda uzman olan bir kuruluştur.

NSA beş adet ana direktörlükten oluşmaktadır. Sinyal istihbaratı operasyonlarının yönetiminden sorumlu olan Operasyonlar Direktörlüğü, sinyal istihbaratı programları için yeni teknolojiler geliştirmekle görevli Teknoloji ve Sistem Direktörlüğü, NSA'nın iletişim ve bilgi güvenliği anlamında görevli olan Bilgi Sistemleri Güvenliği Direktörlüğü, elemanlarına destek sağlamak için kurulan Plan, Politika ve Programlar Direktörlüğü, lojistik ve idari organizasyonlar için hizmet sağlamakla görevli Destek Hizmetleri Direktörlüğünden oluşmaktadır.

Ayrıca yukarıda sayılan beş direktörlükten başka iki adet de izleme merkezi bulunur. Bu iki izleme merkezi organizasyon yapısının arkasında faaliyetlerini gösterir ve doğrudan NSA başkanlık ofisine bağlıdır. Bunlar Ulusal Güvenlik Operasyonları Merkezi (NSOC) ve NSA/CSS Gözdağı Operasyonları Merkezi (NTOC)' dir. NSOC zaman duyarlı sinyal istihbaratı ile alakalı operasyonların yürütüldüğü merkezdir. NTOC ise kamuoyunu olası güvenlik tehditlerine ve alarmına karşı farkındalığını güçlendirme görevini üstlenmiştir. Daha önce de belirtildiği gibi NSA daha çok bilişsel ve teknolojik aktiviteler ile alakalı bir yapı arz eder ve bu yapının içinde bulunan NTOC'un diğer bir görevi de ulusal bilişim ağı operasyonlarında rol oynayacak eşgüdümün sağlamasını da sağlamaktır.

3.2.4. Savunma İstihbarat Teşkilatı (DIA)

DIA, Savunma Bakanlığına bağlı ve yardımcı kuruluş olarak 1961 yılında kurulmuş ve ABD istihbarat topluluğunun önemli unsurlarından biri olan teşkilattır. Askeri istihbarat üretmekle görevlendirilmiştir (www.dia.mil.gov, 2019). DIA'nın NATO müttefiklerine askeri istihbarat bilgilerini aktarmak gibi bir özelliği de vardır ki bu da müttefiklerin politika yapıcılarını manipüle etme olanağı sunmaktadır. Dört ana direktörlük ile görevini ifa etmektedir: Analiz Direktörlüğü, Operasyonlar Direktörlüğü, Bilim ve Teknoloji Direktörlüğü ve Görev Hizmetleri Direktörlüğü. Bu dört ana direktörlüğün yanında Amerika, Asya-Pasifik, Avrupa-Avrasya ve Orta Doğu-Afrika Merkezleri yer alır.

3.2.5. Ulusal İstihbarat Direktörlüğü (DNI)

DNI gerek uhdesinde barındırdığı görevler temelinde gerekse de danışmanlığını yaptığı kurumlar bakımından dış politika karar mekanizmasının şekillenmesinde rol oynayan en etkili enstrümanlardan biridir. 2005 yılında kurulan direktörlük “*İstihbarat Reformu ve Terörizmin Önlenmesi Yasası*” gereğince kurulmasına karar verilmiştir. Başkanlık makamı, İç Güvenlik Konseyi ve Ulusal Güvenlik Konseyi gibi politika yapımında birebir etkisi olan kurullara danışman olarak katılmakta ve on altı üyeli ABD istihbarat teşkilatının tepesini oluşturmaktadır. Ayrıca, bu teşkilatın diğer yapılar ve bakanlıklar ile koordinasyonunu sağlaması en önemli görevleri arasında yer alır. Çatı kuruluş olarak koordine işlemini yapan DNI’ın eşgüdüm fonksiyonunu kullanarak organizasyon yapısına bütüncül bakmayı sağlaması önemli bir faktör olarak ABD istihbarat teşkilatında yer alır (Graves, 2013: 134). DNI’in yapısı ve istihbarat teşkilatı içindeki rolü 13470 sayılı yasa ile güçlendirilmiştir (National Archives and Records Administration, 2008: 45326).

Direktör, Başkan tarafından atanır ve Senatonun onayı gerekir. Direktörün görevleri arasında, belki de onu bu denli etkili yapan unsur olarak da söylemek mümkündür, ABD Başkanına her gün çeşitli kurumlardan elde ettiği bilgileri çok gizli belge niteliğini taşıyan Başkanın Günlük Bilgileri (*President’s Daily Brief*) adıyla nüshalar halinde sunması yer alır (www.intelligence.gov, 2019). Bağımsız olarak hareket etmektedir ve direktörlüğün bünyesinde bulunan en etkili teşkilat olarak CIA yer alır. 2004’te kurulan kurum 2007’de bazı değişiklikler geçirdi ve bu değişiklikler ile birlikte direktörlük ülke düzeyinde istihbaratın bütünlük arz etmesi ve istihbarat koordinasyonun sağlanması bakımından yeni bir yapıya kavuşmuş oldu. Dört tane direktörlüğü bulunmaktadır ve bunları şöyle sıralamak ve açıklamak mümkündür (www.dni.gov, 2019):

- *Girişim Kapasitesi Bölümü (EC)*: İstihbarat teşkilatının kaynaklarını işgücü, teknoloji ve altyapısına sonuçları dönüştürmek için odaklanır.
- *Görev Bütünleşmesi Bölümü (MI)*: Stratejik istihbarat ve farklı öngörülerin bölüşümünü yapar. Aynı zamanda ulusal istihbarat meseleleri için finansal kaynak dağıtımını düzenler.

- *Ulusal Güvenlik Ortaklıkları (NSP)*: Geniş çaplı ortaklık aktivitelerini eş zamanlı yararlanabilir haline getirme ve DNI'nin ortaklarıyla bütünleşme görevini ifa eder.
- *Strateji ve Katılım Bölümü (S&E)*: İstihbarat teşkilatının zamanında, doğru, ilgili istihbaratı ve desteği vermesini sağlamak için strateji ve politika çerçevesi oluşturur. Bunların kullanılması için çeşitli stratejiler geliştirir.

Bu direktörlüklere ek olarak dört adet de merkez vardır. Bunlar ise Siber Tehdit İstihbaratı Entegrasyon Merkezi (CTIIC), Ulusal Karşı Silahlanma Merkezi (NCPC), Ulusal Karşı İstihbarat ve Güvenlik Merkezi (NCSC), Ulusal Terörizme Karşı Koyma Merkezi (NCTC)'nden oluşur.

3.2.6 ABD İstihbaratının Denetimi

Demokratik toplumlar için istihbarat faaliyetlerinde en önemli konu istihbarat topluluğunun denetimidir. Bu durumun sağlam bir zemine oturması için Avrupa Konseyi Parlamenter Meclisi'nin düşüncesini tekrarlamak yerinde olacaktır: İç ve dış güvenlik servislerinin kontrolü sağlanmadıkça gücün kötüye kullanılması ve insan haklarını ihlal bakımından büyük bir risk mevcuttur (Born ve Leigh, 2005: 9).

İstihbarat teşkilatlarının demokratik toplumlarda insan haklarına riayet eder şekilde çalışması için belirli bir denetim mekanizmasının olması şarttır. Fakat burada da şöyle bir sorun ortaya çıkmaktadır: “Gözetleyenleri kim denetleyecek?” Yapılan denetim, demokratik ülkelerde gelişmiş bir siber istihbaratın bulunması, bu ülkelerde insan güvenliği için koşulların daha iyileştirilmesine hizmet ederken aksi durumda devletlerin daha da otoriterleşmesine neden olabilmektedir. Böyle bir çelişkinin ortaya çıkması nedeniyle; devletler, birtakım önlemler alarak siber güvenlik sistemleri vasıtasıyla, birey ve örgütlerin bu imkânlardan yararlanmasını denetim altına almakta, hatta kısıtlamaktadır (Biçer, 2017: 442). İstihbarat denetimi demokrasiyle doğrudan ilgili bir konu olmakla beraber içinde bazı çelişkileri barındırmaktadır. Standart operasyon prosedürleri denetimin etkinliğini sınırlamaktadır (Hastedt , 2013). Bu çelişkilerin başında istihbarat faaliyetlerinin doğasında bulunan gizlilik unsuru gelir. Denetim faaliyetleri istihbarat teşkilatının hesap verilebilirlik yeteneğini

arttırmaktadır. Böylelikle de istihbarat faaliyetlerinin otoriterleşmiş bir yapı içinde gerçekleşmesine engel olur. Ayrıca burada karşımıza çıkan terimlerin başında istihbaratın siyasallaşması kavramı gelmektedir. Bu durum birçok devletin istihbarat faaliyetlerinde görüldüğü gibi ABD’de de görülmektedir.

ABD istihbarat teşkilatı hem yürütme organının hem de yasama organının denetimine tabidir. ABD’de istihbarat teşkilatlarına yönetici atamaları Kongrenin onayına bağlı olarak gerçekleşmektedir ve yine istihbarat teşkilatlarının düzenledikleri faaliyetleri kontrol etme yani izleme ve teşkilatların bütçelerini kararlaştırma gibi görevler kongredeki istihbarat komiteleri tarafından ayarlanmaktadır. Ayrıca bütün senatörler istihbarat teşkilatının analizlerine ve değerlendirmelerine ulaşabilirler. Herhangi bir politika kapsamında istihbarat teşkilatları raporlarını kongreyle paylaşmakla yükümlüdür. Bunlara ek olarak, Başkan istihbarat teşkilatının faaliyetlerinden haberdar olduğu varsayılır. Ayrıca, dış istihbaratın denetlenmesi konusunda FISA mahkemesinden söz etmek gerekir. 1978 yılında Dış İstihbarat Gözetim Kanunu (FISA)’nın çıkmasıyla beraber CIA ve NSA gibi kuruluşların faaliyetlerine sıkı bir denetim gelse de 2008 yılındaki yasa değişikliği ile bu denetim görece gevşemiş olduğu görülmektedir. Bu mahkeme ABD’de dış istihbarat yasasına göre işleyen ve CIA’ın yasa dışı casusluk faaliyetlerinin yargılandığı bir mahkeme olarak ortaya çıkmasına ve ileride ortaya çıkması muhtemel CIA bünyesindeki aşırılığı engelleme rolüne rağmen, mahkemenin pratikteki fonksiyonunun bunun tam tersi olduğunu göstermektedir (Greenwald, 2013). Denetim mekanizmasının en büyük dezavantajlarından birisi ise denetimin siyasallaşması olarak görülür. Bunun için söylenebilir ki demokratik toplumun temelinde yatan en önemli unsurun hukuk devleti olması mantığında barınan yargısal denetim olduğunu bir gerçektir. Fakat istihbarat faaliyetlerinin denetimini istihbarat tüketicileri tarafından siyasallaştırılması demokratik kavramlarla bağdaşmamaktadır. ABD için de böyle bir durumun varlığından söz etmek mümkündür.

İstihbarat teşkilatları denetim ve politika yapım sürecinin merkezinde yer alır ve politika yapıcılara yön verebilme özelliğine sahiptir. Bundan dolayı ABD’de istihbaratın siyasallaşma kavramı üzerinde durmak yerinde olacaktır. ABD istihbarat teşkilatının en önemli özelliklerinden birisi istihbaratı iç ve dış olarak ayırması ve dış istihbarat faaliyetlerini denetlemek için, yukarıda da bahsedildiği üzere, bir denetim

mekanizması getirmesidir. Ulusal İstihbarat Direktörlüğü (DNI) denilen ve istihbarat teşkilatının bütününe hâkim olan yapı, ulusal güvenlik ile dış ilişkilerle alakalı konuları başkana iletmekle görevlidir. Bu yapı bununla birlikte içinde CIA'in de bulunduğu 16 tane istihbarat teşkilatından oluşur. Bütçesinin onayını kongrenin verdiği ve kontrol ettiği istihbarat teşkilatlarının başarısızlıkları durumunda yargısal ve yürütme denetimlerine çok fazlaca maruz kaldığı da bilinmektedir. Bunun da en önemli sebeplerinden bir tanesi ABD istihbarat teşkilatının bir dizi operasyonlar ile diğer ülkelerin siyasetine müdahalede bulunduğudır. Örneğin, 1948'deki İtalya'daki seçimlere CIA'in komünist karşıtı gruplara finansal desteğini görmek mümkündür ve bunun yanında İran'daki petrol rezervlerini Başbakan Musaddık'ın millileştirmesi hamlesine karşı orduya parasal yardımda bulunmuştur (Çimen, 2014: 18).

Burada denetim ile alakalı olarak üzerinde durulması gereken unsur istihbaratın siyasallaşması ile açıklanabilecek bir durumdur ki bunun en bariz örneklerini 21'inci yüzyılın başlarında cereyan eden ABD ve İngiltere'nin başını çektiği Irak müdahalesinde görmek mümkündür. Konu örnekler çerçevesinde biraz daha açılacak olunursa, denetim bağlamında istihbaratın siyasallaşmasına ışık tutacaktır. Vietnam ve Irak savaşları sonunda CIA'in sunduğu raporların denetimi kamuoyu tarafından tartışılır duruma gelmiş ve bu durum ABD'nin kamu diplomasisi denilen kavramının uluslararası politikanın gündeminde daha yoğun bir şekilde hissedilebilir olmasına yol açmıştır. Denetim mekanizması ile de alakalı olan kamu diplomasisi, bir devletin uluslararası politikalarının diğer devletlerin vatandaşlarına karşı makul olarak gösterebilme çabasına verilen isimdir (Waller, 2008: 241). Doğrudan istihbaratın denetlenmesi ve kamuoyu nezdinde uygunluk arama faaliyeti olarak belirir.

ABD istihbarat teşkilatlarının denetimi konusunda yasama ve yürütmenin belli başlı unsurları vardır. İlk olarak yürütme kanadını ele aldığımız zaman karşımıza çıkan kuruluşlar arasında verilen istihbari bilgilerin doğruluğunu ve işe yararlılığını kontrol etmek ve Başkana tavsiyede bulunmak için Başkanlık İstihbarat Tavsiye Kurulu (*President's Intelligence Advisory Board, PIAB*) bulunur. Kendi tabiri ile istihbarat toplanmasının, analizi ve tahminlerin, karşı istihbarat ve diğer istihbarat aktivitelerinin doğruluğu ve kalitesi hakkında Başkana önerilerde bulunan bir kuruldur. Ayrıca bu kurulun içinde PIAB Başkanı tarafından görevlendirilen denetim ofisi bulunmaktadır.

Bu ofis bağımsız olarak denetimlerde bulunmakla birlikte istihbarat teşkilatlarının prosedürlerinin genel bir denetlenmesini yapmaktadır.

Yürütme kanadı istihbarat faaliyetlerinin bütçelerini denetlediği kısaca OMB olarak bilinen Yönetim ve Bütçe Ofisi'ne sahiptir. Bu ofis Başkanın görüşleri doğrultusunda adımı atılacak politikalar için istihbarat bütçesini ayarlar ve yönetir.

Denetim mekanizmasının ikinci ayağını oluşturan yasama organı olan Kongre istihbarat teşkilatlarının denetlenmesini ve hesap verilebilirlik tarafını kontrol edebilmek için iki adet komiteye sahiptir. Bunlar Temsilciler Meclisi Sürekli Seçilmiş İstihbarat Komitesi (HPPSCI) ve Senato Seçilmiş İstihbarat Komitesi (SSCI) olarak senato ve temsilciler meclisi kanadının iki kurulu olarak görev yapar.

3.3. ABD'DE İSTİHBARATIN EŞGÜDÜMÜ

İstihbarat kurumları özellikle 21'inci yüzyılın çok boyutlu ve karmaşık uluslararası arenasında giderek değerine değer katan politika yapım unsuru olarak değerlendirilmektedirler. İstihbarat topluluğuna bütüncül bir şekilde bakmak için eşgüdüm ilkesinin önemi karar alma mekanizmalarının verimli ve etkili çalışabilmesi için büyük öneme sahiptir. Organizasyonel yapısı, denetim mekanizması ve politika yapımına katkı sağlayan unsurlar açısından incelendiğinde istihbarat ve dış politika ilişkisi karmaşık bir yapıya sahiptir. İyi bir istihbarat topluluğu teşkilatlanması daha iyi ve uygun bir şekilde politika yapımının omurgasını oluşturur ve bu durum özellikle ABD için oldukça geçerlidir (Ford, 2007: 154). Politika yapım sürecinin unsurlarına sadece yukarıda bahsedilen unsurlardan başka daha birçok yapıyı katmak mümkündür. Fakat dış politikayı öncelikle etkileyen unsurlar ve kuruluşların başında Ulusal Güvenlik Konseyi ve Ulusal İstihbarat Konseyi gelmektedir. İstihbarat ile dış politika arasındaki koordinasyonu sağlayan kurullar bu ilişkinin mihenk taşlarını oluşturmaktadır. Bundan dolayı bu kurullar bahsi geçen ilişkiyi yansıtmaları açısından önem arz eder.

Dış politika karar alma mekanizmasına katılan aktörlerin çokluğundan dolayı karmaşık bir yapı ile karşılaşmaktadır. Fakat politika yapımına katılan otoritelerin daha etkin bir şekilde iletişim halinde olması, durumun karmaşıklığını azaltarak karar alma mekanizması bakımından daha etkili sonuçlar elde edilmesine olanak tanır.

Yukarıda karar alma mekanizması, anayasal düzen, yürütme ve yasama organları çerçevesinde incelenmişti ve özellikle yürütme özelinde nasıl bir karar mekanizmasının olduğu üzerinde durulmuştu. Bu kısımda ise dış politika yapım sürecinde istihbarat ve dış politika bağlamında hangi kurumların etkili olabildiği konusu üzerinde durulacaktır. Bu kurumlar ise Ulusal Güvenlik Konseyi ve Ulusal İstihbarat Konseyi'dir.

3.3.1. Ulusal Güvenlik Konseyi (NSC)

Devletler, güvenlik politikalarını içten ve dıştan gelen tehditlere karşı korumak için belli başlı tedbirler almaktadırlar ve güvenlik politikalarını belirli ölçütlere göre dizayn etmektedirler. Bu sebeple ülkenin güvenlik ile alakalı en üst düzey mensuplarını bir araya getiren kurulun gerek istihbarat anlamında gerekse de güvenlik ve dış politika anlamında çok önemli bir konumu bulunmaktadır. NSC'nin dış politika karar mekanizmasındaki önemi buradan gelir.

Ulusal Güvenlik Konseyi, ABD Başkanı başkanlığında toplanan ve ülke güvenliği için önemli kararların alındığı yüksek düzeyli toplantıdır ki toplantının konusunu çoğunlukla dış politika oluşturmaktadır. Yürütme organının, özellikle Başkanın, ulusal ve uluslararası politikalara yön verdiği yegâne konseydir. Konsey ulusal güvenlik ve dış politika hakkında ABD Başkanına tavsiyelerde bulunur ve politika yapım aşamasında yardımcı olur. Konseyin üyelerini şöyle sıralamak mümkündür: Başkan, Başkan Yardımcısı, Dışişleri Bakanı, Savunma Bakanı ve Enerji Bakanı yasal/daimî üyeleridir. Bunun yanında, Ulusal Güvenlik Danışmanı, Adalet Bakanı, Ülke Güvenliği Bakanı, ABD Birleşmiş Milletler Temsilcisi ve Hazine Bakanı resmi olmayan/özel üyeleridir (www.whitehouse.gov, 2019). Ayrıca Ulusal İstihbarat Direktörü (DNI) daimî istihbarat danışmanı olarak toplantılara düzenli bir şekilde katılmaktadır. Fakat 5 Nisan 2017'de yapılan değişiklik ile beraber Ulusal İstihbarat Direktörü Ulusal Güvenlik Konseyinin tam üyesi haline gelmiş ve böylelikle istihbarat hizmetlerinin karar alma sürecinde rolü artmıştır (www.whitehouse.gov, 2019).

Ulusal Güvenlik Konseyinin en önemli ve Başkanı dışişleri anlamında etkileyen birimi olarak gösterilen CIA'in bu konseyde yer alması da dış politika konularında son yıllarda Başkanı etkileme anlamında istihbarat topluluğunun önemli

bir paydaşı olarak başı çekmektedir. Başkanın dış politika yapma sürecinde en fazla yararlandığı birimlerden biri CIA'dir (Sönmezoğlu, 2014: 154) ve bunlara son dönemde DNI da eklenmiştir.

NSC'nin uluslararası sistemin özelliklerinin değişmesinden sonra önemi artmakla beraber eşgüdüm açısından büyük önemi vardır. Uluslararası ilişkiler son on yıllarda çok boyutlu ve daha karmaşık bir yapıyı arz ettiğinden dolayı devletler girift ilişkiler düzleminde faaliyetlerini hayata geçirmeye çalışmaktadırlar. Bu girift ilişkiler sürecinde, özellikle gelişmiş ülkelerin, söylemi profesyonel bir kullanımla avantaja dönüştürdükleri, hatta ulusal/uluslararası kamuoyunda genel kabul görmeyecek bazı eylemlerin öncesinde meşru zemin oluşturmaya çalıştıkları görülmektedir (Akçay ve Akbal, 2013: 8). Bundan dolayı, NSC'de direk etkisi olabilecek olan en önemli kuruluş olan CIA'in istihbarat faaliyetleri, Başkanın dış politika karar alma sürecinde en önemli kozlarından birini oluşturmaktadır. Bunun yanında, kurulun, istihbarat topluluğunun görevleri arasında bulunan bir takım gizli faaliyetler ile diğer ülkelerin politikalarını manipüle etmesi tartışmalı konular arasında yer alsa bile ABD dış politikası adına yürütme organının kurumları arasındaki koordinasyonu sağlaması açısından büyük bir öneme sahiptir. Böylelikle, bu durum NSC'nin hem yapısı gereği hem de üyeleri anlamında dış politika kararlarında ne kadar etkin olduğunun somut bir delili olarak görülür.

3.3.2. Ulusal İstihbarat Konseyi (NIC)

1979 yılında kurulan konsey ABD istihbarat topluluğunun orta ve uzun vadede planlarının, tahminlerinin ve stratejilerinin yapıldığı yerdir. Konseyin Başkanı ve Başkan Yardımcısı vardır. ABD istihbarat topluluğu içinde ayrı bir merkezi vardır. Ulusal İstihbarat Direktörünün çalışmalarını destekler ve uzun dönem strateji konusunda paylaşımlarda bulunur. En önemli görevlerinden birisi ise kurulduğu andan bu yana karar mekanizmasında yer alan aktörler ve istihbarat topluluğu arasında koordinasyonun kurulmasını sağlar. Afrika, Uzak Doğu, Avrupa gibi bölgesel konularda araştırma yapmakla beraber ekonomi, bilim-teknoloji, askeri meseleler, uluslararası tehditler, kitle imha silahları gibi konularda da araştırmalarını ve

analizlerini sürdürür. Ayrıca dış istihbaratın da planlanması ve uygulaması hakkında önemli kararların alındığı yerdir.

Konsey tarafından yapılan en önemli aktivitelerin başında dünya üzerinde süregelen küresel eğilimler hakkında raporlarının bulunmasıdır. Ayrıca bu raporlar belirli aralıklarla yayınlanır ki en son yayınlanan rapor 2012 yılında yayınlanmış olup 2020, 2025 ve 2030 yıllarındaki uluslararası politik tahminlerin ve olası izdüşümlerin anlatıldığı raporlar olarak dikkatleri çeker. Bu raporları düzenleyenler arasında ilgili konularda yetkili devlet yetkilileri, akademik camianın mensupları ve uluslararası arenayı iyi tahlil etme kabiliyetine sahip bölge uzmanları bulunmaktadır (NIC, 2012). Bu bağlamda, böylesine bir faaliyetler dizgisi olan konseyin dış politikada karar alma sürecinde büyük etkileri bulunmaktadır.

3.4. ABD İSTİHBARAT TOPLULUĞUNUN DEĞERLENDİRİLMESİ

Dış politika disiplinler arası ya da çok disiplinli bir yapıyı arz ettiğinden dolayı (Tayfur, 1994: 113) uluslararası arenadaki değişimler çok boyutlu ve karmaşık bir ortamda varlığını sürdürmektedirler. ABD dış politik ilişkileri ve istihbarat topluluğu birbirleriyle çok yakından ilişkilidir. Bu durum somut olarak karar alma mekanizmasında ve dış politika yapım sürecinde görülmektedir. Özellikle yürütme faaliyetlerinin yardımcı unsurlarından biri olan istihbarat topluluğu, ABD dış politika yapım sürecinde misyonu ve fonksiyonu gereği kritik bir yerde durur. Başkana bağlı bir teşkilat hüviyetinde olan CIA ve DNI yürütme organının en önemli yardımcısı ve danışmanı olarak dikkatleri çekmektedir. Bu danışmanlığının en önemli temellerini ABD istihbarat topluluğunun kurumsal yapısındaki uzmanlık ve fonksiyonel işlevsellik bulunmaktadır. Örneğin, CIA'in içinde bulunan Sherman Kent İstihbarat Okulu (*Sherman Kent School for Intelligence Analysis*) istihbarata hem bilim olarak verilen değerin somut bir delili olarak görülür hem de dış politika sürecine katkısının etkili olmasından dolayı yürütme tarafından önemli bir argüman olarak kullanılmaktadır. Ayrıca iç ve dış istihbaratın somut bir şekilde yasa ile ayrılması fonksiyonel işlevselliğin sağlanması anlamında bir göstergedir.

ABD istihbarat topluluğunun en önemli özelliği, istihbarat teşkilatlarının fonksiyonel anlamda birimlere ayrılması ve bu ayrılan teşkilatların çatı bir kuruluş

tarafından bütünleştirilerek koordinasyonunun sağlanmasıdır. ABD istihbarat topluluğunun görünümüne bakılacak olursa şöyle bir senaryo karşımıza çıkar. ABD istihbarat topluluğundaki teşkilatları kendi içinde istihbarat toplama, denetim ve eşgüdüm görevleri bağlamında ayırmak mümkündür (Fidan, 1999: 59). İstihbarat toplama görevinden sorumlu olan teşkilatların arasında Merkezi İstihbarat Teşkilatı (CIA), Savunma İstihbarat Teşkilatı (DIA), Ulusal Güvenlik Teşkilatı (NSA) ve Federal Soruşturma Bürosu (FBI) vardır. Denetim anlamında ise Başkanlık İstihbarat Tavsiye Kurulu (PIAB), Yönetim ve Bütçe Ofisi (OMB), Başkanlık İstihbarat Denetim Kurulu (PIOB), Temsilciler Sürekli Seçilmiş İstihbarat Komitesi (HRPSCI) ve Senato Seçilmiş İstihbarat Komitesi (SSCI) yer almaktadır. Eşgüdüm görevini ise iki konsey yerine getirmektedir ki bunlar Ulusal Güvenlik Konseyi ve Ulusal İstihbarat Konseyi'nden oluşmaktadır.

Üç kategoride incelenen ABD istihbarat topluluğunun en önemli özelliklerinden birisi, yukarıda da üzerinde durulduğu üzere, fonksiyonel görev dağılımı ilkesi bağlamında oluştuğu ve bu birimlerin DNI adı altında eşgüdümü sağlandığı görülmektedir. Eşgüdüm ve fonksiyonel ayırımın, ABD istihbarat teşkilatına sirayet ederek ve istihbarat birimleri arasında bir ahenk oluşturularak karar alma mekanizmasına yardımcı olması sağlanmış olduğunu belirtmek mümkündür.

3.4.1. İstihbarat Çeşitleri

Yukarıda bahsedildiği üzere istihbarat topluluğunun yapılanmasının şekli fonksiyonel olarak sorumlu olduğu gücün nasıl dağılım gösterdiği ile alakalı bir durumdur. ABD istihbarat teşkilatında fonksiyonel bir yapılanma görülür ve ilgili oldukları alanlara göre uzmanlaşma ile beraber “9/11 Komisyonu Raporu (9-11 Commission, 2004)” ile istihbarat yapılanmasında bir değişime gidildiği görülmektedir. Bu rapordaki en önemli mevzu ise istihbarat teşkilatlanmasının bir çatı kuruluşun koordine ettiği bir yapı içinde gerekli faaliyetlerinin yürütülmesinin öngörülmesidir. Ayrıca mevcut istihbarat birimlerinin yapısını güçlendirmeye yönelik hamlelerin atılmasının elzem olduğu bildirilmiştir. Bu bağlamda 2005 yılında kurulan DNI istihbarat topluluğunun başına geçmiştir ki böylelikle CIA Başkanının aynı zamanda ABD istihbarat teşkilatının başkanı olma hüviyetine de son verilmiştir. Fakat bu durum CIA'in

önemini kaybetmesine hiçbir zaman neden olmamış ve CIA'nın daha çok uluslararası terörizm ve dış istihbarattan sorumlu olduğu gözlemlenmektedir. Ayrıca CIA Başkanı hala Başkanın dış istihbarat danışmanlarından biri olarak görev yapar.

FBI'nın da iç güvenlik meseleleri ile istihbarata karşı koyma görevleriyle öne çıktığı görülmektedir. ABD istihbaratının kırılma noktalarından biri olan 9/11 saldırılarıyla beraber başlayan yeniden yapılanma süreci kriminal istihbarat sağlamasının yanında FBI'ı iç güvenlik ve istihbarat konularında daha etkin duruma getirmiştir. Bunun yanında özellikle kriptoloji, siber suçlarla savaşma, sinyal istihbaratı, elektronik ve ölçüm istihbaratı gibi konulara yoğunlaşmış olan NSA teknik casusluğu tespit edebilme ve engelleme noktasında ABD istihbarat topluluğunun en önemli unsurları arasında yer alır. Yukarıda ve önceki bölümlerde bahsedilen bütün teşkilatların siber-teknik konularda alt birimleri olmasına rağmen NSA özellikle teknik, elektronik, sinyal ve iletişim istihbaratı sağlama konusunda başat rol oynayan bir yapıyı içinde barındırır. Diğer birimlerin NSA ile belirli benzerliklerinin bulunması tamamıyla yaptıkları işlerin gerekliliğinde olan bir durumdur. Özellikle de dünyanın her yerini izleme noktasında olan kapasitesi sayesinde, NSA teknolojik bağlamda büyük bir bilgi ağına sahiptir. DIA, Hava Kuvvetleri İstihbarat Teşkilatı, İstihbarat ve Güvenlik Komutası, Deniz Piyade İstihbarat Teşkilatı, Deniz İstihbaratı Ofisi askeri istihbarattan sorumlu olarak ABD istihbarat teşkilatı bünyesinde bulunmaktadır.

Tablo 3.2: İstihbarat Teşkilatı Sınıflandırması

Dış İstihbarat	CIA
İç İstihbarat	FBI
Teknik İstihbarat	NSA, Ulusal Jeo-Uzamsal İstihbarat Teşkilatı, Ulusal Keşif Ofisi
Askeri İstihbarat	DIA, Hava Kuvvetleri İstihbarat Teşkilatı, İstihbarat ve Güvenlik Komutası, Deniz Piyade İstihbarat Teşkilatı, Deniz İstihbaratı Ofisi

3.4.2. İstihbaratın Eşgüdümü/Koordinasyonu

Eşgüdüm, istihbarat topluluğundaki paydaşların ve üyelerin aralarındaki bağlantıyı sağlayan dış politika karar alma süreci için önemli bir unsurdur. İstihbaratı tek başına düşündüğümüz zaman bile karar alma sürecine somut ve olumlu etkilerinin olması için bilgi akışının doğru ve yerinde olması gerekmektedir. Böylelikle istihbarat topluluğuna bütüncül bir göz ile bakmanın yolu açılır. Eşgüdüm, istihbarat ve dış politika arasındaki ilişkinin tahsis edilmesi açısından gerekli bilgilerin akışını sağlıklı kılmaktadır.

ABD istihbarat topluluğunda iki adet istihbarat eşgüdümünü sağlayan konsey bulunmaktadır. Bu konseylerin görevi belirli konularda toplanıp tartışarak ortak bir politikanın çıkmasına ve istihbarat paylaşımını yapmak olarak belirlenmiştir. ABD istihbarat topluluğunun fonksiyonlarına işlerlik kazandırılması için kurulan bu iki eşgüdüm konseyinin isimleri Ulusal Güvenlik Konseyi (NSC) ve Ulusal İstihbarat Konseyi (NIC)'dir. Bu konseylerin merkezinde Başkan vardır. Başkan, bu toplantılarda yapılan istihbarat ve güvenlik konularının ve politika yapımının merkezinde bulunur. Eşgüdüm birimlerinin, ABD istihbarat topluluğuna, düzenli toplanma özelliğinden dolayı karar alma süreci için önemli etkilerinin olduğu söylenebilir.

ABD istihbarat topluluğunun eşgüdüm mekanizmasında yer alan konseylere katılan üyeler dış politika karar alma sürecinde hem üye olarak hem de paydaş olarak önemli katkıları olabilecek etkenlerdir. Özellikle NSC'de alınan kararlar gerek ulusal gerekse de uluslararası birçok değişikende değişikliğe sebebiyet verebilecek nitelikte olup önemini kurulduğu günden beri korumuş bir yapıyı teşkil eder. Dış politika formasyonu, bugün, sadece Başkan ve Dışişleri Bakanlığının ilgi alanına ait değil, ayrıca hükümetin yürütme organının bütününe ilgi alanına girer (Brescia, 1950: 74). Böylelikle karar alma sürecinde geniş çaplı bir ortamın varlığından söz etmek mümkündür. Bu durum NSC'nin toplantılarının ne kadar güçlü etkisinin olduğunu göstermektedir. NIC'in bu eşgüdüme katkısı kendisini düzenli aralıklarla yayınladığı dünya üzerinde cereyan eden küresel eğilimler hakkında raporlar ve ekonomiden teknolojiye birçok alanda istihbarat faaliyetleri hakkında bilgi akışının sağlanmasıdır. NSC ve NIC eşgüdüm açısından istihbaratın bilgisel akışını sağlamakla birlikte karar alma süreci için önemli unsurları kullanıma sunmaktadır. Ayrıca bu konseylerin

düzenli bir şekilde toplanması dış politika ve istihbarat ilişkisi açısından önemli bir alışveriş mekanizmasının varlığını gösterir.

3.4.3. Denetim Mekanizması

ABD istihbarat topluluğu yürütme ve yasama organlarının içinde bulunan birimlerle denetime tabi bir yapıyı içerisinde barındırır. Yukarıda bahsedilen istihbaratın gizlilik faaliyeti olması ve demokrasinin hesap verme unsuru arasındaki çelişkinin varlığını en aza indirebilmek için ABD istihbaratında dış denetimciler anlamında birtakım komisyonlar/komitelerden söz etmek mümkündür. Gerek mali konularda gerekse yönetici atama işlemlerinde kongrenin onayına ihtiyaç duyulmaktadır. Ayrıca da senatörlerin istihbarat faaliyetleriyle ilgili raporlara ulaşmaları mümkündür. Yasama noktasında denetimden sorumlu olan komitelerin başında Temsilciler Sürekli Seçilmiş İstihbarat Komitesi (HPPSCI) ve Senato Seçilmiş İstihbarat Komitesi (SSCI) gelmektedir. İstihbarat teşkilatları gerekli raporları bu komitelere sunmakla görevlidir.

Bu komitelerin yanında yürütme organının da belli başlı denetim mekanizmaları bulunur. İstihbarat verilerinin ve faaliyetlerinin karar alma mekanizması için doğruluğunu ve işlerliğini denetleme noktasında Başkana tavsiye ve önerilerde bulunmak üzere Başkanlık İstihbarat Öneri Kurulu (PIAB) bulunmaktadır. Bu kurul istihbaratın verimliliği noktasında büyük öneme sahiptir. Ek olarak, bu kurulun içinde Başkan tarafından yetkilendirilmiş ve bağımsız olarak istihbarat faaliyetlerinin mali ve yönetim ile alakalı denetiminden sorumlu bir ofis de bulunur. Yürütme organı tarafından tahsis edilen bütçenin denetlendiği Yönetim ve Bütçe Ofisi (OMB) vardır. Bu ofisin en önemli görevi Başkanın düşünceleri doğrultusunda istihbaratın bütçesini düzenlenmesidir.

ABD istihbarat topluluğunda denetim mekanizması yasama ve yürütme organlarının içerisinde bulunan komiteler ve ofisler vasıtasıyla yapılmaktadır. Bu denetim mekanizmasının en önemli özelliği belirli bir iş bölümüne dayanarak, istihbarat faaliyetlerini hem mali anlamda hem de performans anlamında denetlemesidir. Kuvvetler ayrılığı ilkesine bağlı kalarak her bir devlet organının kendi içinde denetleme yaptığı bir istihbarat teşkilatından söz etmek mümkündür.

ABD istihbarat denetim mekanizması için söylenecek olursa, küreselleşmeyle beraber devlet ile birey arasındaki ilişkinin birey merkezli olduğu görülmekte ve bu da denetim mekanizmalarının yapısını etkilemektedir. Öte yandan istihbaratın içinde gizlilik olgusu ve demokrasinin hesap verme unsuru arasındaki çelişkiden dolayı bireysel hakların ihlali çok kereler gündeme gelme olasılığı vardır.

Sonuç olarak, bölümün genelinde incelenen konu ABD istihbaratın topluluğunun genel özellikleri ve paydaşlarıdır. Paydaşların en önemli özelliği istihbarat topluluğu içerisinde fonksiyonel görev dağılımı ilkesi çerçevesinde teşkilatlanmasıdır. Bölümde topluluğun tarihsel silsilesine yer verilmiş ve üç dönem içinde incelenmiş bir teşkilatlanma yapısından bahsetmek mümkündür: Kuruluş dönemi, uzmanlaşma dönemi ve modern dönem. Bunun ardından istihbarat teşkilatı içinde dış politika ile alakalı olan istihbarat teşkilatlarına bütüncül bir bakış açısıyla yaklaşılmıştır. Bu teşkilatların görev ve yetki alanı bakımından önemleri ve çerçevesi vurgulanmıştır. En son olarak ise istihbarat topluluğunu istihbarat çeşitleri, eşgüdüm ve denetim mekanizmaları bağlamında değerlendirilmesi yapılmıştır. Böylelikle ABD istihbarat topluluğunun ana argümanları ortaya konulmuştur.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

ABD İSTİHBARAT TOPLULUĞUNUN DIŞ POLİTİKA İLE İLİŞKİSİ

ABD istihbarat topluluğunun en önemli özelliği fonksiyonel görev dağılımı ilkesine göre uzmanlaşmış istihbarat birimleri şeklinde teşkilatlanmasıdır. İç ve dış istihbarata yoğunlaşmış teşkilatların birbirlerinden görev anlamında ayrıldığı fakat eşgüdüm ve koordinasyon kurumlarıyla bütünlüğünün sağlandığı görülmektedir. İstihbarat topluluğunun dış politika ile ilişkisini karar alma mekanizmasında görmek mümkündür.

İstihbarat olgusu ulusal ve küresel siyasetin karar alma mekanizmalarında önemli rol oynadığı için ülke içinde siyaset yapılanmasından etkilendiği görülmektedir. Özellikle bu durumu ABD siyaset yapılanması ve istihbarat topluluğu bağlamında görmek mümkündür. ABD siyasetinin en önemli özelliklerinden bir tanesi, güçlerin totaliter rejimlerin tersine bir noktada toplanmadığı, bunun aksine farklı noktalarda toplanan güçten bahsedilmesidir. Bunun en açık ifadesi olarak ABD siyasetine hâkim olan katı kuvvetler ayrılığı ilkesiyle, yani yasama ve yürütme organlarının birbirini azledememesiyle, anlatmak mümkündür. Bu durum ABD istihbarat topluluğunun yapılanmasında da görülür. İstihbarat topluluğunun değişik merkezler çevresinde toplanması tek elden yürütülen istihbarat faaliyetlerinin olumsuz tutumlarını ve başarısızlık riskini azaltması açısından önemli bir role sahiptir. Ayrıca bu duruma istihbaratta uzmanlaşmanın da eklenmesiyle ve istihbarat kurumları arasındaki iletişimin artmasıyla bilgi alışverişinin ve kurgulanmasının olumlu sonuçlarının elde edildiğini görmek mümkün hale gelir. ABD istihbarat topluluğunda gücün farklı merkezler çevresinde toplanması başarısız istihbarat oluşturma riskinin de azalmasına neden olabilmektedir.

ABD istihbarat topluluğunun genel yapısı düşünüldüğünde siyasi olayların sonuçları bağlamında bir yapılanmaya gidildiği görülmektedir. Yukarıda da bahsedildiği üzere, istihbarat başarısızlıkları reformların sebebi olmuş ve bunların sonrasında fonksiyonel görev dağılımı çerçevesinde teşkilatlanmış bir yapıdan bahsetmek mümkün hale gelmiştir. ABD'deki diğer istihbarat birimlerine baktığımız zaman ABD istihbarat topluluğunun fonksiyonel olarak birbirlerinden ayrıran

birimlerden oluştuğu fakat eşgüdümlü mekanizması sayesinde entegrasyonu sağlanmış bir organizma gibi düşünmek mümkündür. Bu kurumların dış politika yapım sürecine en büyük etkilerinin karar alma mekanizması dâhilinde olduğu görülür.

Bu bölümün en önemli amaçlarından birisi istihbarat ve dış politika ilişkisinin ortaya konulmasıdır. İstihbarat topluluğundaki birimlerin dış politika yapım sürecindeki etkileri ne yönde bir seyir izlemektedir sorusuna cevap aranmaktadır. Böylelikle istihbarat topluluğunun karar alma mekanizmasındaki rolünün nasıl olduğunu betimlemek adına olay incelemesi yapmak istihbarat ve dış politika ilişkisinin somutlaştırılması anlamında önem kazanır. Bundan dolayı olay incelemesi bazında incelenecek olaylar Küba Füze Krizi, Vietnam Savaşı, Körfez Savaşı (1991) ve Irak Müdahalesi (2003).

4.1. OLAY İNCELEMELERİ

İstihbarat topluluğu ve dış politika ilişkisinin nasıl bir düzlemde kendini gösterdiği sorusuna yanıt vermek için örnek olaylar çerçevesinde durumun değerlendirmesi gerekmektedir. İstihbaratın dış politika konusundaki en önemli etkisini karar alma mekanizmasında görmek mümkündür ve istihbaratın dış politika etkinliği karar alıcıların algıları, olay tanımlamaları ve ideolojileri çerçevesinde istihbarata atfettikleri öneme bağlı olarak etkili olabilmektedir (Öztop, 2016: 54).

ABD istihbarat topluluğu içinde CIA'yi fonksiyonel ve yetki bakımından ayırmak mümkündür. Bundan dolayı CIA'ye ayrı bir yer açmakta fayda vardır. ABD istihbarat topluluğundaki diğer istihbarat topluluklarından belirli noktalarda ayrılır. CIA, ABD istihbarat topluluğunun merkezinde yer alan ve sadece dış istihbarattan sorumlu bir kurumdur. Bunlarla birlikte CIA Başkanı, ABD Başkanının hem istihbarat danışmanı olarak görev yapar hem de operasyonlar ve istihbarat gereksinimleri hakkında Başkana bilgi verir. Bu durum bile istihbarat ve dış politika arasındaki ilişkinin birbirini etkileyebilmesi bağlamında önem arz etmektedir. Özellikle dış operasyonlar anlamında büyük bir yetki ve sorumluluğa sahip olan kurum birçok kere karar alma mekanizmasında önemli rol oynamıştır. Daha sonra detaylarıyla incelenecek olan olaylar anlamında 1991 yılındaki Çöl Fırtınası (Operation Desert Storm) ile Çöl Zırhı (Operation Desert Shield) operasyonlarını desteklemesi başlıca

örnekler arasında yer alır (www.cia.gov, 1997). Bunların yanında ayrıca Küba Füze Krizi ve Vietnam'daki faaliyetlerinin birebir dış politikada etkili olduğu görülmektedir.

Olay incelemelerinin genel görünümünü ve CIA'in ABD istihbarat topluluğundaki önemini bahsettikten sonra belirli olaylar çerçevesinde istihbaratın dış politikaya etkisini araştırmak için seçilen olayların sıralaması şu şekildedir: Küba Füze Krizi, Vietnam Savaşı, Körfez Savaşı ve Irak Müdahalesi (2003)

4.1.1. Küba Füze Krizi

Ekim Füzelere de denilen Küba Füze Krizi uzun zamanlardan beri istihbarat anlamında önemi olan bir olay olarak karar alma mekanizmasını etkilemesi açısından dikkate değer argümanlar içermektedir. Krizi, özellikle de akademisyenlerin ilgi alanında John F. Kennedy, Nikita Kruşçev ve Fidel Castro gibi siyasi liderlerin karar ve eylemleri açısından büyük bir yer edinen olay olarak betimlemek doğrudur (Blight ve Welch, 1998: 1). Soğuk Savaş döneminde ABD ve Sovyet Rusya'nın ilk defa somut olarak karşı karşıya geldiği ve diplomatik yolların aktif bir şekilde devreye sokulmasıyla yumuşama (*détente*) dönemine işaret eden olay olarak göze çarpar.

Krizin en belirgin sebepleri arasında ise ABD'nin çevreleme politikasının çerçevesinde Türkiye ve İtalya'ya yerleştirdiği füzelere karşılık Sovyet Rusya'nın Küba'ya yerleştirmesi ile başlamıştır. Türel'in (2017: 107) ifadesi ile Kruşçev'in bu durumdan rahatsızlığını defalarca dillendirmesine rağmen Sovyet Rusya'yı ABD'nin sınırlarına yakın bir yere füze yerleştirmeye iten ana sebep, Türkiye ve Sovyet Rusya'ya yakın olan ülkelere konuşlandırılmış olan nükleer başlıklı jupiter füzeleridir. Füzelere konuşlandırılmasının sebebi her ne olursa olsun Sovyet Rusya'nın böylesine bir eylemi gerçekleştirmiş olması hem bölgedeki hem de küresel çaptaki siyasi tansiyonu yükseltmiştir. NSA'nın fotoğraflamak için kullandığı U2 casus uçakları Küba'da konuşlanan füzelere görüntüsü Başkan'a Savunma Bakanı Robert McNamara tarafından verilerek ABD'nin karşı bir hamle yapmasına sebep olmuştur (www.nsa.gov, 2019). Bunun ardından Kruşçev ve Kennedy arasında bir dizi mektuplaşmalar olmuştur ve ardından her iki devlet de Türkiye'ye ve Küba'ya konuşlandırdıkları füzelere kaldıracağını taahhüt etmişlerdir. Fakat Kennedy, ABD

seçimlerine etkisi olmasının ihtimalinden dolayı Türkiye’deki füzelerin kaldırılacağını kamuoyuna duyurulmasını istememiştir (Yavuz, 1999: 203).

Küba Füze Krizindeki istihbarat olgusu incelenirken karşılaşılan en önemli unsurların başında toplama, analiz, istihbarat başarısızlığı ve istihbaratı suistimal etme gelmektedir (Blight ve Welch, 1998: 2). İstihbarat başarısızlıklarının en önemli rneği olarak da gösterilen bir olay olarak dikkatleri çeker; ayrıca istihbaratın sadece bilgi aktarımı boyutunun üzerinde durularak karar alma mekanizmasına katılımı konusunda da dikkat çekmektedir. Bu durumu Morin (2011: 23), Küba Füze Krizi’ndeki istihbaratın rolüne bakıldığında dış politika karar alıcılara U2’lar aracılığıyla sadece bilgi aktarımı şeklinde olduğunu ve istihbarat birimlerinin karar alıcılara sadece bilgi aktarımı şeklinde olması gerektiği söylemlerinin de güçlenmesine sebep olduğu bağlamında irdelemiştir. Küba Füze Krizi’nin ABD dış politikası açısından öneminin bilgi aktarımı çerçevesinde ilerlemesi gerektiği doğrultusunda olduğunu söylemek mümkündür. Kriz istihbarat başarısızlığı açısından değerlendirildiğinde ise Rus füzelerinin ABD’nin hemen yanındaki bir ülkeye yerleştirilmesinin önceden haber alınamaması açısından değerlendiren Garthoff (2008: 18), olayın ABD istihbaratının toplama, analiz ve tahmini değerlendirmeler çerçevesinde alınması gerektiğine vurgu yapmaktadır. İstihbarat başarısızlığından dolayı krizin büyümesine sebep olmasına ek olarak, akabinde gelişen olaylar ve istihbaratın NSA kaynaklı bir şekilde sağlanması sonucunda gerçekleşen diplomatik olayların krizin dozunu azalttığı görülmektedir. Böylelikle, istihbarat ve dış politika ilişkisinin karar alma mekanizmasına bilgi aktarımını sağlama konusundaki etkisinden söz etmek mümkündür.

Sonuç olarak, yukarıdaki bilgilerin ışığında, Küba Füze Krizi’nin ABD istihbarat topluluğu açısından en önemli özelliği bilgi aktarımı noktasındaki durumunun başarısızlığı olarak görülebilir. İstihbaratın karar alma mekanizmasına sağlayacağı bilgi akışındaki verimsizliğinden kaynaklanan olaylar silsilesi sonucunda, Türk kamuoyunun da sonradan bilgilendirildiği, çevreleme politikasının önemli bir durak noktası olan Türkiye’deki füzelerin geri çekilmesi ile sonuçlanması ABD istihbaratı açısından dikkate değer bir istihbarat başarısızlığı olarak görülür. İstihbarat teşkilatlanmasındaki reformlarla ilgilenen karar alıcılar ve analizciler için, Küba Füze Krizi’nin çözümünde rol oynayan unsurların, dış politika karar alma mekanizmasının aktörleri ve istihbarat teşkilatlanmasının uyumunun aksiyonları anlamında, özellikle

istihbarat teşkilatının rolünün saf bir şekilde bilgi aktarımı olması, önemli argümanlar barındırmaktadır (Wirtz, 2008: 120). Ayrıca Küba Füze Krizi'ndeki istihbarat birimlerinin saf bir şekilde bilgi aktarma işlevini yerine getirmesi konusunda tartışmalar olmakla beraber Körfez Savaşı, Vietnam Savaşı ve Irak Müdahalesindeki istihbarat birimlerinin operasyonel yönünün dış politika etkinliği anlamında önemli girdiler sunduğu görülmüştür.

4.1.2. Vietnam Savaşı

Soğuk Savaş döneminin en önemli mücadele alanları arasında yer alan Vietnam, ABD ve komünist bloğun arasında süregelen mücadele kapanına sıkışmış ülkelerin hiç biri Vietnam'ın çektiği acıları çekmemesi açısından önemli bir yere sahiptir (Hook ve Spainer, 2018: 92). Ayrıca Soğuk Savaş döneminin ikinci sıcak çatışması olarak dikkat çeker. Çatışmanın başında Kore'deki duruma benzer bir durum ortaya çıkmasına rağmen 1975 yılında Kuzey ve Güney Vietnam birleşmiştir.

İstihbarat topluluğunun Vietnam'daki rolüne bakıldığında karar alma mekanizması ve istihbarat arasındaki kopukluktan bahsetmek mümkündür. Güney Vietnam'daki faaliyetleri kapsamında McCone başkanlığındaki istihbarat teşkilatını öngörülerinin Kennedy yönetimini etkileyememesinin ardından oluşan ve sonrasında yönetime gelen Johnson yönetiminin CIA'in uyarılarını dikkate almaması sonucunda oluşan siyasi atmosfer CIA'in dış politika karar alma faaliyetleri içerisinde önemini arttırmasına sebep olmuştur (Ford, 2011: 81-82). CIA, Vietnam krizinde ordu ve Beyaz Saray arasında kalmış ve Başkan Johnson'un iyi karşılamadığı CIA tarafından rapor edilen Güney Vietnam'daki atmosferin ABD adına kötümser olduğunu dillendirse dahi politika yapım sürecinde bir etkisi olmamıştır (Anderson, 2002: 106). Böylelikle istihbarat topluluğunun Küba Füze Krizi'nde yapamadığı tahmini değerlendirmelerin Vietnam krizinde yapılması ve sonucunda gelişen olayların istihbaratın dış politika etkinliğinin sağlanması noktasında büyük önem arz etmektedir.

Vietnam'daki kötü sonuçlar ABD dış politikasının dönüm noktalarından biri olarak görülmektedir. Vietnam'daki sonuçların tekrarlanmaması adına Kongre, Başkan-Ordu-CIA üçgeninin yurtdışındaki masraflı girişimlerine bir kontrol

mekanizmasının getirilmesi konusunda, Kongre tarafından Amerikalı askerleri geri çağırma yetkisinin kullanılacağı, “Savaş Yetkisi Kararnamesi” çıkardı (Hook ve Spainer, 2018: 103). Bu kararnamenin en önemli özelliklerinden birisini güç ve demokrasinin bağdaşmayacağını ortaya koyması olarak belirtmek mümkündür; fakat bu yetkiyi Kongre çok fazla kullanma yoluna gitmemiştir.

Sonuç itibarıyla, Vietnam tecrübesi, ABD istihbarat topluluğu ve dış politika ilişkisi açısından karar alma mekanizması-istihbarat uyumunun önemine vurgu yapabilmektedir. Vietnam krizi, Kongrenin çıkarmış olduğu kararnamenin de altını çizdiği gibi yürütme organının bünyesinde bulunan yeterince kontrol edilemeyen gücün olumsuz yönlerine vurgu yapan bir olay olarak tanımlanması mümkündür.

4.1.3. Körfez Savaşı (1990-1991)

Özellikle küreselleşmenin de etkisiyle iki kutupluluk düzeninin sona ermesiyle etkilenen uluslararası sistem belirli değişimler geçirmiştir ve Körfez Savaşı uluslararası ilişkilerin evrilmesine etkisi bakımında incelendiğinde askeri gücün önemini göstermektedir (Özkan, 2008: 107). 1979 İran İslam Devrimi’nden sonra ABD Irak’ı İran’ı çevrelemek için desteklemiş olmasında rağmen, Irak’ın bu destek ile Arap ülkeleri arasında daha iyi bir konuma gelmesi ABD’yi bölgede İran ve Irak’ı kapsayacak şekilde çift çevreleme politikasını devreye sokmasına neden olmuştur (Çakmak, 2016: 417). Bu çifte çevreleme politikasının 1989 İran-Irak savaşının ardından oluştuğunun söylemek mümkündür. Bennis (2000: 4), bu çift çevreleme politikasının devreye girmesinin en önemli sebebinin, İran’ın Körfez’deki ABD çıkarlarına tehdit oluşturmasından daha az olsa bile, Irak’ın güçlenmesinin bir tehdit unsuru olarak ABD tarafından görülmesi olarak gösterir.

Körfez Savaşı’nda istihbarat sağlanması açısından etkili olan en önemli teşkilatların CIA, DIA ve NSA olduğu görülmektedir ve 1990-1991 yıllarındaki Irak işgali sırasında istihbarat operasyonları anlamında CENTCOM ve istihbarat topluluğu arasındaki koordinasyon ve eşgüdümü sağlamak için Pentagon’da Ulusal Müşterek İstihbarat Merkezi (*National Joint Intelligence Center*) (NJIC) kurulmuştur (www.cia.gov, 1997). NJIC içinde ABD Genelkurmay Başkanlığı, NSA, DIA ve diğer istihbarat teşkilatlarından temsilciler bulunmaktaydı fakat CIA ilk başta NJIC içinde

olmayı kabul etmese de sonradan bu topluluğa katıldı (Specter, 1998: 30). Fakat CIA, faaliyetlerini Pentagon yerine Langley'deki karargahından yönetmeyi tercih etti (www.cia.gov, 1997). Bu durum ise operasyonların müşterek bir şekilde yürütülmesinin yerine ayrık bir şekilde yürütülmesine sebebiyet vererek koordinasyon ve eşgüdüm eksikliğini ortaya çıkarmıştır. CIA ve askeri operasyon birimlerinin Çöl Fırtınası Harekâtı (*Operation Desert Storm*) ve Çöl Kalkanı Harekatındaki (*Operation Desert Shield*) istihbarat bilgi akışının sağlanmasından sorum olan NJIC'in önemi büyüktür. Bu operasyonlarda etkili olan güçlere bakınca CIA ve Askeri İstihbarat Müfrezesi (*Military Intelligence Corps*) olduğu görülmektedir ki Çöl Fırtınası ve Çöl Kalkanı operasyonlarının önemi Askeri İstihbaratın katılmasında yatmaktadır (Quinn, 2014). Özellikle CIA'in Amerikan savaşçılara hem operasyonel destek hem de istihbarat desteği vermesi Körfez Savaşının sonucunu etkileyen en önemli unsurlardan biridir ve bunu haritaları, fotoğrafları, düşman askerlerin izlediği yolları askeri birimlere vererek yapmıştır (CIA, 1997). Cordesman ve Wagner (1994: 306) istihbaratın eşgüdümü başarısızlığına rağmen Körfez'deki zaferi değerlendirirken bu istihbarat başarısızlığını iki konu üzerinde değerlendirir:

- Koalisyon güçlerinin istihbaratı ABD'nin USCENTCOM birimine yıkmaları,
- ABD istihbaratındaki koordinasyon ve eşgüdüm eksikliğinde CIA'in rolü

Özellikle karar alıcılar açısından önemli olan istihbaratın koordinasyon eksikliği istihbarat başarısızlığının ana sebepleri arasında yer almaktadır. 1.Körfez Savaşına katılan koalisyon kuvvetleri ve Irak askeri heyetleri arasında 3 Mart 1991 günü Kuveyt- Suudi Arabistan sınırının kuzeydeki Safuen kasabası yakınında çölde bir çadır içinde ateşkes görüşmeleri yapıldı. Irak, Kuveyt'i ilhak kararını kaldırmak ve tazminat ödemek başta olmak üzere bütün şartları kabul etmek zorunda kaldı ve bu şekilde Körfez Savaşı fiilen sona ermiş oldu (Duman, 2017: 2). 1. Körfez Savaşının sonucunun ABD'nin lehine olmasına rağmen, istihbarat anlamında çıkarılacak derslerin olduğu açıktır. CIA'in karar alma mekanizmasında Başkan'a bağlı bir kurum olması ve bilgi akışının sağlanmasından dolayı bir askeri başarıdan söz etmek mümkündür. CIA ile karar alma ve askeri birimler arasındaki sağlıklı bağlantı sonucun ABD açısından dış politika etkinliğinin sağlanmasına sebep olmuştur. Körfez

Savaşından istihbarat anlamında çıkarılacak derslerin en önemlisi ise ABD istihbarat topluluğu içindeki eşgüdüm ve koordinasyon eksikliğinin ve ayrık çalışmanın ortaya çıkmasıdır.

4.1.4. Irak Müdahalesi (2003)

ABD ve İngiltere'nin başının çektiği koalisyon güçlerinin “Irak’ı Özgürleştirme Operasyonu” olarak da tanımladığı bir olaydır. Bu operasyonun başlamasına neden olan sebep Irak’ın elinde kitle imha silahlarına sahip olduğu bilgisi olduğudur. Kitle silahlarının varlığının yanında, Irak Hükümetinin El-Kaide’ye yardım ettiği konusu diğer müdahaleye gerekçe çıkaran sebep olarak dikkatleri çeker (Shrader, 2006). Müdahalenin başlamasındaki ana aktör ABD’dir ve Birleşmiş Milletlerin 1444 sayılı kararıyla müdahalenin “bölgede uluslararası barışı ve güvenliği tesis etmek” amacıyla gerçekleştirmesinin önünü açmıştır (Lerner, 2004: 164). Pentagon ve Bush yönetimindekiler Irak’ın silahsızlandırılması için atılacak adımların acilen atılması taraftarıydı. Goldman (2014: 304) Powell Irak’taki sorunun çözümü için Colin Powell’in BM’yi işaret ettiğini dile getirirken Bush Hükümetinin Irak işgalinde kararlı olduğu ve Powell’in Irak’ta olduğu var sayılan kitle imha silahları senaryosunun bir kurgu olduğunu söylemektedir.

Bu müdahalenin en büyük argümanlarından birisi Irak'ın elinde bulunan kitle iletişim silahları bulundurmasıdır; fakat bu silahların Irak tarafından bulundurduğudur fakat bu konu hakkında kanıtlanmış bir gerçek bulunmamaktaydı (Chilcot, 2016: 42). Zaten, Chilcot’un raporunda da değindiği gibi ABD hükümetinin Irak işgali hakkında planları hazırdı ve bunları destekleyecek raporlara ve dolayısıyla nedenlere ihtiyaç duyuluyordu ve bu ihtiyacı da CIA Bush yönetiminin direktiflerine göre yapacaktı (Chilcot, 2016: 47). Ayrıca Irak'ta kitle imha silahlarının bulunup bulunmadığı hakkındaki istihbaratın manipülasyon edilmesi Iraklı ajan Curveball tarafından manipüle edilmiştir (Prados, 2007). Ek olarak, 9/11 saldırılarından sonra ABD istihbarat teşkilatının terörle mücadele görevini eline aldığı hızla hızlı cevaplara duyulan ihtiyaç ve sağlam delillerin yokluğu birleşince durum, istihbaratın siyasallaşması açısından kötüleşmiştir. Irak Müdahalesine sebepleri bağlamında ABD istihbaratının siyasallaşması konusunu ortaya atmak mümkündür.

4.2. ABD İSTİHBARAT TOPLULUĞU VE DIŞ POLİTİKA İLİŞKİSİNİN PANAROMASI

Uluslararası sistemin çok boyutlu ve çok kutuplu olan yapısı gereği ülkelerin dış politika anlamında kullandığı argümanlarda da değişiklikler görülmektedir. Güvenlik ve dış politika kavramları, belirli kırılmalarla oluşan evrilme sürecinin felsefi arka planında uluslararası çatışmalar boyutunun makro seviyelerden, yani dünya güvenliğini doğrudan ilgilendiren yok olma tehlikesinden, mikro ölçekli bölgesel krizlere dönüşmesi düşüncesinin içinde yer almaktadır (Asal, 2018: 38). Sürekli kabuk değiştiren bir uluslararası sistemde bilginin elde edilmesi kadar onun analizi ve değerlendirilmesi de en az o kadar önemlidir.

Karar alma mekanizmalarının işlerliği anlamında istihbarat faaliyetleri yardımcı konumda olup yadsınamaz katkılar sunar. İstihbarat topluluğunun önemi bu noktada devreye girmektedir. İyi bir istihbarat topluluğu her zaman iyi politika garantisi vermemektedir; fakat kötü bir istihbarat topluluğunun kötü politikaya yönlendirmesi daha mümkün görülür. Bu sebeple istihbarat topluluğu yapılanması her zaman karar alma sürecinde önemli derecede bir etkiye sahiptir. İstihbarat topluluğu yapısı özellikle dış politika karar alma süreçlerine önemli girdiler sunması açısından politika yapıcılarını destekler şekilde dizayn edilmesi elzemdir.

ABD istihbarat topluluğunun tarihsel süreç içinde dönemsel olarak incelenmesinde görülebilir ki istihbarat topluluğu kültürünün oluşması tarihsel devinimler, tecrübeler ve değişen ihtiyaçlar çerçevesinde şekillenmiş bir yapıyı arz etmektedir. ABD istihbarat teşkilatı da dış politika karar alıcılarının daha donanımlı olabilmesi adına belirli merhalelerde değişimler geçirmiştir. Bu değişimleri dönemlere ayırarak incelediğimizde kuruluş döneminde basit ve karmaşık olmayan bir istihbarat teşkilatlanması görülür. Uzmanlaşma döneminde ise Soğuk Savaş zamanlarında bir getirisi olan uzmanlaşmanın hat safhada olduğu bir yapıdan bahsedilebilir. Bu dönemde özellikle istihbaratı hem sivil-askeri-bağımsız şekilde sınıflandırmanın yanında iç-dış-teknik istihbarat olarak da sınıflandırmak mümkündür. Modern dönem ise istihbarata bütüncül bir şekilde bakarak dış politika ve istihbarat ilişkisinin boyutlarının değiştiği bir dönem olarak dikkat çekmektedir.

İstihbarat ve dış politika ilişkisine bakıldığında istihbarat topluluğunun teşkilatlanması fonksiyonel görev dağılımı ilkesi gereği oluşturulması dış politika

etkinliğini sağlayabilme bağlamında önemli girdileri sunması açısından önemlidir. Sadece ABD istihbarat topluluğuna değil küresel siyasetteki ülkelerin istihbarat topluluklarının yapısına baktığımızda istihbarat topluluğunun fonksiyonel anlamda iç ve dış olarak ayrıldığı görülmektedir. Örneğin, İngiltere’de MI5 ve MI6; Rusya’da FSB (Federal Güvenlik Servisi) ve SVR (Dış İstihbarat Servisi) ve Fransa’da DST (Güvenlik ve İstihbarat Servisi) ve DGSE (Dış İstihbarat Servisi) olarak ayrıldıkları görülebilir. Ayrıca bunlara ek olarak söylenebilir ki ABD’deki 12333 sayılı kanun gereği CIA’in iç istihbarat ile bağı kesilmiş ve sadece dış istihbarata yoğunlaşmasına izin verilmiştir. Böylelikle dış istihbarata yoğunlaşmış bir istihbarat biriminin varlığı dış politika karar alma mekanizmasına verimlilik kazandırmakla beraber istihbarat teşkilatının bütünleşmesi anlamında önemli unsurları aynı potada eritme imkânını da sağlamaktadır. Stratejik boyutlarıyla ele alındığında ‘istihbarat’ olgusu, daha geniş bir kapsamda farklı istihbarat konu ve kaynaklarının birbirine entegre edilerek, eklemlenmiş bilgilerin hizmete sunulmasını gerektirmekte, böylece ‘stratejik istihbarat’ konusu gündeme gelmektedir (Beşe ve Seren, 2011: 126). Hem fonksiyonel görev dağılımı ilkesine göre teşkilatlanmış istihbarat topluluğunun hem de bu ilke gereği teşkilatlanmamış topluluğun dezavantajları bulunmaktadır. Entegre olmuş farklı konu ve kaynakların tek bir birim tarafından yapılmasının daha belirgin dezavantajları olmasına rağmen istihbarat topluluğunun kaynaklarını ve esnekliğini arttırmak adına iki önemli unsurun bir arada olmasına ihtiyaç vardır: eşgüdüm ve uzmanlaşma (CIA, 2004: 3). Bundan dolayı, stratejik istihbarat devletlerin varlığı ve politikalarının olumlu sonuçlanması için önemli bir kavram olarak karşımıza çıkar. Sadece dış istihbarata odaklanmış bir istihbarat kurumu her zaman karar alıcıların faaliyetlerinde katkı beklediği kurum olma hüviyetini koruyacaktır. Bundan dolayı istihbarat topluluğunun fonksiyonel görev dağılımı ilkesi çerçevesinde teşkilatlanmasının hem olumlu hem de olumsuz örneklerini ABD dış politika analizinde görmek mümkündür.

Modern anlamda istihbarat topluluklarının politikaya destek sağlamalarının daha etkili ve verimli olması için fonksiyonel olarak birimlere ayrılması ve bir çatı organizasyon tarafından entegrasyonunun sağlanması durumunu ABD istihbarat topluluğunun bünyesinde yer edinmiştir. Bu topluluğun teşkilatlanmasının ana unsurlarını ABD istihbarat topluluğunun ihtiyaçlar doğrultusundaki eviniminde

görmek mümkündür. ABD istihbaratının itici güçleri olan CIA, NSA, FBI ve DNI istihbarat teşkilatının fonksiyonel anlamda ayrılan istihbarat birimleri ve bunların entegrasyonunun sağlandığı bir yapıyı ve bu yapının işlerliğini göstermesi açısından olumlu bir örnek olarak ortada durmaktadır. ABD istihbaratının çeşitli politikalara cevap verebilmesi ve destek olabilmesi için fonksiyonel olarak birimlere ayrılması ve bu birimlerin eşgüdüm ve entegrasyonu karar alma mekanizmalarının etkileyebilme ölçütünde aranmaktadır. Daha açık bir ifade ile, dış politika karar alma mekanizması ve istihbaratın birbirini karşılıklı olarak etkilediği olaylar ve durumlar tarihsel süreçte mevcuttur. Böylesine bir karşılıklı ilişkinin bir sonucu olarak değişen küresel siyaset, güvenlik ve dış politika algılarının değişimi, yeni alanların istihbarat faaliyetlerine eklenmesine sebep olmuştur.

ABD istihbaratının şekillenmesinde çok büyük etkileri olan olayların başında Pearl Harbor ve 9/11 saldırıları gelmektedir. ABD istihbarat teşkilatı belirli noktalarda sadece bilginin aktarımı ve kullanımı noktalarında dış politika karar alma mekanizmasına dâhil olurken bazı noktalarda ise operasyonlar çerçevesinde karar alma mekanizmasına dâhil olmuştur. Küba Füze Krizi ABD istihbaratının bilgi akışını sağlaması açısından önemli rol oynadığı bir dış politika süreci olurken Vietnam'da ise Güney Asya politikalarına katıldığı bir süreç olmuştur (Ford, 1998: 80). Özellikle Küba Füze Krizinde NSA'in etkin olduğu görülmektedir. Küba Füze Krizi'nin istihbarat ve dış politika anlamındaki en önemli unsuru iki unsur arasında bilgi akışının sağlanmasının neticesinde belirli kazanımların elde edildiği görülmektedir. Vietnam örneğinde ise Küba Krizi'ndeki istihbarat-dış politika ilişkisinin gerçekleşmediği ve karar alıcı konumundakilerin istihbarattan gelen raporlar bağlamında bir strateji izlemediği görülmektedir. Vietnam ve Küba örneklerinin en ilgi çekici özelliği ise istihbarat-dış politika bağlantısındaki verimlilik olduğunu söylemek mümkündür. Körfez Savaşı'ndaki istihbarat durumuna bakıldığında istihbarat topluluğu arasındaki koordinasyon ve eşgüdüm eksikliğinden bahsetmek mümkündür. 2003'teki Irak Müdahalesinde ise istihbaratın siyasallaşma durumu ve sonrasındaki dış politika karar mekanizmasının işleyişi açısından örnekler bulunmaktadır.

Sonuç olarak, belirli istihbarat başarısızlıkları çerçevesinde şekillenmiş bir ABD istihbarat topluluğu teşkilatlanmasından söz etmek mümkündür. ABD istihbarat topluluğunun yapısı zaman içinde belirli değişimlere maruz kalmış ve bu değişimlerin

en önemli sebebinin dış politika ile olan ilişkisinden kaynaklandığını söylemek doğru olur. Bu değişimlerin merkezinde ise uzmanlaşma dönemi olan 1945-2001 yılları arasında kurulan istihbarat birimlerinin fonksiyonel görev dağılımı ilkesi gereği ayrıştırılması yer almaktadır. Fonksiyonel görev dağılımının en bariz göstergesi ABD istihbarat topluluğu, dış politikayı destekleyen en önemli unsur olması durumunun somutlaştırılmış bir örneği olarak betimlenebilmektedir. ABD dış politikasını destekler biçimde politika yapımında yer almasını Küba Füze Krizi, Vietnam Savaşı, Körfez Savaşı, 9/11 Saldırıları ve Irak Askeri Müdahalesi gibi mefhum olaylarda görebilmek mümkündür. İstihbarat topluluğu gerek tarihsel sürecindeki ihtiyaçlara göre eklenen ve değişen birimlerinden gerekse de istihbarat başarısızlıkları sonucunda tekrar biçimlendirilen yapısıyla ABD dış politika karar alıcıları bağlamında çok önemli ve tartışmasız bir yere sahiptir. Asimetrik çatışmaların yaşanabildiği bir dönemden bahsedilmesinin altında yatan en önemli sebeplerin başında uluslararası ilişkilerin ve sistemin çok boyutlu ve çok kutuplu olması gelmektedir. Dış politika ve istihbarat arasındaki ilişkinin, istihbarat başarısızlıklarına rağmen, birbirini karşılıklı olarak destekleme ve etkileme biçiminde gerçekleştiği görülmektedir.

Bölümde incelenen konuların ana argümanı ABD istihbarat topluluğu ve dış politika arasındaki ilişkinin nasıl bir eksen üzerinde ilerlediğidir. Bunun somutlaştırılabilmesi için belirli olaylar incelenmiştir ve bu olaylar ise Küba Füze Krizi, Vietnam Savaşı, Körfez Savaşı ve Irak Müdahalesi (2003) olarak belirlenmiştir. Küba Füze Krizi'nde istihbarat ve dış politika karar alıcıları arasında bilgi akışının olduğu ve sonucunda oluşan yumuşayan bir dış politika atmosferinden söz etmek mümkündür. Vietnam Savaşında ise istihbarat ve karar alıcılar arasındaki koordinasyon ve bilgi akışındaki eksiklikten bahsetmek mümkündür. Körfez savaşında ise istihbarat birimlerinin arasındaki eşgüdüm kopukluğu sonucunda dış politika etkinliğinin sağlanamaması konusundan bahsetmek mümkündür. Irak Müdahalesi konusunda ise istihbaratın siyasallaşması sonucunun ele alındığı görülmektedir. Olay incelemesinin sonunda ise istihbarat ve dış politikanın hangi unsurlar çerçevesinde ilişki içinde olduğu betimlenmiştir.

SONUÇ

Tezin ana konusunu istihbarat ve dış politikanın birbirini destekler ve etkiler şekilde ilerlediği oluşturmaktadır. İstihbarat ve dış politika ilişkisi, ABD istihbarat topluluğunun teşkilatlanması ve karar alma mekanizmasına katılımı anlamında incelenmiştir. Bu incelemeyi yaparken kullanılan ana unsur ABD istihbarat topluluğunun fonksiyonel görev dağılımı ilkesi ile teşkilatlanması bağlamında kendini göstermiştir. Bu ilke gereği uzmanlık alanlarına ayrıştırılan istihbarat teşkilatlarının incelemesi yapılırken bütüncül bir bakış açısını aktarabilmek için öncelikle istihbarat teşkilatındaki mevzu ilke gereği yapılan ayrıştırmanın sebeplerine ve tarihsel sürecine değinilmiştir. Tarihsel sürecin istihbarat araştırmaları anlamında büyük önem taşıdığı, ABD istihbarat topluluğunun ihtiyaçlar ve teknolojik yenilikler çerçevesinde şekillenmesi bağlamında vurgulanmıştır. ABD istihbarat topluluğu tarihsel bir devrimin sonunda oluşmuş ve bugünkü teşkilatlanma hüviyetine kavuşmuştur. Böylelikle ABD için istihbarat kültüründen söz etmek mümkündür.

Çalışmada öncelikle istihbarat ve dış politika analizi üzerinde durulmuştur. İlk olarak 21'inci yüzyıl uluslararası ilişkilerinin genel yapısı çok kutupluluk ve çok boyutluluk unsurlarını merkeze alarak anlatılmıştır. Bu unsurlar çerçevesinde oluşan ve yenilenen bir istihbarat tanımının zorunluluğu üzerinde durularak ortaya çıkarılan tanımın hem 21'inci yüzyıl istihbarat teşkilatlanmasının gerekleriyle hem de dış politika ilişkisindeki etkinliğin sağlanması açısından önemi vurgulanmıştır. Dış politika analizini birey, devlet altı gruplar, devlet ve sistem çerçevesinde anlatarak yüzeysel bir resmin çıkması sağlanmaktadır. Ardından ABD'de dış politika yapım süreci incelenmiştir ve bu inceleme analiz ve kurumlar bağlamında gerçekleşmiştir. Analiz kısmında karar alma mekanizmasının ana argümanları olan anayasal düzen, yasama ve yürütme organları çerçevesinde; etki gruplarının lobi faaliyetleri, baskı grupları ve medya çerçevesinde bir incelemenin yapıldığı söylenebilir. Dış politika yapım sürecinin ikinci ayağı olan kurumlar bütüncül bir bakış açısıyla ilgi alanları terörizm, uluslararası ilişkiler ve askeri operasyonlar bazında bir incelemeye tabi tutulmuştur. Ayrıca burada Başkan ve Kongre'nin de dış politikadaki yetki görevlerine

yer verilerek karar alma mekanizmasının ana dinamiklerinin nasıl çalışıldığı konusuna vurgu yapılmıştır.

ABD istihbarat topluluğu, tarihsel süreç içinde ABD’de istihbaratın şekillenmesi anlamında üç döneme ayrılarak incelenebilir. Bu dönemler, basit bir teşkilatlanma modelinin görüldüğü kuruluş dönemi, fonksiyonel görev dağılımı ilkesi çerçevesinde oluşan uzmanlaşma dönemi ve istihbarat topluluğuna bütüncül bakmanın ve eşgüdüm mekanizmasının oluşturulmasıyla bugünkü halini alan modern dönem şeklindedir. Uzmanlaşma döneminde istihbaratın iç-dış-teknik istihbarat şeklinde ve bağımsız-sivil-askeri şeklinde ayrıştırıldığı görülmektedir. Tarihsel süreç sonunda oluşan ABD istihbarat topluluğundaki en önemli unsurunun fonksiyonel görev dağılımı ilkesi bağlamında oluşmuş olan istihbarat teşkilatlarıdır. ABD istihbarat topluluğu değerlendirilmesi istihbarat çeşitleri, eşgüdüm/koordinasyon mekanizması ve denetim mekanizmaları çerçevesinde yapılmıştır. Son bölümde ise istihbarat ve dış politika ilişkisinin nasıl bir yörüngede gerçekleştiği konusunu olay incelemeleri çerçevesinde örneklemeler ile ortaya konulmaya çalışılmıştır. İncelenen olaylar ise Küba Füze Krizi, Vietnam Savaşı, Körfez Savaşı ve Irak Müdahalesidir.

Sonuç olarak tezin en önemli vurgusu fonksiyonel görev dağılımı ilkesine göre teşkilatlanmış olan ABD istihbarat topluluğunun dış politika ile olan ilişkisinin somutlaştırılmasıdır. Bunu yaparken öncelikle ABD istihbarat topluluğunun genel yapısı ve teşkilatları üzerinde durulmuştur ki ABD istihbarat topluluğunun en önemli unsuru iç ve dış istihbarat ayrımına gidilmesidir. ABD istihbarat topluluğu bağlamında istihbarat ve dış politika ilişkisi incelendiğinde iki unsurun birbirini destekler ve birbirinden etkilenme şeklinde ilerlediği görülmektedir. istihbarat topluluğunun teşkilatlanma yapısının dış politika etkinliği konusunda büyük öneme sahip olduğu görülür. Fakat, fonksiyonel görev dağılımı ilkesi bağlamında teşkilatlanmış bir istihbarat topluluğu dış politika etkinliğinin elde edilmesini garanti etmese de; 21’inci yüzyıl gerekleriyle uyum sağlayamamış bir istihbarat teşkilatı dış politika etkinliğini sağlaması mümkün değildir. Buradaki en önemli hususun, modern dönemde işlendiği gibi, eşgüdüm ve koordinasyon mekanizmalarının işlerliği olarak görülür.

KAYNAKÇA

- 9/11 Commission Report, (2004) <https://9-11commission.gov/report/911Report.pdf> (E.T. 13 Mayıs 2019)
- ABD Anayasası, <https://www.archives.gov/founding-docs/constitution> (E. T. 17 Kasım 2019)
- ABD İstihbarat Teşkilatı Tarihi, <https://www.intelligence.gov/mission#history> (E.T. 11 Kasım 2019)
- Acar, Eray, (2019), “Katılımcı Demokrasilerde Baskı Gruplarının İşlev ve Yöntemleri”, *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, S. 61, Kütahya, s. 235-249
- Agrell, Wilhelm; Treverton, Georgory F., (2009), “*National Systems: Current Research And Future Projects*”, Cambridge: Cambridge University Press,
- Akçay, Engin ve Akbal, Özdemir, “ABD Güvenlik Politikasında Söylem ve Pratik”, *Yönetim Bilimleri Dergisi*, C. 11, S. 22, Çanakkale, s.7-29
- Ambrose, Stephen E., (1991), “The President and Foreign Policy”, *Foreign Affairs*, C. 70, S. 5, New York, s. 120-137
- Anderson, David L., (2002), *The Columbia Guide to the Vietnam War*, New York: Columbia University Press
- Arı, Tayyar ,(2014), *Uluslararası İlişkiler Teorileri*, İstanbul: Marmara Kitap Merkezi, 8. Baskı
- Asal, Uğur Yasin, (2018), “Dış Politika Kurgusu Sürecinde Yeni Güvenlik Yaklaşımı: Türk Dış Politikasına Yansımalar”, *Bitlis Eren Üniversitesi Akademik İzdüşüm Dergisi*, C. 3, S. 1, Bitlis, s. 34-46
- Ateş, Hasan, (2014), *Türk İstihbarat Sisteminin Sorunsalları*, Ankara: Detay Yayıncılık
- Battır, Orhan, (2017), “Türk Dış Politikasının 2002 Sonrası Evrimi ve AB İlişkileri”, *International Journal of Academic Value Studies*, C. 3, S. 12, Şırnak, s. 80-97
- Bayır, Özgün Erler ve Sönmezoğlu Faruk, (2014). *Dış Politika: Karşılaştırmalı Bir Bakış*, Özgün Erler Bayır ve Faruk Sönmezoğlu (ed.), İstanbul: DER Yayınevi

- Bennis, Phylis, (2000), “And They Called Peace”, *Middle East Report* 215, http://www.blackwellpublishing.com/content/bpl_images/Journal_Samples/MERP0899-2851~30~2/139.PDF (E.T. 17 Aralık 2019)
- Beşe, Ertan ve Seren, Merve, (2011), “Stratejik İstihbarat Olgusunun Teorik Çerçevesi, Unsurları ve Terörle Mücadele Politikaları Açısından Rolü ve Önemi”, *Polis Bilimleri Dergisi*, C. 13, S. 3, Ankara, s.123-145
- Biçer, Savaş, (2017), “Ulusal Güvenlik ve İstihbarat Sisteminde Geleneksel Anlayıştan Modern ve Değişen İhtiyaçlar Dönemine Geçiş”, *Giresun Üniversitesi Karadeniz Sosyal Bilimler Dergisi*, C. 9, S. 2, Giresun, s. 435-464
- Booth, Ken (2012), *Dünya Güvenliği Kuramı* (Çev. Çağdaş Üngör), İstanbul: Küre Yayınları
- Borch, L. Frederic, (2003), “Comparing Pearl Harbor and 9/11: Intelligence Failure? American Unpreparedness? Military Responsibility?”, *The Journal of Military History*, C. 67, S. 3, Virginia, s. 845-860
- Born, Hans ve Leigh, Ian,(2005), *Maiking Intelligence Accountable: Legal Standards and Best Practice For Oversight Of Intelligence Agencies*, Oslo: Publising House of The Parliament Of Norway
- Breuning, Marke (2007). *Foreign Policy Analysis: A Comparative Introduction*, New York: Palgrave Macmillan
- Burke, Anthony, Lee-Koo, Katrina ve McDonald Matt, (2016), “An Ethics of Global Security”, *Journal of Global Security Studies*, C. 1, S. 1, Oxford, s. 64-79
- Chilcot, John, (2016), *The Iraq Inquiry, Committee of Privy Counsellors*, Londra, <https://www.gov.uk/government/publications/the-report-of-the-iraq-inquiry> (E.T. 8 Nisan 2019)
- CIA Kütüphanesi, (1997), *CIA Support to the US Military During the Persian Gulf War*, <https://www.cia.gov/library/reports/general-reports-1/gulfwar/061997/support.htm> (E.T. 17 Aralık 2019)
- CIA, (2004), *Intelligence for a New Era in American Foreign Policy*, Washington: Center for the Study of Intelligence
- Clausewitz, Carl Von (2003). *Savaş Üzerine* (Çev. Şiar Yalçın), İstanbul: Eriş Yayınları

- Cordesman, Anthony H. ve Wagner, Abraham R., (1994), *The Gulf War, The Lessons of Modern War*, 4. Cilt, Center For Strategic and International Studies, <https://www.csis.org/programs/burke-chair-strategy/lessons-war/gulf-war> (E.T. 18 Aralık 2019)
- Çakmak, Haydar; (2016), *ABD'nin Askeri Müdahaleleri: 1801'den Günümüze*, Ankara: Kaynak Yayınları, 2. Baskı
- Çelikkanat, Ersin, (2007), "11 Eylül Sonrası ABD-İran İlişkileri ve Siyasi Boyutta Türkiye'ye Etkileri", *Güvenlik Stratejileri Dergisi*, C. 3, S. 6, İstanbul, s. 123-152
- Çimen, Ali, (2014), *Dünyayı Değiştiren Gizli Servisler*, İstanbul: Timaş Yayınları
- Denk, Erdem, (2007), "Medya ve Uluslararası Politika", *Uluslararası İlişkiler*, C. 4, S. 13, Ankara, s. 145-156
- DNI, (2019), *Who We Are*, <https://www.dni.gov/index.php/who-we-are/organizations> (E.T. 6 Nisan 2019)
- Duman, Çağdaş, (2017), *1. Körfez Savaşı*, TASAM, https://tasam.org/tr-TR/Icerik/40063/1_korfez_savasi (E.T. 17 Aralık 2019)
- Dumbrell, John, (1997), *The Making of US Foreign Policy*, Manchester: Manchester University Press, 2. Baskı,
- Duramaz, Selim ve Gökbunar, Ali Rıza, (2017), "Ekonomik İstihbarat Sisteminin Oluşturulmasına Yönelik Türkiye İçin Yeni Bir Model Önerisi", *Marmara Üniversitesi Öneri Dergisi*, C. 2, S. 47, s. 49-69
- Emeklier, Bilgehan, (2017), "21. Yüzyılda Küresel Sistemin Yapısal Dönüşümü: Yeni Düzen Arayışının Temel Parametreleri", *Yüzüncüyıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, C. 1, S. Özel Sayı-1, s. 56-63
- Emniyet Teşkilatı Kanunu, (2019), <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.3.3201.pdf> (E.T. 8 Mayıs 2019)
- Erişen, Cengiz (2013), *Dış Politika Analizi*, Murat Erdoğan (ed.), 1. Baskı, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayını
- Fidan, Hakan, "Intelligence and Foreign Policy: A Comparison of British, American and Turkish Intelligence Systems", Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Bilkent Üniversitesi, Ankara

- Fingar, Thomas, (2011), *Reducing Uncertainty : Intelligence Analysis and National Security*, Kaliforniya: Stanford University Press
- Ford, Harold F., (2011), “*CIA and the Vietnam Policymakers: Three Episodes 1962-1968*”, Londra: Military Bookshop
- Ford, Patrick, (2007), *Introduction to Intelligence: A Synthesis of Public Domain Sources*, Maryland: Erevno Systems Corporation
- Friedman, Jeffrey ve Zeckhauser, Richard (2012). “Accessing Uncertainty in Intelligence”, *Routledge Intelligence and National Security*, C. 27, S. 6, Londra, s. 824-847
- Garthoff, Raymond L., (1998), “US Intelligence in the Cuban Missile Crisis”, *Intelligence and National Security*, C. 13, S. 3, s. 18-63
- Global Trends 2030: Alternative Worlds, (2012), <https://globaltrends2030.files.wordpress.com/2012/11/global-trends-2030-november2012.pdf> (E.T. 8 Nisan 2019)
- Graves, Melissa, (2013), “FBI Historiography: From Leader To Organisation”, *Intelligence Studies in Britain and the US: Historiography since 1945*, Christopher R. Moran ve Christopher J. Murphy (Ed.), Edinburgh: Edinburg University Press
- Greenwald, Glenn, (2013), The Bad Joke Called 'the FISA Court' Shows How a 'Drone Court' Would Work, The Guardian, <https://www.theguardian.com/commentisfree/2013/may/03/fisacourt-rubber-stamp-drones> (E.T. 7 Nisan 2019)
- Habermas, Jürgen (2016), *Bölünmüş Batı* (Çev. Dilman Muradoğlu), İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2. Baskı
- Haddow, George D.; Bullock, Jane A. vd., (2011), *Introduction to Emergency Management*, San Francisco: Butterworth-Heinemann, 4. Baskı
- Hamilton, Lee H., (1982), Congress and Foreign Policy, *President Studies Quarterly*, C. 12, S. 2, s. 133-137
- Hastedt, Glenn, (2013), “Evaluating Congressional Oversight of Intelligence”, *E-International Relations*, <https://www.e-ir.info/2013/08/23/evaluating-congressional-oversight-of-intelligence/> (E.T. 13 Mayıs 2019)

- Herman, Micheal, (1996), *Intelligence In Peace and War*, Cambridge: Cambridge University Press, The Royal Institute of International Affairs,
- Heywood, Andrew, (2012), *Siyaset*, (Çev. Bekir Berat Özipek, Bircan Şahin vd.), İstanbul: Liberte Yayınları
- Hook, Steven W. ve Spainer, John, (2018), *Amerikan Dış Politikası: İkinci Dünya Savaşından Günümüze*, (Çev. Özge Zihnioğlu), İstanbul: İnkılap Kitapevi
- Immerman, Richard, (2006), “A Brief History of the CIA”, Richard Immerman, Athan Theoharis, vd (Ed.), *The Central Intelligence Agency: Security Under Scrutiny*, Londra: Greenwood Press
- Ingram, Shannon M., (1998), “The Role of US Intelligence in American Foreign Affairs in the Post Cold War Era”, *McNair Scholars Journal*, C. 2, S. 1, Grand Valley, s. 38-45
- Ireland, Leslie, (2017), “21st Centurt Intelligence: The Need For a One-Team-One-Fight Approach”, *The Journall of Complex Operations*, National Defense University, C. 7, S. 1, Washington, s. 47-57
- Karadoğan, Ece, (1996), “Medya ve Dış Politika”, *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, S. 3, İstanbul, s. 53-57
- Karataş, Kenan, (2017), *Dünyanın Yörüngesini Değiştiren Güçler: İstihbarat Örgütleri*, İstanbul: Lades Yayıncılık
- Katzenbach, Nicholas DeB, (1970), “Congress and Foreign Policy”, *Cornell International Law Journal*, C. 3, S. 1, s. 33-43
- Kent, Sherman, (2003), *Stratejik İstihbarat*, (Çev. B. Yasemin Özbek, Nazlım Şükrüoğlu Arıca), Ankara: Avrasya Stratejik Araştırmalar Merkezi Yayınları, 1. Baskı
- Kissinger, Henry ve Dean, Gordon, (1969), *Nuclear Weapons and Foreign Policy*, New York: W. W. Norton & Company
- Koçer, Gökhan, (2004), Küreselleşme ve Uluslararası İlişkilerin Geleceği, *Uluslararası İlişkiler*, C. 1, S. 3, s. 101-122
- Kofman, Eleonore ve Youngs, Gillian, (1998), *Globalization: Theory and Practice*, New York: The Continuum International Publishing
- Kongre Üyeleri, <https://www.congress.gov/> (E. T. 17 Kasım 2019)
- Kongre Üyeleri, <https://www.congress.gov/> (E. T. 17 Kasım 2019)

- Kösebalaban, Hasan, (2014), *Türk Dış Politikası* (Çev. Hüsamettin İnaç), Ankara: Big Bang Yayınları
- Krasner, Stephen D., (1978), *Defending The National Interest: Raw Materials Investments and US Foreign Policy*, Princeton: Princeton University Press
- Küçükyılmaz, Y. Orçun, (2019), “Ulusal Güvenlik Bağlamında İstihbarata Karşı Koymanın Önemi”, *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, C. 6, S. 8, s. 89-105
- Leadership and Structure, (2019), <https://www.fbi.gov/about/leadership-and-structure> (E.T. 6 Nisan 2019)
- Lerner, K. Lee, (2004), “Iraq War: Prelude to War (The International Debate Over the Use and Effectiveness of Weapons Inspections)”, *Encyclopedia of Espionage, Intelligence, and Security*, New York: Thomson Gale
- Goldman, Jan, (2014), *The War on Terror Encyclopedia: From the Rise of Al-Qaeda to 9/11 and Beyond*, Kaliforniya: ABC Clio
- Marrar, Khalil, (2008), *The Arap Lobby and US Foreign Policy: The Two-State Solution*, Londra: Routledge Research in American Politics and Governance
- McDowell, Don, (2009), *Strategic Intelligence: A Handbook For Practitioners, Managers, and Users*, Gözden Geçirilmiş Baskı, Plymouth: The Scarecrow Press Inc
- McEntire, David, (2018), “*Introduction to Homeland Security: Understanding Terrorism Prevention and Emergency Management*”, New Jersey: John Wiley Incorporation, 2. Baskı
- Mearsheimer, John J. ve Walt, Stephen M., (2008), “*The Israel Lobby and United States Foreign Policy*”, New York: Farrar, Straus and Giroux, 1. Baskı
- Members of The IC, (2019), <https://www.dni.gov/index.php/what-we-do/members-of-the-ic> (E.T. 4 Nisan 2019)
- Mesjasz, Krakov, (2008), “Ekonomik Güvenlik”, *Uluslararası İlişkiler*, C. 5, S. 18, s. 125-150
- National Archives and Records Administration, (2008), “Executive Order 13470-Further Amendments to Executive Order 12333, United States Intelligence Activities”, *Federal Register*, C. 73, s. 150, s.45323-45342.

- National Security Agency, (2019), *Cuban Missile Crisis*, http://www.nsa.gov/public_info/declass/cuban_missile_crisis/ (E.T. 16 Aralık 2019)
- Nye, Joseph S.; Welch, David ,(2011), *Küresel Çatışmayı ve İş Birliğini Anlamak* (Çev. Renan Akman), İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları
- Özdemir, Lütfiye, (2015), “2008 Küresel Krizi ve Seçilmiş Avrasya Ülkelerine Etkisi: Azerbaycan ve Kazakistan Örneği”, *Yönetim Bilimleri Dergisi*, C. 13, S. 26, Çanakkale, s. 41-62
- Özkan, Gökhan, (2008), “Unipolar, Bipolar Or Multipolar International System? The Defense Industry Factor”, *Yönetim ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, Manisa, C. 6, S. 10, s. 104-123
- Öztop, Fatma Anıl, (2016), *Türk Dış Politikası Yapım Sürecinde Karar Birimlerinin Etkileri*, İstanbul: Gündoğan Yayınları
- Pazarcı, Hüseyin, (2008), “Türk Dış Politikası ve Hukuk”, *Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi*, C. 7, S. 2, Ankara, s. 119-132
- Peter F. Brescia, (1950), “The National Security Council: Integration of American Foreign Policy”, *Columbia Journal of International Affairs*, C. 4, S. 2, Kolombiya, s. 74-77
- Peterson, Pat, (2018), “Origins of US Foreign Policy”, Washington National Defense University: Perry Center Occasional Paper
- Pınar, Latif, (2017), Neoliberalizm Bağlamında Türk Dış Politikası (1945-1965), Sibel Turan ve Nergiz Özkural Köroğlu (ed.), Uluslararası ilişkilerde Güvenlik Kuramları ve Sorunlarına Temel Yaklaşımlar, Londra: Transnational Press
- Prados, John, (2007), “The Record On Curveball: Declassified Documents and Key Participants Show the Importance of Phony Intelligence in the Origins of the Iraq War”, National Security Archive, Electronic Briefing Book No:234, <https://nsarchive2.gwu.edu/NSAEBB/NSAEBB234/> (E.T. 18 Aralık 2019)
- President’s Daily Brief, (2019), <https://www.intelligence.gov/publics-daily-brief/presidents-daily-brief> (E.T. 6 Nisan 2019)
- Preston, Thomas John, (2010), *Leadership and Foreign Policy Analysis*, Oxford: Oxford Research Encyclopedia of International Studies

- Priest, Dana ve Arkin, William, *A Hidden World, Growing Beyond Control*, Washington Post 2010, <http://projects.washingtonpost.com/top-secret-america/articles/> (E.T. 4 Nisan 2019)
- Quinn, Ruth, (2014), *Intelligence Center Provides Support to Desert Shield/Desert Storm*,
https://www.army.mil/article/118182/intelligence_center_provides_support_to_desert_shielddesert_storm (E.T. 18 Aralık 2019)
- Richards, Julian, (2010), *The Art and Science of Intelligence Analysis*, New York: Routledge,
- Roskin, Michael G. ve Berry, Nicholas O., (2014), *Uluslararası İlişkiler: UI'nin Yeni Dünyası*, (Çev. Özlem Şimşek), Ankara: Adres Yayınları, 2. Baskı
- Sanberk, Özdem, (2005), "Türk Dış Politikasının Dayanakları", *TASAM Stratejik Öngörü Dergisi*, C. 2, S. 5, https://tasam.org/tr-TR/Icerik/3118/turk_dis_politikasinin_dayanaklari (E.T. 19 Mart 2019)
- Sayle, Edward, (1986), "The Historical Underpinnings of the U.S. Intelligence Community, *International Journal of Intelligence and CounterIntelligence*, 1(1), Londra, s. 1-27
- Scott, Len ve Hughes , R. Gerald (2006) "Intelligence, Crises and Security: Lessons From History?", *Intelligence and National Security*, C. 21, S. 5, Londra, s. 653-674
- Seren, Merve, (2017), *Stratejik İstihbarat ve Ulusal Güvenlik*, Ankara: Orion Kitapevi
- Shrader, Katherine, (2006), "New Intel Report Reignites Iraq Arms Fight", <https://www.washingtonpost.com/wp-dyn/content/article/2006/06/22/AR2006062201475.html> (E.T. 18 Aralık 2019)
- Siber Güvenlik Kurulu, <https://www.btk.gov.tr/siber-guvenlik-kurulu> (E.T. 2 Mayıs 2019)
- Sönmezoğlu, Faruk, (2014), *Dış Politika: Karşılaştırmalı Bir Bakış*, İstanbul: Der Yayınları,
- Specter, Alan, (1998), *Report of the Special Investigation Unit on Gulf War Illnesses, US Senate Committee on Veterans' Affairs*, <https://babel.hathitrust.org/cgi/pt?id=mdp.39015041995906&view=1up&seq=8> (E.T. 17 Aralık 2019)

- Sümer, Gültekin, (2008) “Amerikan Dış Politikasının Kökenleri ve Amerikan Dış Politik Kültürü”, *Uluslararası İlişkiler Dergisi*, C. 15, S. 19, İstanbul, s. 119-144
- Tayfur, Mehmet Fatih, (1994), Main Approaches to the Study of Foreign Policy: A Review, *METU Studies in Development*, C. 21, S. 1, Ankara, s.113-138
- Temizel, Metehan, (2011), “Terörizmde Yeni Milad: 11 Eylül 2001”, *Selçuk Üniversitesi Meslek Yüksek Okulu Dergisi*, C. 14, S. 1, Konya, s. 311-348
- Tinas, Murat, (2016), “Sectarian Groups As Sub-State Foreign Policy Actors? The Case Study of Lebanon”, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Ankara
- Türel Oktay, (2017), *Küresel Tarihçe 1945-79*, İstanbul: Yordam Kitap
- Waller, Micahael, (2008), *The Public Diplomacy Reader*, Washington: The Institute of World Politics
- Walsh, Patrick F., (2011), *Intelligence and Intelligence Analysis*, New York: Routledge, 4. Baskı
- Warner, Micheal, (2009), *National Intelligence Systems: Current Research and Future Prospects*, Gregory F. Treverton ve Wilhelm Agrell (Ed.), Newyork: Cambridge University Press
- Warner,Michael ve McDonald, J. Kenneth, (2005), *US Intelligence Community Reform Studies Since 1947*, CIA Center for the Study of Intelligence ve Strategic Management Issues Office, Washington DC, <https://www.cia.gov/library/center-for-the-study-of-intelligence/csi-publications/books-and-monographs/US%20Intelligence%20Community%20Reform%20Studies%20Since%201947.pdf> (E.T. 4 Nisan 2019)
- Wirtz, James J., (1998), “Organizing For Crisis Intelligence: Lessons From the Cuban Missile Crisis”, *Intelligence and National Security*, C. 13, S. 3, s. 120-149
- Yavuz, Turan, (1999), *Stratejik Müttefik: Gizli Belgeler Işığında 1962 Küba Füze Krizi ve Türkiye*, İstanbul: Destek Kitapları, 1. Baskı

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı Soyadı : Mehmet ŞENCAN
Doğum Yeri : Çanakkale-1986
Mesleği :

Eğitim Durumu

Lisans Öğrenimi : O.D.T.Ü. – İktisat
Yüksek Lisans Öğrenimi : Polis Akademisi-Güvenlik Bilimleri Enstitüsü
Bildiği Yabancı Diller : İngilizce – Fransızca – Arapça (Kurs-Başlangıç)
Yabancı Dil Puan ve Türü :
Bilimsel Faaliyetler :

İş Deneyimi

Stajlar :
Projeler :
Çalıştığı Kurumlar :

İletişim

E-Posta :
Tel. :
Tarih :